

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

9-10

Sarajevo

septembar-oktobar 2025.

VOL. LXXXVII • Str. 853-1058

U ovom broju pišu:

Fikret Pašanović • Damir Babajić • Jusuf Džafić • Nijaz Šukrić
• Sead Seljubac • Stefan Schreiner • Lejla Bektaš • Hamza
Muratspahić

| Sadržaj

- RIJEČ UREDNIKA**
859-860 Kur'an je razlučivač
Mustafa Prljača
- HUTBA**
861-864 (Pod)sjećanje na smrt
Fikret Pašanović
- ISLAMSKE TEME**
865-878 Pastoralna teologija u islamskom kontekstu
Damir Babajić
- 879-900 Halal poslovanje i tržište električne energije: primjer Švedske
Jusuf Džafić
- KULTURNA BAŠTINA**
901-910 Širenje islama u Bosni i njegovi faktori
Nijaz Šukrić
- 911-924 Abdulaziz Džaviš (1876-1929) i njegov tefsir „Esrarul-Kur'an“
Sead Seljubac
- ESEJI**
925-940 Ruski pravoslavni prijevodi Kur'ana u osamnaestom i devetnaestom stoljeću i odgovori muslimana tatara
Stefan Schreiner

OSVRTI

- 941-954 Briga o kulturnom naslijeđu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini
Lejla Bektaš
- 599-962 Osvrt na knjigu *Mizan: Savez za planetu Zemlju*
Hamza Muratspahić

SLUŽBENI DIO

- 963-1010 Aktivnosti Vijeća muftija
- 1011-1056 Dekreti

فهرست

كلمة المحرر

٨٦٠-٨٥٩ القرآن هو الفرقان
مصطفى برلياتشا

خطبة الجمعة

٨٦٤-٨٦١ أكثروا ذكر هاذم اللذات
فكرت باشانوفيتش

موضوعات إسلامية

٨٧٨-٨٦٥ اللاهوت الرعوي في السياق الإسلامي
دامر بابايتش

٩٠٠-٨٧٩ العمل الحلال في سوق الطاقة الكهربائية: مثال من السويد
يوسف جافيتش

تراث ثقافي

٩١٠-٩٠١ انتشار الإسلام في البوسنة وعوامله
نياز شكريتش

٩٢٤-٩١١ عبد العزيز جاويش (١٨٧٦-١٩٢٩) وتفسيره «أسرار القرآن»
سعد سليوباتش

مقالات

٩٤٠-٩٢٥ الترجمات الأرثوذكسية الروسية للقرآن في القرنين الثامن عشر والتاسع عشر وردود فعل المسلمين التتار
ستيفان شراينر

لمحات

٩٥٤-٩٤١ العناية بالتراث الثقافي للجماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك
ليلى بكتاش
٩٦٢-٩٥٥ عرض لكتاب «ميزان - تحالف من أجل كوكب الأرض»
حمزة موراتسباهيتش

رسميات

١٠١-٩٦٣ مجلس المفتين للمشيخة الإسلامية
١٠٥٦-١٠١١ قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة

| Contents

WORD OF THE EDITOR

- 859-860 The Qur'an is a Separator
Mustafa Prljaca

KHUDBA

- 861-864 Remember often the destroyer of pleasures
Fikret Pasanovic

ISLAMIC THEMES

- 865-878 Pastoral Theology in the Islamic Context
Damir Babajić
- 879-900 Halal Business and the Electricity Market: The Case of Sweden
Jusuf Džafić

CULTURAL HARETAG

- 901-910 The Spread of Islam in Bosnia and its Factors
Mr. Nijaz Šukrić
- 911-924 Abdulaziz Jawish (1876–1929) and his Tafsir Asrār Al-Qur'ān
Sead Seljubac

ESSAYS

- 925-940 Russian Orthodox Translations of the Qur'ān in the Eighteenth and Nineteenth Centuries and the Responses of Muslim Tatars
Stefan Schreiner

REVIEWS

- 941-954 Care for the Cultural Heritage of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina
Lejla Bektaš
- 955-962 A Review of the Book *Mizan: Savez za planetu Zemlju*
Hamza Muratspahić

THE ACTIVITIES OF SABOR

- 963-1010 Activities of the Council of Muftis
- 1011-1056 Decrees

RIJEČ UREDNIKA

KUR'AN JE RAZLUČIVAČ

Jedan od naziva Kur'ana je i Furkan (Razdvajač, Razlučivač), pa je neophodno njime se boriti protiv najezde obmanjivača i zabluditelja. U sučeljavanju s njima moraju se iznositi kur'anski argumenti i primjenjivati sunnetski modaliteti.

Ljudi iz prvih muslimanskih generacija, koji su živjeli u vremenu bliskom Poslanikovom, a.s., dobu, pored ostalih, učili su i ovu dovu: “Bože, pokaži mi istinu istinom i nadahni me da se povodim za njom, a pokaži mi neistinu neistinom i podari mi njeno izbjegavanje!”

Budući da živimo u vremenu velikih smutnji i obmana, kojima smo izloženi praktično u svakom danu i noći, sve teže razlučujemo stvari i prepoznamo istinu i neistinu. Sile mraka su veoma aktivne i raspolažu snažnim sredstvima djelovanja, a mogućnost obmanjivanja je dosegнула neslućene nivoe i forme. Paralelno s tim, odvijaju se i klasični obrasci obmanjivanja. Lično smo se uvjerali u kojem se obimu, naprimjer, vodi antiislamska kampanja na internetu na arapskom jeziku. Jasan cilj te kampanje je da se uzdrmaju doktrine islama, odnosno vjerovanje arapskog muslimana u temeljne principe vjere, ili bar da se unese sumnja u njih i njihovu istinitost. Toga, dakako, ima i na drugim jezicima, ali su kampanje te vrste na njima rjeđe, ali je zato intenzivno nametanje i afirmiranje vrijednosti i obrazaca života koji su nesukladni ili nasuprotni onome čemu pozivaju i što zagovaraju Kur'an i sunnet. Muslimani su, dakle, na velikom iskušenju u pogledu svoje vjernosti kulturi kojoj pripadaju i koja se, izgleda, još jedina od učenja koja se vezuju za Nebo opire snažnim obmanjujućim globalnim talasima.

Jedan od naziva Kur'ana je i Furkan (Razdvajač, Razlučivač), pa je neophodno njime se boriti protiv najezde obmanjivača i zabluditelja. U sučeljavanju s njima moraju se iznositi kur'anski argumenti i primjenjivati sunnetski modaliteti. Drugim riječima, i današnji musliman, kao i onaj iz ranijih vremena i onaj koji će živjeti u kasnijem vremenu, svoj lični život treba uređivati po kur'ansko-sunnetskim obrascima, te biti upoznat s tim obrascima i njihovim intencijama. Samo tako će biti u stanju odolijevati pritiscima i zavodljivim pozivima sa svih strana. Uzvišeni Allah je rekao da će vjernike upućivati samim "njihovim vjerovanjem" (Junus, 9), tj. življenjem po islamskim pravilima i izbjegavanjem onog strogo zabranjenog i onog o čemu se ne posjeduje dovoljno znanja.

Velikan iz naše prošlosti Abdulkadir Gejlani ovako je ispričao jedno svoje iskustvo:

"U jednom svom putešestviju tri dana nisam uspijevao doći do vode, te sam silno izednio. Onda me natkrilio jedan oblak i iz njega mi je došlo nešto poput rose, i ja sam se toga napio. Zatim sam ugledao neko svjetlo koje je obasjalo cijeli horizont, a onda mi se ukazala neka prilika koja mi je govorila: 'O, Abdulkadire, ja sam tvoj Gospodar – tebi dozvoljavam sve zabranjene stvari!' – ili je rekao: ono što sam drugima zabranio – i ja sam rekao: 'Molim Allahovu zaštitu od prokletog šejtana! Odlazi, prokletniče!' Utom: ona svjetlost postade tama, a ona prilika dim! Zatim mi reče: 'Abdulkadire, spasio si se od mene svojim poznavanjem Gospodara i svojom snagom na duhovnim bojištima, a ja sam na ovaj način zaveo sedamdeset sufija!'"

Kad su ga upitali kako je znao da mu se to obraća šejtan, rekao je: "Po njegovim riječima: 'tebi dozvoljavam sve zabranjene stvari!'"

Mustafa Prljača

HUTBA

(POD)SJEĆANJE NA SMRT

Sjećanje na smrt i bogobojaznost nas ne trebaju paralizirati, zastrašiti i sputati, nego podstaknuti da do maksimuma kreativno iskoristimo potencijale koje nam je Stvoritelj darovao. Jer, kako je to lijepo rekao veliki bošnjački pjesnik, "smrću je samo obasjana staza uspona od gnijezda do zvijezda!"

**FIKRET-EF.
PAŠANOVIĆ**

Imam
Jordanske
džamije u
Sarajevu

Poštovana braćo!
Iako svi znamo da nas čeka smrt i da nam valja ići sa ovog svijeta, nerado o njoj govorimo i nismo baš oduševljeni kada nas se na nju podsjeća. Mnogi će kao svoj prigovor na nečija predavanja ili hutbe reći upravo da stalno plaši i priča o smrti, džehennemu, kazni. Naravno, i ne treba stalno govoriti o strahu od Allaha, dž. š., njegovoj kazni i sl., ali su to teme koje su neodvojivi dio tkanja govora o uzvišenom islamu. Svakako da uvijek prednost treba dati onome što obveseljava i budi optimizam i nadu, ali i sam Božiji poslanik je i obveselitelj (bešir) i opominjatelj (nezir).

Spominjanje smrti i podsjećanje na nju trebaju imati konstruktivnu svrhu, potaknuti na preispitivanje koliko se pripremamo za nju i ono što poslije slijedi. Allahov poslanik, odgovarajući jednom prilikom na pitanje koji vjernik je najpametniji, najoštroumniji, najpronijljiviji, kaže da je to onaj ko

se najviše sjeća smrti i na najbolji način priprema za ono što je poslije nje.

U drugom hadisu naglašava korektivnu ulogu tog sjećanja u svakodnevnom životu i u odnosu prema životnim poteškoćama, ali i onim ugodnim trenucima:

أَكْثَرُوا ذِكْرَ هَازِمِ اللَّذَاتِ : الْمَوْتِ ؛ فَإِنَّهُ لَمْ يَذْكُرْهُ أَحَدٌ فِي
ضَيْقٍ مِنَ الْعَيْشِ إِلَّا وَسَّعَهُ عَلَيْهِ ، وَ لَا ذَكَرَهُ فِي سَعَةٍ إِلَّا
ضَيَّقَهَا عَلَيْهِ

„Mnogo se prisjećajte rušitelja uživanja – smrti. Ko je se sjeti u teškim životnim okolnostima, to će ga oraspoložiti i osokoliti ga (utješit će ga), a ko je se sjeti u izobilju i ugodi, stjesnit će mu (neće mu dopustiti da mu se previše preda).“

U tom svom bježanju od spomena i podsjećanja na smrt, često na neki način pokušavamo pobjeći od same smrti, sve misleći da se ona događa nekome drugome i da još nije naša reda. Ponekad se malo dozovemo kada nas napusti neko nama blizak. Ako je u pitanju neko drugi, onda često i na džeznazi na koju odemo pričamo o svemu i svačemu, nimalo svjesni trenutka!

Uzvišeni nam u Kur'anu govori da je smrt neizbježna, ali na slikovit način, primjeren nadnaravnom stilu izražavanja. U suri Nisa', u 78. ajetu, kaže:

أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ

Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bi bili i u visokim kulama.

A u suri Džumu'a:

إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ

Smrt od koje bježite zaista će vas susresti.

I tako se zatvara krug. Bježeći od smrti mi joj idemo u susret!

Draga braćo!

Na dženazi ili u nekoj drugoj prilici ste, vjerovatno, čuli kur'anski ajet u kojem se govori o kušanju smrti:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

Svako živo biće će smrt okusiti, zatim ćete Nama biti vraćeni. (Ankebut, 57)

Prvi dio ajeta o kušanju smrti ponavlja se na tri mjesta u Kur'anu, nakon čega u druga dva slučaja slijede različiti nastavci, pa ćemo ovdje skrenuti pažnju na njih.

U suri Ali Imran, Uzvišeni veli:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ
الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

Svako živo biće će smrt okusiti! I tek na Sudnjem danu dobit ćete u potpunosti plaće vaše. Ko bude od vatre udaljen i u džennet uveden - taj je postigao šta je želio; a život na ovome svijetu je samo varljivo naslađivanje.

U ovom ajetu je sadržana utjeha da će i dobri i loši pravu nadoknadu dobiti tek na budućem svijetu. Biti udaljen od vatre, a uveden u džennet je uspjeh i pobjeda. Na nama je da uradimo što je do nas da to pokušamo postići i da

se uzdamo u Allahovu milost. Mnogstvo je onoga čime to možemo učiniti. Tako Muhammed, a.s., kaže:

فَمَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ أَنْ يُزْحَرَ عَنِ النَّارِ ، وَيَدْخَلَ الْجَنَّةَ ،
فَلْتَأْتِهِ مَنِيَّتُهُ وَهُوَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، وَلِيَأْتِ إِلَى
النَّاسِ ، الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يُؤْتَى إِلَيْهِ

„Ko od vas voli da bude odmaknut od vatre i uđe u džennet, neka ga smrt zadesi dok vjeruje u Allaha i Sudnji dan (neka živi kao vjernik) i neka ljudima čini ono što voli da oni njemu čine.“

Allah, dž.š., u suri Enbija veli:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

Svako živo biće smrt će okusiti! Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru i Nama ćete se vratiti.

Uz poruke koje su sadržane i u prethodna dva ajeta, ovdje nam Uzvišeni dodatno skreće pažnju da je sve kroz što prolazimo iskušenje, ne samo ono što je teško, kako mi to često razumijevamo.

Sjećanje na smrt i bogobojaznost nas ne trebaju paralizirati, zastrašiti i sputati, nego podstaknuti da do maksimuma kreativno iskoristimo potencijale koje nam je Stvoritelj darovao. Jer, kako je to lijepo rekao veliki bošnjački pjesnik, „smrću je samo obasjana staza uspona od gnijezda do zvijezda!“

Neka nam Uzvišeni Allah pomogne da živimo i preselimo sa ovog svijeta na način sa kojim je On zadovoljan!

Pastoralna teologija u islamskom kontekstu

DR. SC. DAMIR-EF. BABAJIĆ

medzlis@hotmail.com

medžlis islamske zajednice bayern, džemat "hidaje"

Sažetak: Ovaj rad istražuje koncept pastoralne teologije u islamskom kontekstu, nastojeći ukazati na važnost duhovne i socijalne brige u savremenom vjerskom djelovanju. Iako pojam *pastoralna teologija* nije tradicionalno prisutan u islamskoj terminologiji, praksa duhovnog vodstva i brige za zajednicu duboko je ukorijenjena u sunnetu pečatnog poslanika Muhammeda, a.s. Rad analizira ključne elemente islamske duhovne brige, komparira ih s kršćanskom praksom te ukazuje na potrebu institucionalizacije i stručnog razvoja ove oblasti. Kroz teorijsku analizu, empirijske podatke i praktične preporuke, autor naglašava važnost integracije teološkog, psihološkog, socijalnog i pedagoškog pristupa u radu imama i drugih vjerskih službenika, posebno u dijaspori.

Ključne riječi: pastoralna teologija, islam, duhovna briga, imami, dijaspora, savjetovanje

UVOD

Pastoralna teologija, iako se historijski razvijala unutar kršćanskog teološkog diskursa, danas sve više nadilazi konfesionalne granice i postaje predmet šire teološke, psihološke, sociološke i pedagoške refleksije.

U suštini, pastoralna teologija bavi se praktičnom primjenom vjere u životu vjernika, s posebnim fokusom na duhovnu brigu, savjetodavni rad, utjehu, vođenje i prisutnost u životnim krizama.¹ Ona ne podrazumijeva samo organiziranje vjerskih aktivnosti, već se temelji na dubokom razumijevanju čovjeka, njegovih potreba, slabosti i unutrašnjih borbi. Kao takva, pastoralna teologija stoji na raskršću između duhovnog poziva i društvene odgovornosti, gdje teologija dobija svoju najkonkretniju funkciju, služenje čovjeku.²

U islamskome kontekstu, iako sam termin *pastoralna teologija* nije ukorijenjen niti se koristi u klasičnoj terminologiji, sama praksa duhovne brige itekako je prisutna. Ona se ogleda u brojnim dimenzijama islamskog učenja i prakse: od posjeta bolesnicima, predbračnog i bračnog savjetovanja, pomoći siromašnima i marginaliziranim, pa sve do brige koju vjerski autoriteti pružaju zajednici.³ Klasični islamski pojmovi poput *nasihat* (savjet), *iršad* (usmjeravanje), *da'wa* (pozivanje na dobro), *tarbija* (odgoj) i *ta'lim* (podučavanje) svjedoče o snažno izraženoj potrebi za pastoralnim aspektom u islamskom učenju, životu vjernika. Iako neformalno strukturirana, ova praksa duhovnog vodstva predstavlja temeljnu komponentu Zajednice i njenog odnosa prema pojedincu.

U današnje vrijeme, posebno u dijaspori, gdje se muslimani suočavaju s brojnim izazovima identiteta, integracije, mentalnog zdravlja i porodične disfunkcije, potreba za sistematskim razumijevanjem i razvojem islamske pastoralne teologije postaje sve izraženija jer rastuće društvene, duhovne i psihološke potrebe muslimana u zapadnim kontekstima zahtijevaju institucionalizaciju islamske pastoralne prakse, s jedne strane; te da pastoralna teologija bude osjetljiva i odgovara i tzv. negativnom religijskom suočavanju, s druge strane.⁴

1 Usp.: Clinebell, H. (2011). *Basic Types of Pastoral Care and Counseling: Resources for the Ministry of Healing and Growth* (3rd ed.). Abingdon Press.

2 Navedeno prema: Doehring, C. (2015). *The Practice of Pastoral Care: A Postmodern Approach* (Revised Edition). Westminster John Knox Press.

3 Usp.: Al-Ghazali, A. H. M. (2004). *The Beginning of Guidance (Bidayat al-Hidaya)*. Islamic Texts Society; Takoder v.: Nasr, S. H. (2006). *The Heart of Islam: Enduring Values for Humanity*. HarperOne.

4 Usp.: Ibrahim L. J., & Bilal A. (2018). Islamic pastoral care and the development of Muslim chaplaincy. *Journal of Muslim Mental Health*, 12(1), str. 109–121.; Ahmed, S. (2018). Pastoral Care in Islam: Understanding Contemporary Needs. *Muslim World Journal of Human Rights*, 15(1), str. 45–67.; Naveed B. (2023). Islamic spiritual care and negative religious coping. *Scandinavian Journal of Islamic Studies*, 17(2), str. 163–183.

Migracijski kontekst dodatno pojačava potrebu za sveobuhvatnim pristupom koji će uključiti duhovnu, psihološku, emocionalnu i socijalnu podršku. Uloga imama transformira se iz predvodnika u molitvi, predavača i čuvara tradicije, u duhovnog savjetnika, porodičnog medijatora i kulturnog baštenika. Stoga je nužno istražiti kako se koncept pastoralne teologije može utemeljiti i razvijati u islamskoj misli i praksi bez narušavanja autentičnosti islamskog učenja.

Ovaj rad nastoji ponuditi teološku refleksiju, praktičnu orijentaciju i smjernice za dalji razvoj ove važne, ali često zapostavljene dimenzije vjerskog djelovanja. Fokus će posebno biti stavljen na izazove i prilike koje se javljaju u dijaspori, gdje uloga imama i drugih vjerskih službenika često nadilazi klasične okvire i prelazi u domenu duhovne psihologije i socijalne podrške. Kroz dijalog s drugim teološkim tradicijama, iskustva savremene psihosocijalne prakse te kroz prizmu islamske antropologije moguće je izgraditi model savremenog islamskog pastoralnog djelovanja koji će biti funkcionalan, teološki utemeljen i društveno koristan.

TEORIJSKI OKVIR PASTORALNE TEOLOGIJE

Pastoralna teologija predstavlja most između teološke misli i praktične brige za vjernike. Njena suština ogleda se u odgovoru na pitanje: kako teološke istine, načela i vrijednosti mogu pomoći ljudima u njihovom svakodnevnom životu, a naročito u trenucima krize, bola i duhovne potrage? Pastoralna teologija, kao takva, ne ograničava se na teorijsku refleksiju, već uključuje i konkretne metode djelovanja – poput duhovnog savjetovanja, razumijevanja u posebnim prilikama, duhovnog praćenja bolesnih i umirućih, krizne intervencije, te rada s različitim porodicama, osobama s invaliditetom i njihovim porodicama, kao i s marginaliziranim grupama.⁵ U tom smislu, pastoralna teologija ima za cilj povezati poruku vjere s egzistencijalnim potrebama vjernika, pretvarajući teološku istinu u sredstvo oslobađanja, orijentacije i duhovnog osnaživanja.⁶

U kršćanskoj tradiciji, pastoralna teologija je institucionalno razvijena i integrirana u obrazovne sisteme i vjersku praksu. Postoje formalni programi edukacije za pastoralne radnike, kapelane i sveštenike, kao i razrađene metode

5 Usp.: Patton, J. (2005). *Pastoral Care: An Essential Guide*. Abingdon Press.; Clinebell, H. (2011). *Basic Types of Pastoral Care and Counseling: Resources for the Ministry of Healing and Growth*. Abingdon Press.

6 Usp.: Doehring, C. (2015). *The Practice of Pastoral Care: A Postmodern Approach* (Revised Edition). Westminster John Knox Press.

za pružanje duhovne i emocionalne podrške.⁷ Pored toga, postoji cijeli niz interdisciplinarnih pristupa koji kombiniraju teologiju, psihologiju i sociologiju u cilju dubljeg razumijevanja ljudske patnje i religioznog odgovora na nju. Ovakav holistički pristup omogućava efikasnije djelovanje u različitim kontekstima, od bolnica i zatvora do školskih ustanova i kriznih centara.

U islamskoj tradiciji, iako se ne koristi isti termin, postoji bogat korpus koncepata i praksi koje odgovaraju pastoralnoj dimenziji. Kao što smo naglasili, pojmovi poput *da'wa* (pozivanje na dobro), *nasihat* (savjet), *iršad* (duhovno usmjeravanje), *islah* (reforma), *ta'lim* (poučavanje) i *tarbiya* (odgoj) pokrivaju aspekte koji se u savremenoj terminologiji mogu podvesti pod pastoralnu teologiju.⁸ Djelovanje pečatnog poslanika Muhammeda, a.s., može se smatrati paradigmom islamskog pastoralnog modela: on je bio savjetnik, učitelj,

7 Usp.: Lartey, E. Y. (2003). *In Living Color: An Intercultural Approach to Pastoral Care and Counseling*. Jessica Kingsley Publishers

8 Usp.: Al-Attas, S. M. N. (1980). *The Concept of Education in Islam: A Framework for an Islamic Philosophy of Education*. ISTAC.; Badri, M. (2000). *Contemplation: An Islamic Psychospiritual Study*. International Institute of Islamic Thought (IIIT).

zaštitnik, medijator i duhovni vodič zajednice, a njegova praksa svjedoči o važnosti duhovne brige i podrške.

Nažalost, islamska teologija, do sada, nije sistematski obradila ovu oblast u okviru posebne discipline. Tradicionalno obrazovanje imama i alimā fokusira se na fihške, akaidске, etičke i praktične aspekte ibadeta, dok dimenzije emocionalne i duhovne podrške ostaju neformalno prenesene kroz individualnu praksu. To otvara prostor za razvoj nove islamski autentične pastoralne teologije koja bi bila ukorijenjena u Kur'anu, sunnetu i islamskoj tradiciji, ali osjetljiva na potrebe savremenog čovjeka (vjernika). Takav pristup bi uključivao interdisciplinarno znanje: teološko, psihološko, pedagoško, edukacijsko i socijalno, koje bi imamima i vjerskim službenicima, kao i drugim akterima duhovne brige, omogućilo da odgovore na kompleksne izazove Zajednice.⁹

U konačnici, teorijski okvir pastoralne teologije u islamu zahtijeva novo tumačenje klasičnih pojmova u svjetlu savremenih izazova. Potrebno je utemeljiti konceptualni okvir koji će uzeti u obzir bogatstvo islamskog nasljeđa, ali i otvoriti vrata razvoju institucionalnih mehanizama za obuku i podršku imamima i drugim vjerskim službenicima. U tom smislu, teorijska refleksija treba ići ukorak s praksom kako bi pastoralna teologija postala funkcionalna disciplina u životu vjernika, ali i Zajednice 21. stoljeća.

PASTORALNA DIMENZIJA U ISLAMU

Pastoralna dimenzija u islamu najpotpunije je izražena u životu i misiji Muhammeda, a.s., koji je ne samo prenosio Božiju objavu, već i utemeljio brigu za zajednicu na način koji je spajao Objavu s praktičnim životom. Njegovo poslanstvo nije bilo ograničeno na izricanje teoloških istina ili izgradnju pravne strukture (šerijata), već je uključivalo aktivno slušanje, savjetovanje, empatiju, emocionalnu prisutnost i duhovnu podršku vjernicima u svim životnim okolnostima.¹⁰

Muhammed, a.s., posjećivao je bolesne, bio je prisutan u trenucima umiranja, pratio je dženaze, hrabrio marginalizirane i slušao one u duhovnim krizama.

9 Vidi: Nazila I. (2012). Effectiveness of Islamic Spiritual Care: Foundations and Practices of Muslim Spiritual Care Givers. *Journal of Pastoral Care & Counseling Advancing theory and professional practice through scholarly and reflective publications* 66 (3-4), str. 1-16; Naved B. (2023). Islamic spiritual care and negative religious coping. *Scandinavian Journal of Islamic Studies*, 17(2), str.:163-183.; Naved B., and Nazila I. (2023). Exploring Islamic Spiritual Care: What Is in a Name? *Religions* 14: 1256. <https://doi.org/10.3390/rel14101256> (Pogledano:15.10.2025.); Ahmed, S. (2018). Pastoral Care in Islam: Understanding Contemporary Needs. *Muslim World Journal of Human Rights*, 15(1), str. 45–67.; Također vidi: Nedžas G. (2019). Imam u pluralnom društvu. *Novi Muallim*, 20(78), str.: 14–19.

10 Usp.: Benkheira, M. H. (2011). *Le califat: Fondements et pratiques*. CNRS Éditions.

Njegov metod rada bio je empatičan i situaciono prilagođen: znao je kada treba šutjeti, kada utješiti, kada podučiti, a kada kritikovati ili korigirati. U tom smislu, on je bio model duhovnog vođe i pastira zajednice, čija uloga nije samo da prenosi znanje, već i da bude emocionalni orijentir i stabilizator društvene dinamike.¹¹ U tom kontekstu, kur'anski poziv na blagost i prisnost u komunikaciji s vjernicima oslikava paradigmu duhovnog vodstva u islamu:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَسَأَوْرَهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

*S Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si grub i tvrda srca bio, sigurno bi pobjegli na sve strane od tebe. Zato im praštaj i moli da im bude oprosteno, i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, na Allaha se osloni; Allah, doista voli one koji se na Njega oslanjaju.*¹²

Ovaj ajet ističe ne samo komunikacijski stil, već i temeljni princip islamskog pristupa duhovnom vodstvu, bliskost, suosjećanje i dostupnost. Tako se formira temelj za ono što bi se danas moglo nazvati islamskom verzijom pastoralne brige.

Imami, hatibi i muallimi u savremenim muslimanskim zajednicama, džematima, naročito u dijaspori, nasljeđuju ovu višestruku ulogu. Njihovo djelovanje se više ne može ograničiti samo na određene funkcije, poput predvođenja namaza i podučavanja mektepske djece. Umjesto toga, oni su svakodnevno uključeni u predbračno savjetovanje, savjetovanje bračnih parova u krizi, pomoć mladima u identitetskoj potrazi, podršku osobama s mentalnim teškoćama, kao i posredovanje u konfliktima unutar džemata.¹³ Time imami postaju svojevrсни duhovni terapeuti i društveni integratori, što zahtijeva visoku emocionalnu inteligenciju, znanje iz psihologije, kao i razumijevanje kulturnih i generacijskih razlika.

11 Usp.: Ramadan, T. (2007). *In the Footsteps of the Prophet: Lessons from the Life of Muhammad*. Oxford University Press.

12 Vidi: Kur'an, 3:159.

13 Vidi: Amir K. i Senada T. (2014). "Obavezni smo planirati budućnost u granicama naše moći". *Novi Muallim*, 15(59), str. 79–84.; Također vidi: Nedžas G. (2019). "Imam u pluralnom društvu". *Novi Muallim*, 20(78), str.14–19.; Hasudin A. Imamski je angažman u dijaspori složeniji i odgovorniji. U: [https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/islamska-zajednica/dijaspора/item/845-imamski-je-angazman-u-dijaspори-slozeniji-i-odgovorniji](https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/islamska-zajednica/dijaspورا/item/845-imamski-je-angazman-u-dijaspори-slozeniji-i-odgovorniji) (Pogledano:15. 10. 2025.); Osman M. A., Glen M., Peter M. M. (2005). The Imam's role in meeting the counseling needs of Muslim communities in the United States. *Psychiatric Services*, 56(2), str. 202–205.; Torkel B. (2022). The Role of Imams in Family Counselling with Muslim Families in Norway. *Journal of Muslims in Europe* 11(2), str. 1–19.

U tom kontekstu, institucionalna podrška i edukacija imama iz oblasti pastoralne prakse postaju od ključne važnosti. Istraživanja provedena u evropskim muslimanskim zajednicama jasno ukazuju na rastuću potrebu za integracijom pastoralne dimenzije u imamsku formaciju. U istraživanju provedenom među imamima Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj (IGBD), čak 78% imama izjavilo je da se redovno suočavaju s pastoralnim izazovima poput depresije, bračnih problema i socijalne izolacije kod vjernika. Međutim, više od 60% njih nije prošlo nikakvu formalnu edukaciju iz oblasti savjetodavnog rada, a čak 52% ispitanih imama izjavilo je da se osjećaju emocionalno iscrpljeno nakon intenzivnih savjetodavnih razgovora.¹⁴ Ovi podaci ukazuju na urgentnu potrebu za sistemskom supervizijom i psihološkom podrškom unutar imamskog kadra.

Slično tome, istraživanje provedeno među imamima Islamske zajednice Bošnjaka u Austriji (IZBA) pokazalo je da se 69% imama susreće s pitanjima mentalnog zdravlja, posebno s anksioznošću i depresijom kod mladih, dok 73% njih nije imalo osnovna znanja o prepoznavanju psiholoških simptoma, niti su znali kome uputiti vjernike za stručnu pomoć.¹⁵

U okviru projekta "Imam kao savjetnik", provedenog 2021. godine u Švicarskoj, imami koji su prošli jednogodišnji trening iz krizne komunikacije i interkulturalnog savjetovanja svjedočili su o značajnom povećanju osjećaja kompetentnosti i samopouzdanja u radu s mladima, parovima i osobama u kriznim situacijama.¹⁶ Ovaj model pokazuje da strukturirana edukacija ne samo da jača kapacitete imama, već i direktno utječe na kvalitet duhovne brige koju zajednice primaju.

Na osnovu navedenog, jasno je da pastoralna briga u islamu nije luksuz niti dodatna funkcija, već nužna komponenta savremenog islamskog vjerskog djelovanja. Islamska zajednica treba ovu funkciju prepoznati kao strateški važnu, integrirati je u obrazovne procese te razviti mehanizme institucionalne podrške i supervizije za vjerske službenike (imame, muallime, hatibe itd.).

14 Interno istraživanje o pastoralnim izazovima imama realizirano među imamima Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj. Istraživanje je realizirano u periodu od 11. januara do 24. maja 2025.

15 Interno istraživanje o pastoralnim izazovima imama realizirano među imamima Islamske zajednice Bošnjaka u Austriji. Istraživanje je realizirano u periodu od 11. januara do 24. maja 2025.

16 Vidi: Schweizerisches Zentrum für Islam und Gesellschaft. (2021). Projektbericht: Imam als Berater. Universität Fribourg.

SAVREMENA POTREBA ZA INSTITUCIONALIZACIJOM PASTORALNE BRIGE

Savremeno muslimansko društvo, naročito u dijaspori, suočeno je s nizom izazova koji zahtijevaju sofisticiran, multidisciplinarni i sistematski pristup duhovnoj, psihološkoj i socijalnoj podršci. Ovi izazovi uključuju: porodične krize, identitetske konflikte kod mladih, probleme integracije, međugeneracijske napetosti, porast mentalnih oboljenja, usamljenost, nasilje u porodici, ovisnosti, radikalizaciju, ali i opću duhovnu dezorijentiranost.¹⁷ Sve ovo ukazuje na potrebu za redefiniranjem uloge imama, vjerskih službenika te institucionalnih odgovora Zajednice.

Vjerski službenici, imami, muallimi i hatibi, u takvom kontekstu, postaju ključni akteri duhovne stabilnosti Zajednice. Međutim, njihova funkcija često nadilazi klasične religijske okvire i prelazi u domenu savjetodavnog rada, krizne intervencije, podrške u traumatskim iskustvima, pa čak i neformalne psihoterapije.¹⁸ Istraživanja su pokazala da vjernici mnogo češće pristupaju imamu nego psihologu ili terapeutu kada se suoče s krizom, što dodatno naglašava odgovornost i potrebu za institucionalnom edukacijom i infrastrukturu koja može podržati tu praksu.¹⁹

Uprkos toj realnosti, većina imama u evropskim zemljama nije prošla formalnu edukaciju iz oblasti savjetodavne psihologije, krizne komunikacije, emocionalne pismenosti ili porodičnog savjetovanja.²⁰ Njihova teološka edukacija jeste neophodna i vrijedna, ali često ne uključuje sadržaje koji su potrebni za razumijevanje savremenih psihosocijalnih potreba muslimana u pluralističkim društvima. Rezultat toga je da su mnogi imami i ostali vjerski službenici izloženi emocionalnoj iscrpljenosti, osjećaju profesionalne nemoći, pa i “pastoralnom sagorijevanju” (pastoral burnout).²¹

17 Usp.: Cesari, J. (2013). *Why the West Fears Islam: An Exploration of Muslims in Liberal Democracies*. Palgrave Macmillan.

18 Usp.: Gilliat-Ray, S. (2010). *Muslims in Britain: An Introduction*. Cambridge University Press.

19 Vidi: Abu-Raiya, H., & Pargament, K. I. (2015). Religious Coping among Diverse Populations. In APA Handbook of Psychology, Religion, and Spirituality (Vol. 1). American Psychological Association, str. 205–222.

20 Usp.: Schnell, P., & Leibold, J. (2021). *Islam in Deutschland: Herausforderungen und Chancen in der Seelsorge*. Springer VS.

21 Vidi: Al-Hilali, A. (2018). Imam Mental Health and Burnout in Europe. *Journal of Muslim Mental Health*, 12(2), str. 55–72.

INSTITUCIONALNA RJEŠENJA: KLJUČNI KORACI

Zbog gore navedenih izazova, institucionalizacija pastoralne dimenzije vjerskog rada više nije pitanje izbora, već postaje nužnost. Ova institucionalizacija ne bi značila sekularizaciju vjerskog poziva, već njegovo osnaživanje, profesionalizaciju i veću društvenu relevantnost. U nastavku se predlažu ključni elementi institucionalizacije.

- **Edukacija i profesionalizacija**

Islamske teološke ustanove, medrese i islamski fakulteti trebali bi sistematski integrirati sadržaje iz oblasti savjetodavne psihologije, etike duhovnog vodstva, kriznog menadžmenta, kao i emocionalne pismenosti. Također, važno je omogućiti kontinuiranu edukaciju putem seminara, supervizija, radionica i razmjene dobrih praksi s kršćanskim, jevrejskim i sekularnim institucijama, koje već razvijaju takve programe.²²

- **Formiranje savjetodavnih centara**

Na nivou medžlisa, muftijstava i islamskih centara potrebno je uspostaviti savjetodavne centre u kojima bi zajedno radili imami, psiholozi, socijalni radnici, edukatori, rehabilitatori, pedagozi... Ti centri bi omogućili vjernicima pristup duhovnoj i emocionalnoj podršci bez stigme i u atmosferi povjerenja.²³ Ovi bi centri služili kao prostor sinergije vjere i nauke s ciljem pomoći čovjeku.

- **Supervizija i mentorski nadzor**

Imami bi trebali imati mogućnost redovnog učešća u supervizijskim procesima, kako bi pratili svoj rad, razmjenjivali iskustva i prepoznavali rane znakove sagorijevanja. Supervizija je standardna praksa u socijalnom i psihološkom radu te bi trebala biti institucionalizirana i u islamskim okvirima.²⁴

- **Podizanje svijesti i društveno vrednovanje**

Potrebno je unutar Zajednice (i među džematlijama) osvijestiti važnost pastoralne dimenzije. Ona bi trebala biti prepoznata i jednako važna kao i hutbe, mekteb, predavanja, ramazanski programi... To se postiže

22 Navedeno prema: Lartey, E. Y. (2003). In *Living Color: An Intercultural Approach to Pastoral Care and Counseling*. Jessica Kingsley Publishers.

23 Usp.: Abu-Raiya, H., & Pargament, K. I. (2015). Religious Coping among Diverse Populations. In *APA Handbook of Psychology, Religion, and Spirituality* (Vol. 1). American Psychological Association, str. 205–222.

24 Usp.: Doehring, C. (2015). *The Practice of Pastoral Care: A Postmodern Approach* (Revised Ed.). Westminster John Knox Press.

edukacijom vjernika, ali i izgradnjom teološkog narativa koji podržava brigu za dušu, tijelo i međuljudske odnose.

- **Finansijska i kadrovska ulaganja**

Pastoralna briga zahtijeva ulaganje: prostorijske za savjetovanje, angažman stručnog kadra, biblioteke, resurse za prevenciju i edukaciju... Fondacije, donatori, kao i Zajednica, trebali bi prepoznati ulaganje u pastoralnu brigu kao ulaganje u zdravlje i sigurnost zajednice, dugoročno smanjujući tenzije, konflikte i društvene disfunkcije.

Zemlje poput Norveške, Švicarske, Velike Britanije već godinama implementiraju modele integrirane duhovne i psihološke podrške unutar muslimanskih zajednica. U Švicarskoj je realizirani program "Imam kao savjetnik", koji je uključivao obuku iz krizne komunikacije i međukulturalnog savjetovanja, rezultirao boljim pristupom mladima i parovima u krizi.²⁵ U Velikoj Britaniji, Muslim Youth Helpline i Muslim Counselling Services pokazali su, i pokazuju, da islamski okviri mogu uspješno integrirati savremene terapijske metode bez kompromitiranja religijskog identiteta.²⁶

Ovi modeli potvrđuju da institucionalizacija nije suprotnost duhovnosti, već njen izraz u savremenom kontekstu. Ona omogućava zajednicama (džematima) da se nose sa složenim izazovima modernog društva, te da odgovore na potrebe vjernika na način koji je profesionalan, empatičan i teološki utemeljen.

KOMPARATIVNI POGLED I MOGUĆNOSTI INTEGRACIJE

Dijalog između islamske i kršćanske teološke tradicije ne samo da otvara prostor za međureligijsko razumijevanje, već pruža i mogućnosti za konstruktivno učenje i osmišljavanje praktičnih rješenja u okviru pastoralne teologije. Kršćanske zajednice, naročito Katolička crkva s bogatom tradicijom pastoralnog rada, ali i mnoge protestantske denominacije, razvile su razgranate i sistematizirane pristupe koji se bave brigom za dušu čovjeka u najširem smislu te riječi. Među njima su prisutni brojni institucionalni oblici, poput savjetovališta, bolničke i zatvorske brige, kriznih centara, telefonskih linija za psihološku i duhovnu pomoć, edukativnih ustanova za obuku pastoralnih radnika te interdisciplinarni programi saradnje između teologa, psihologa i socijalnih radnika.²⁷

25 Vidi: Schweizerisches Zentrum für Islam und Gesellschaft. (2021). Projektbericht: Imam als Berater. Universität Fribourg.

26 Vidi: Muslim Youth Helpline. (2020). Annual Report. www.myh.org.uk

27 Usp.: Doehring, C. (2015). *The Practice of Pastoral Care: A Postmodern Approach*. Westminster John

Iako između islamske i kršćanske teološke misli postoje temeljne razlike u pogledu doktrinarnih učenja, pristupi koje kršćanske zajednice primjenjuju u praktičnoj brizi za pojedinca i zajednicu nude mnoge metode koje su primjenjive i u islamskom kontekstu. Elementi poput savjetodavnih razgovora zasnovanih na empatiji i povjerenju; timskog pastoralnog rada, u kojem imam nije izolovani autoritet, već član šireg savjetodavnog i socijalnog tima; strukture bolničke i institucionalne brige, koja obuhvata kontinuirano duhovno praćenje pacijenata; kao i specijaliziranog pastora za različite životne faze i krizna stanja (porodice u razvodu, ožalošćeni, osobe s invaliditetom, mladi u krizi identiteta), predstavljaju modele koje Islamska zajednica i džemati mogu prilagoditi svojoj specifičnoj duhovnoj, kulturnoj i organizacijskoj realnosti.²⁸ Uvođenjem sličnih modela unutar Zajednice ne znači preuzimanje tuđe teologije niti imitaciju institucionalnih struktura koje nemaju korijene u islamskoj tradiciji. Naprotiv, riječ je o kreativnom i odgovornom djelovanju na rastuće potrebe vjernika, posebno onih koji žive u pluralnim i sekulariziranim društvima, gdje se individualne i društvene krize ne mogu više rješavati isključivo tradicionalnim metodama. Potrebno je razvijati pristupe koji će biti ukorijenjeni u islamskoj teologiji, ali koji će istovremeno koristiti savremene metode i alate pastoralnog djelovanja.²⁹

Dakle, ključno je zadržavanje autentičnog islamskog identiteta i oslanjanje na islamsku duhovnu antropologiju, prema kojoj je čovjek jedinstveno biće sastavljeno od duše (*nefs*), razuma (*‘akl*), srca (*qalb*) i tijela (*džesed*), a sve to pod Božijim nadzorom i u službi višeg cilja “ibadeta”, odnosno svjesnog življenja u Božijoj blizini. Svaki oblik pastoralnog rada u islamu mora biti u službi tog cilja, ali istovremeno treba prepoznati emocionalne, psihološke i socijalne dimenzije ljudske patnje i duhovne potrebe.³⁰

Edukacija imama i drugih duhovnih lidera na polju emocionalne i duhovne pismenosti, aktivnog slušanja, nenasilne komunikacije, upravljanja konfliktima, duhovnog savjetovanja, timskog rada i razumijevanja osnovnih principa kriznih intervencija mogla bi igrati ključnu ulogu u transformaciji klasične

Knox Press.; Lartey, E. Y. (2003). *In Living Color: An Intercultural Approach to Pastoral Care and Counseling*. Jessica Kingsley Publishers.

28 Usp.: Clinebell, H. (2011). *Basic Types of Pastoral Care and Counseling: Resources for the Ministry of Healing and Growth*. Abingdon Press

29 Usp.: Badri, M. (2000). *Contemplation: An Islamic Psychospiritual Study*. International Institute of Islamic Thought (IIIT); Nasr, S. H. (2006). *The Heart of Islam: Enduring Values for Humanity*. HarperOne.

30 Usp.: Al-Attas, S. M. N. (1980). *The Concept of Education in Islam: A Framework for an Islamic Philosophy of Education*. ISTAC.

uloge imama. Takva transformacija nije negacija tradicionalne uloge, već njen razvoj i usmjerenje prema savremenim izazovima. Imam današnjice ne može biti samo učitelj fikha ili predvodnik namaza, on mora i treba postati savjetnik, slušalac, vodič, podrška i most između pojedinca i Zajednice, te između tradicije i savremenosti.³¹

Komparativni pristup, dakle, može igrati dvostruku ulogu: s jedne strane, pomoći Zajednici i džematima da identificiraju praznine i potencijale unutar vlastitih institucionalnih struktura, te, s druge strane, ponuditi praktične modele koji se mogu inkulturirati i teološki osmisлити unutar islamskog svjetonazora. Kroz dijalog s drugim religijama, kroz naučne simpozije, istraživačke projekte i zajedničke edukacije, islamska pastoralna teologija može biti osnažena i profilisana kao važna disciplina u 21. stoljeću, ne kao imitacija, već kao autentičan odgovor koji proizlazi iz Kur'ana, sunneta i bogate islamske tradicije, a koji je istovremeno osjetljiv na savremeni kontekst života muslimana, naročito u dijaspori.³²

UMJESTO ZAKLJUČKA

Pastoralna teologija u islamu nije nova ideja, već nova sistematizacija već postojeće prakse. Potrebno je učiniti dodatne napore u teološkom, pedagoškom i institucionalnom smislu kako bi se ova dimenzija duhovnog rada osnažila i prilagodila savremenim izazovima. Uloga imama kao pastira Zajednice postaje ključna u vremenu kada se čovjek osjeća sve više izgubljenim, ranjivim i u potrazi za smislom i podrškom.

31 Vidi v.: Osman M. A., Glen M., Peter M. M. (2005). *The Imam's role in meeting the counseling needs of Muslim communities in the United States*. *Psychiatric Services*, 56(2), str. 202–205.; Torkel B. (2022). The Role of Imams in Family Counselling with Muslim Families in Norway. *Journal of Muslims in Europe* 11(2), str. 1–19.; Amir K. i Senada T. (2014). Obavezni smo planirati budućnost u granicama naše moći. *Novi Muallim*, 15(59), str. 79–84.; Također vidi: Nedžad G. (2019). Imam u pluralnom društvu. *Novi Muallim*, 20(78), str. 14–19.; Nazila I. (2012). Effectiveness of Islamic Spiritual Care: Foundations and Practices of Muslim Spiritual Care Givers. *Journal of Pastoral Care & Counseling Advancing theory and professional practice through scholarly and reflective publications* 66 (3–4), str. 1–16; Naveed B. (2023). Islamic spiritual care and negative religious coping. *Scandinavian Journal of Islamic Studies*, 17(2), str. 163–183.; Naveed B., and Nazila I. (2023). Exploring Islamic Spiritual Care: What Is in a Name? *Religions* 14: 1256. <https://doi.org/10.3390/rel14101256> (Pogledano: 15.10.2025.); Ahmed, S. (2018). Pastoral Care in Islam: Understanding Contemporary Needs. *Muslim World Journal of Human Rights*, 15(1), str. 45–67.

32 Vidi v.: Küng, H. (1991). *Global Responsibility: In Search of a New World Ethic*. Crossroad.; Benthall, J., & Bellion-Jourdan, J. (2003). *The Charitable Crescent: Politics of Aid in the Muslim World*. I.B. Tauris.

Preporuke:

1. Razviti specijalizirane seminare i edukacije za imame, hatibe i muallime iz oblasti pastoralne brige.
2. Uvesti u islamske fakultete kurseve o savjetodavnom radu, kriznoj komunikaciji i duhovnoj psihologiji.
3. Formirati timove unutar Zajednice, i u najmanjem segmentu, koji bi se bavili specifičnim pastoralnim izazovima (bračna savjetovališta, mentalno zdravlje, rad sa starijima i mladima).
4. Poticati interdisciplinarni pristup koji će povezati teologiju, psihologiju i socijalni rad u islamskom duhu.

LITERATURA

- Abu-Raiya, H., & Pargament, K. I. (2015). Religious Coping among Diverse Populations. In *APA Handbook of Psychology, Religion, and Spirituality* (Vol. 1). American Psychological Association.
- Ahmed, S. (2018). Pastoral Care in Islam: Understanding Contemporary Needs. *Muslim World Journal of Human Rights*, 15(1).
- Al-Attas, S. M. N. (1980). *The Concept of Education in Islam: A Framework for an Islamic Philosophy of Education*. ISTAC.
- Badri, M. (2000). *Contemplation: An Islamic Psychospiritual Study*. International Institute of Islamic Thought (IIIT).
- Benkheira, M. H. (2011). *Le califat: Fondements et pratiques*. CNRS Éditions.
- Benthall, J., & Bellion-Jourdan, J. (2003). *The Charitable Crescent: Politics of Aid in the Muslim World*. I.B. Tauris.
- Cesari, J. (2013). *Why the West Fears Islam: An Exploration of Muslims in Liberal Democracies*. Palgrave Macmillan.
- Clinebell, H. (2011). *Basic Types of Pastoral Care and Counseling: Resources for the Ministry of Healing and Growth* (3rd ed.). Abingdon Press.
- Doehring, C. (2015). *The Practice of Pastoral Care: A Postmodern Approach* (Revised Edition). Westminster John Knox Press.
- Gilliat-Ray, S. (2010). *Muslims in Britain: An Introduction*. Cambridge University Press.
- Al-Ghazali, A. H. M. (2004). *The Beginning of Guidance (Bidayat al-Hidaya)*. Islamic Texts Society.
- Al-Hilali, A. (2018). Imam Mental Health and Burnout in Europe. *Journal of Muslim Mental Health*, 12(2).
- Interno istraživanje o pastoralnim izazovima imama realizirano među imamima Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj. Istraživanje je realizirano u periodu od 11. januara do 24. maja 2025.

- Interno istraživanje o pastoralnim izazovima imama realizirano među imamima Islamske zajednice Bošnjaka u Austriji. Istraživanje je realizirano u periodu od 11. januara do 24. maja 2025.
- Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich. (2022). Seelsorge in muslimischen Gemeinden: Herausforderungen und Perspektiven.
- Küng, H. (1991). Global Responsibility: In Search of a New World Ethic. Crossroad.
- Lartey, E. Y. (2003). In Living Color: An Intercultural Approach to Pastoral Care and Counseling. Jessica Kingsley Publishers.
- Muslim Youth Helpline. (2020). Annual Report.
- Nasr, S. H. (2006). The Heart of Islam: Enduring Values for Humanity. HarperOne.
- Nasr, S. H. (2006). The Heart of Islam: Enduring Values for Humanity. HarperOne.
- Patton, J. (2005). Pastoral Care: An Essential Guide. Abingdon Press.; Clinebell, H. (2011). Basic Types of Pastoral Care and Counseling: Resources for the Ministry of Healing and Growth. Abingdon Press.
- Ramadan, T. (2007). In the Footsteps of the Prophet: Lessons from the Life of Muhammad. Oxford University Press.
- Schnell, P., & Leibold, J. (2021). Islam in Deutschland: Herausforderungen und Chancen in der Seelsorge. Springer VS.
- Schweizerisches Zentrum für Islam und Gesellschaft. (2021). Projektbericht: Imam als Berater. Universität Fribourg.
- www.myh.org.uk

دَامِر بَابَايِيْتَش

Damir Babajić

اللاهوت الرعوي في السياق الإسلامي

Pastoral Theology in the Islamic Context

ملخص: يهدف هذا البحث إلى توضيح مفهوم اللاهوت الرعوي في السياق الإسلامي، مشيراً إلى أهمية الرعاية الروحية والاجتماعية في العمل الديني المعاصر. يحلل البحث العناصر الأساسية للرعاية الروحية الإسلامية بالمقارنة مع الممارسات المسيحية، مشيراً إلى الحاجة إلى التحليل النظري والبيانات التجريبية وتطوير المؤسسات والتنمية التخصصية لهذا المجال. كما يؤكد المؤلف على أهمية الاندماج التربوي والنفسي والاجتماعي في عمل الأئمة والعلماء الدينيين، خاصة في تعاملهم مع المؤمنين في الشتات.

Summary: This paper explores the concept of pastoral theology within the Islamic context, aiming to highlight the importance of spiritual and social care in contemporary religious practice. It examines the key elements of Islamic spiritual care, compares them with Christian practices, and underscores the need for institutionalization and professional development of this field. Through theoretical analysis, empirical data, and practical recommendations, the author emphasizes the significance of integrating theological, psychological, social, and pedagogical approaches in the work of imams and religious officials, particularly within the diaspora.

Halal poslovanje i tržište električne energije: primjer Švedske

JUSUF DŽAFIĆ

jusuf-dz91@hotmail.com
berham-begova biblioteka, tuzla

Sažetak: Ovaj rad predstavlja islamski fikhski osvrt na jedno od najperspektivnijih tržišta u svijetu – tržište električne energije, s posebnim osvrtom na švedsku elektroberzu. Na početku rada objasnili smo suštinu islama i fikha – islamskog prava, definirali šta je to tržište električne energije, predstavili historijski tok njegovog razvoja, objasnili četiri faze isporuke električne energije i sve učesnike u tom procesu, te se osvrnuli na dosadašnje proučavanje elektroberzi među muslimanima. U nastavku smo govorili o fikhskim propisima vezanim za kupoprodaju električne energije na elektroberzi, potom o švedskoj elektroberzi i poslovanju kompanije Elnor Elhandel. Utvrdili smo da je poslovanje navedene kompanije dozvoljeno, uprkos izazovima s kojima se suočava.

Ključne riječi: tržište električne energije (elektroberza), halal poslovanje, islamsko pravo (fikh), kupoprodaja, Švedska

UVOD

Islam je po svojoj prirodi specifična religija, budući da, za razliku od većine drugih religija i filozofija, nastoji dati odgovor na svako životno pitanje. Naime, islam teži da ponudi odgovore na sva pitanja koja tište čovjeka tokom ovozemaljskog života (metafizička, eshatološka, ekonomska, društvena, politička, kulturna i dr.). Time odudara od većine ostalih religija i filozofija, koje se uglavnom bave etičkim (ćudorednim) i teološkim (vjerskim) temama. O tome svjedoči i hadis:

“Kazano je Selmanu el-Farisiju: ‘Doista vas je vaš Vjerovjesnik, a.s., podučio svemu, čak i pravilima ponašanja tokom obavljanja nužde.’ Na to je Selman odgovorio: ‘Jeste...’”¹

Koliko je široko interesovanje islama, dovoljno je pogledati islamsku literaturu, i klasičnu i modernu, te primijetiti da se islamske nauke ustvari bave trima osnovnim oblastima: akaid (nauka o vjerovanju – teologija), fikh (nauka o propisima – pravo) i ahlak (nauka o ćdoređu – etika). Dakle, pored dvije klasične oblasti kojima se bave religije i filozofije (teologija i etika), islam se bavi i pravom, čime odudara od uobičajene definicije religije. Upravo zbog toga mnogi islam ne definiraju samo kao puku religiju, već kao: “predanost Bogu (Allahu)”, “ćjelovit sistem života”, “sveobuhvatan sistem življenja”, “ćjelokupan sistem i naćin života” i slično.

Isto kao što islam nije samo religija, tako ni islamsko pravo (fikh) nije samo religijsko pravo. Naime, fikh spada u pozitivna prava, odnosno predstavlja sistem vaćećih propisa, pravila ili normi ljudskog ponašanja unutar muslimanske zajednice. Međutim, za razliku od drugih prava (rimsko, anglosaksonsko i drugo), ćiji su primarni izvori ljudskog porijekla (moral, obićaji i sl.), primarni izvori islamskog prava su vjerskog porijekla: Kur’ān (Allahova knjiga) i sunnet (tradicija Muhammeda, a.s.).

Fikh ima svoju podjelu. Tradicionalna klasifikacija dijeli fikh uglavnom na šest oblasti: *ibadat* (obredno pravo), *muamelat* (imovinsko pravo), *munakehat* (braćno pravo), *sijer* (mećunarodno pravo), *ukubat* (kazneno pravo) i *feraiz*

1 Hadis biljeće: Ahmed, *El-Musned*, Muessesetur-Risale, Bejrut, 2001, sv. 39, str. 124, br. 23719; Muslim, *Es-Sahib*, Darul-Džil, Bejrut, sv. 1, str. 154, br. 629; Et-Tirmizi, *Es-Sunen*, Darul-Garbil-islami, Bejrut, 1998, sv. 1, str. 68, br. 16; Ibn Ebu Šejbe, *El-Musannef*, Mektebetur-Ruščd, Rijad, 1988/89, sv. 1, str. 139, br. 1600; Id., *El-Musned*, Darul-Vatan, Rijad, 1997, sv. 1, str. 300, br. 450; Ibnl-Džarud, *El-Munteka*, Muessesetl-kutubis-sekafije, Bejrut, 1988, str. 20, br. 29; Et-Taberani, *El-Mu’džemul-kebir*, Mektebetu ibn Tejmije, Kairo, sv. 6, str. 234, br. 6082; El-Bejheki, *Es-Sunenul-kubra*, Darul-kutubil-ilmije, Bejrut, 2003, sv. 1, str. 147, br. 430, str. 166, br. 499; Id., *Ma’rifetus-sunen vel-asar*, Džami’atud-dirasatil-islamije, Karaći, 1991, str. 1, str. 348, br. 870.

(nasljedno pravo). Postoje i novije, savremenije klasifikacije. Prema jednoj od njih, fikh se dijeli slično kao i savremeno pravo, obuhvatajući sljedeće oblasti: obredno pravo, personalno/privatno pravo (koje uključuje bračno, nasljedno i vakufsko pravo), trgovačko (ekonomsko/privredno) pravo, kazneno (kriminalno) pravo, međunarodno pravo, upravno (administrativno) pravo, finansijsko pravo, ustavno pravo, radno pravo, prometno pravo, pomorsko pravo, zračno pravo itd.

Na osnovu navedenog, jasno je da islam, tačnije fikh, nastoji normirati propise ponašanja muslimana u svim životnim oblastima, uključujući i propise vezane za moderni život 21. stoljeća.

Izum električne struje 1799. godine, naizmjenične struje 1832. godine, te elektrifikacija privrede i domaćinstava, koja je počela u drugoj polovini 19. stoljeća i još uvijek traje,² promijenili su tradicionalni način življenja i privređivanja.³ Vrtoglavi razvoj globalnog tržišta nakon Drugog svjetskog rata donio

2 Inače, u 2022. godini 91,3% svjetske populacije imalo je pristup električnoj energiji (Access to electricity: 91,3% of population, <https://data.worldbank.org/indicator/EG.ELC.ACCS.ZS>, pristupljeno 13. januara 2025. u 12:46).

3 Vidi o historijatu razvoja električne energije: Arthur Firstenberg, *The Invisible Rainbow: A History of Electricity and Life*, Chelsea Green Publishing, White River Junction, 2020.

je značajne promjene u čovjekovom načinu poslovanja. Sa snažnim razvojem digitalizacije početkom 21. stoljeća, tržište električne energije doživjelo je određene promjene koje sa sobom nose izazove, ali i široke mogućnosti za halal poslovanje.

TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE I NJEGOV HISTORIJAT

Tržište električne energije, odnosno elektroberza, sistem je koji omogućava kupoprodaju (trgovinu, promet) električne energije putem električne mreže. Zbog svoje specifičnosti, najviše sliči berzi dionica. Ekonomski, električna energija se smatra trgovačkom robom koja, kao i svaka druga, podliježe privrednim (trgovačkim) zakonima, posebno zakonu ponude i potražnje. Budući da je električnu energiju teško pohraniti i da mora uvijek biti dostupna na zahtjev potrošača, ponuda i potražnja, kao i kupoprodajna cijena, podložne su velikim varijacijama. Shodno tome, potreban je operator transportnog sistema električne energije koji će koordinirati isporuku energije i regulirati razlike između ponude i potražnje, tj. koji će optimizirati proces proizvodnje i isporuke električne energije. Promet električnom energijom odvija se na dva nivoa – unutardržavni i međudržavni. Potražnja električne energije izražava se na dva načina: električnom snagom i električnom energijom. Električna snaga predstavlja brzinu prijenosa električne struje, odnosno stopu po kojoj se struja prenosi kroz električno kolo, i obično se mjeri u megavatima (MW). Električna energija odnosi se na cjelokupnu količinu električne struje koja se koristi tokom određenog vremenskog razdoblja, a obično se izražava u megavatsatima (MWh).

Do početka 1980-ih godina, na tržištu električne energije postojao je monopol. On je svojevremeno bio optimalno rješenje za isporuku električne energije krajnjim korisnicima, posebno zbog tehnoloških ograničenja nedigitalnog doba. Tada su gotovo sve nacionalne ekonomije svoj elektroenergetski sistem stavljale u ruke jedne kompanije, obično državne, koja je bila zadužena za elektroopskrbljivanje svih potrošača, odnosno za proizvodnju, prijenos, distribuciju i opskrbljivanje sve potrebne električne energije. Posljedica monopola u elektroenergetskom sektoru bila je nerealna cijena energije koju je plaćao krajnji kupac, odnosno cijena koja je bila viša ili niža od stvarne tržišne cijene.

Prvi koncept slobodnog tržišta električne energije pojavio se u Čileu 1981. godine. Podrazumijevao je privatizaciju u elektroenergetskom sistemu. Čileanski model je uspješno doprinio većoj racionalnosti i transparentnosti u određivanju cijene za električnu energiju. Argentina je kasnije unaprijedila čileanski model, privatizirajući postojeću proizvodnu imovinu i objekte, koji su zbog

državnog monopola izgubili na vrijednosti, što je dovodilo do čestih prekida u snabdijevanju korisnika. Svjetska banka je 90-ih godina sudjelovala, s ograničenim uspjehom, u uspostavljanju različitih hibridnih tržišta u drugim južnoameričkim zemljama, poput Perua, Brazila i Kolumbije.

Ključni događaj u razvoju tržišta električne energije dogodio se 1990. godine, kada je Velika Britanija privatizirala sistem snabdijevanja električnom energijom. Primjer Velike Britanije u dotičnoj deregulaciji⁴ slijedile su druge komonveltske zemlje, posebno Australija i Novi Zeland, te kanadska provincija Alberta. Do 2024. godine, Distrikt Vašington i 18 od 50 američkih država deregulirale su elektroenergetski sektor.⁵

Isporuka električne energije ima četiri faze:

1. Proizvodnja: transformacija drugih oblika energije, odnosno energenata (ugalj, nuklearna energija, voda, gas, vjetar, sunčeva svjetlost, biomasa itd.) u električnu energiju.
2. Prijenos: transport (transfer) električne energije visokonaponskom mrežom od proizvođača (elektrana, proizvodnih pogona) do distribucije (trafostanica, razvodnih postrojenja, distributivne mreže).
3. Distribucija: prijenos (transfer) električne energije niskonaponskom mrežom od trafostanica (razvodnih postrojenja) do pojedinačnih potrošača (korisnika).
4. Snabdijevanje: korisnička konzumacija isporučene električne energije, tačnije prodaja električne energije krajnjim kupcima. Prodaja može biti veleprodajna (prodaja na veliko) ili maloprodajna (prodaja na malo), a uključuje mjerenje, fakturisanje i marketing.

Osnovni učesnici u elektrosnabdijevanju su:

1. Proizvođači (generation companies – GENCOs) – kompanije koje se bave proizvodnjom struje.
2. Prijenosnici (transmission companies – TRANSCOs) – kompanije koje se bave prijenosom struje.
3. Distributeri (distribution companies – DISCOs) – kompanije koje se bave distribucijom struje.

4 Deregulacija predstavlja ukidanje ili smanjenje državne kontrole nad ekonomskim djelatnostima nekog komercijalnog subjekta, industrije ili privrednog sektora.

5 *US States with Deregulated Energy in 2024* (<https://quickelectricity.com/deregulated-energy-states>, pristupljeno 13. januara 2025. u 18:37).

4. Maloprodajni trgovci (trgovci na malo) – pravna lica koja kupuju električnu energiju na veletržištu i preprodaju je potrošačima koji ne žele ili im nije dozvoljeno da kupuju električnu energiju na veletržištu.
5. Potrošači – fizička ili pravna lica koja konzumiraju električnu energiju. Oni se dijele na dvije skupine:
 - a. Mali kupac (nekvalificirani ili tarifni kupac) – kupuje električnu energiju od trgovca na malo ili od lokalne distributivne kompanije.
 - b. Veliki kupac (kvalificirani kupac) – ima značajnu ulogu, jer električnu energiju kupuje direktno na veletržištu. Veliki kupac može biti trgovac električnom energijom ili potrošač koji troši velike količine električne energije.

Pored ovih, pojavljuju se i sljedeći učesnici u lancu isporuke električne energije:

1. Vertikalno integrisane kompanije – kompanije koje kontroliraju sve faze isporuke električne energije krajnjem potrošaču (proizvodnju, prijenos i distribuciju) na određenom geografskom području. Tačnije, one u svom vlasništvu imaju proizvodne pogone, prijenosnu i distributivnu mrežu.
2. Operator tržišta (market operator) – upravlja kompjuterskim sistemom koji povezuje prodavače i kupce električne energije.
3. Regulator – organ vlade koji je zadužen da osigura korektno i efiksano upravljanje u energetsom sektoru.
4. Nezavisni operator sistema (independent system operator – ISO) ima osnovnu zadaću da osigurava stabilnost sistema.⁶

DOSADAŠNJE MUSLIMANSKO I ISLAMSKO PROUČAVANJE TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Kao što je za očekivati, tržište električne energije najviše se proučava na Zapadu, gdje su i nastala prva tržišta i berze električne energije. Stoga nas ne treba iznenaditi što već postoji obilna zapadnjačka literatura o tome: knjige, članci, magistarski i doktorski radovi itd.⁷

6 Vidi detaljnije o tržištu električne energije: Mustafa Mešić, "Otvoreno tržište električne energije", seminarski rad, odbranjen na Univerzitetu u Tuzli, Fakultet elektrotehnike, Elektrotehnika i sistemi konverzije energije, Tuzla, 2018; Sally Hunt, *Making Competition Work in Electricity*, John Wiley & Sons, New York, 2002. *Competition in Electricity Markets*, International Energy Agency, Pariz, 2001; Leonardo Meeus, *The Evolution of Electricity Markets in Europe*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2020.

7 Pošto nam nije cilj da pišemo samo o proučavanju tržišta električne energije na Zapadu, uglavnom ćemo se zadovoljiti zapadnjačkom literaturom koju smo već spominjali u prethodnim bilješkama.

Što se tiče muslimana, tržište električne energije dobilo je izvjesnu pažnju u muslimanskim krugovima, uglavnom onim laičkim,⁸ a skoro nikako u onim ulemanskim.

Nažalost, koliko je nama poznato, na bosanskom jeziku još nije ozbiljno pisano o islamskom pogledu na tržište električne energije. Nemamo nijedan članak na ovu temu, pa čak ni na internetu: ni tekstove puritanske provenijencije koji nude alternativna tumačenja islama, niti odgovore na pitanja upućena fetvai-eminu o navedenom tržištu (berzi). Ni na engleskom jeziku gotovo da ne postoji islamska literatura koja se bavi tržištem električne energije.⁹ Nažalost, ni na arapskom jeziku nismo pronašli ozbiljniju građu na temu tržišta električne energije.

HALAL POSLOVANJE NA TRŽIŠTU ELEKTRIČNE ENERGIJE

Kupoprodaja (*bej'*) je razmjena dobara i novca, odnosno vrijednosnih imetaka, koristi ili usluga, tj. zamjena jednog vrijednosnog imetka, koristi ili usluge za drugi vrijednosni imetak, korist ili uslugu, odnosno razmjena prava na vlasništvo nad vrijednosnim imetkom ili prava na korištenje imovine ili usluge.¹⁰ Uzvišeni Allah kaže: *A Allah je dozvolio kupoprodaju...* (El-Bekare, 275). Nesumnjivo, električna energija predstavlja dobro, odnosno vrijednosnu imovinu. Štaviše, riječ je o izuzetno profitabilnoj robi u našem digitalnom i tehnološkom dobu. Međutim, struja se ne uklapa u tradicionalnu definiciju imovine koju navode hanefijski učenjaci: imovina (*mal*) predstavlja ono čemu teži priroda i što se može skladištiti do potrebe. Naime, kao što smo već naveli, struje se ne može skladištiti, već ju je neophodno odmah distribuirati mrežom do kupaca. Gore spomenuta definicija ujedno je i fikhsko pravilo. Stoga nije moguće povući *kijas* (analogiju) između struje i većine drugih vrijednosnih imetaka, odnosno kupoprodaja struje nije dozvoljena analogijom usljed nepostojanja zajedničkog pravnog razloga (*illeta*) – skladištenja do potrebe. No, mnogi trgovački poslo-

8 Vidi kao primjer muslimanskog proučavanja tržišta električne energije: Darryl R. Biggar – Mohammad Reza Hesamzadeh, *The Economics of Electricity Markets*, Institute of Electrical and Electronics Engineers, Piscataway, John Wiley & Sons, New York, 2014.

9 Vidi kao primjer islamskog proučavanja tržišta električne energije na eng. jeziku: Ebrahim Desai, *Electricity exchange* (<https://islamqa.org/hanafi/askimam/102341/electricity-exchange>, pristupljeno 14. januara 2025. u 19:05).

10 Vidi o kupoprodaji u fikhu: Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar lil-fetva (hanefijski fikh)*, uvod, prijevod i komentar: Jusuf Džafić, Specijalna biblioteka Behram-beg, Tuzla, 2020, str. 145–165; Id., *El-Ihtijar li ta'lim El-Muhtar*, Darur-Risale el-alemije, Damask, 2009, sv. 2, str. 5–120; Ibn Abidin, *El-Hašije*, Darul-fikr, Bejrut, 1992, sv. 4, str. 500–604, sv. 5, str. 3–281.

vi dozvoljeni su na osnovu *istihsana* (pravne preferencije),¹¹ te *urfa* (običajnog prava), *maslehe* (javnog interesa) i nužde (*darure*), kao npr. najam (*idžaret*),¹² zastupništvo (*vekalet*),¹³ posudba (*arijet*),¹⁴ *selem* (kupoprodaja uz plaćanje unaprijed) itd. Fakihi nalaze univerzalni dokaz za *istihsan*, *urf*, *maslehu* i *daruru* u dijelu predaje Abdullaha ibn Mesuda, r.a., koja glasi: “Što muslimani vide dobrim, to je kod Allaha dobro, a što vide lošim, to je kod Allaha loše.”¹⁵

Uzevši sve navedeno u obzir, možemo kazati da je kupoprodaja električne energije dozvoljena na osnovu *istihsana*, *urfa*, *maslehe* i *nužde*. Što se tiče *istihsana*, trgovina električnom energijom je dopuštena zbog ljudske potrebe i gotovo jednoglasnog (prešutnog) mišljenja savremenih učenjaka o njenoj dozvoljenosti. Što se tiče *urfa*, riječ je o kupoprodaji koja je uobičajena u oblasti *muamelata*. Što se tiče *maslehe*, kupoprodaja struje predstavlja opću korist za zajednicu, što se tiče nužde, električna energija spada u osnovne životne potrebe, što podrazumijeva da troškovi struje ne podliježu zekatu, odnosno da ne spadaju u zekatni minimum (nisab).¹⁶

Pored kupoprodaje, i ostali oblici poslovanja (*tesarruf*) s električnom energijom su dozvoljeni:

1. Zastupništvo (*vekalet*) – dozvoljeno je angažirati zastupnika (*vekila*) za poslovanje na tržištu električne energije.
2. Poslovno udruživanje (*šerika*)¹⁷ – dozvoljeno je jednom fizičkom ili pravnom licu da se udruži s drugim fizičkim ili pravnim licem i posluje u oblasti proizvodnje, prijenosa, distribucije i snabdijevanja električnom energijom.

11 *Istihsan*, jedan od izvora šerijata, jeste indirektna, skrivena analogija kojoj pravnik pribjegava umjesto direktne, jasne analogije (*kijasa*), radi boljeg ostvarenja ciljeva (*mekasida*) šerijata. Suprotan je *kijasu*.

12 Vidi o najmu u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar lil-fetva (hanefijski fikh)*, str. 172–180; Id., *El-Ihtijar li ta'lilil-Muhtar*, sv. 2, str. 121–149; Ibn Abidin, *El-Hašije*, sv. 6, str. 3–97.

13 Vidi o zastupništvu u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar li-l-fetva (hanefijski fikh)*, str. 245–252; Id., *El-Ihtijar li ta'lilil-Muhtar*, sv. 2, str. 379–399; Ibn Abidin, *El-Hašije*, sv. 5, str. 509–541.

14 Vidi o posudbi u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar lil-fetva (hanefijski fikh)*, str. 310–313; Id., *El-Ihtijar li ta'lilil-Muhtar*, sv. 2, str. 551–559; Ibn Abidin, *El-Hašije*, sv. 5, str. 675–686.

15 Predaju bilježe, između ostalih: Ahmed, *El-Musned*, sv. 6, str. 84, br. 3600; El-Hakim, *El-Mustedrek*, Darul-kutubil-ilmijje, Bejrut, 1990, sv. 3, str. 83, br. 4465.

16 Primjera radi, na kraju zekatne godine čovjek posjeduje 15 000 KM, a nisab (zekatni minimum) je 14 000 KM. Međutim, čovjek ima dug za struju 1500 KM. Odvojiti će prvo iznos za dug. Tako će mu ostati 13 500 KM viška preko njegovih osnovnih životnih potreba, što znači da nije dužan izdvojiti zekat za proteklu zekatnu godinu.

17 Vidi o udruživanju u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar lil-fetva (hanefijski fikh)*, str. 268–275; Id., *El-Ihtijar li ta'lilil-Muhtar*, sv. 2, str. 437–455; Ibn Abidin, *El-Hašije*, sv. 4, str. 298–337.

3. Pasivno partnerstvo (*mudareba*)¹⁸ – dozvoljeno je da se vlasnik kapitala (pasivni partner) udruži s *mudaribom* (aktivnim partnerom) na tržištu električne energije, pri čemu vlasnik kapitala ulaže kapital, a *mudarib* svoj trud i vrijeme.
4. Dar (*hibet*)¹⁹ – dopušteno je darodavcu da daruje daroprimcu električnu energiju, kao i profit nastao od poslovanja s električnom energijom, te nekretnine vezane za električnu energiju (električne pogone, prijenosnu i distributivnu mrežu, trafostanice i sl.).
5. Hipoteka (*rehn*)²⁰ – dopušteno je zalagodavcu da založi nekretnine vezane za električnu energiju ili druge nekretnine kod zalagoprimca kao vid osiguranja zbog duga koji zalagoprimac potražuje od zalagodavca, bez obzira je li taj dug nastao u poslovanju na tržištu električne energije ili ne.
6. Prijenos duga (*havalet*)²¹ – halal je prenijeti pravnu odgovornost (*zimet*) za dug (*muhāl-biḥi*) s dužnika (*muhil* – stari dužnik) na drugu osobu (*muhāl-alejh* – novi dužnik), nevezano da li je taj dug proizašao iz trgovine električnom energijom ili ne. Naravno, kao i u slučaju svakog drugog havaleta, potreban je *idžab* (ponuda) *muhila* (starog dužnika), te *kabul* (pristanak) *muhtala* (vjerovnika) i novog dužnika.

Treba naglasiti da na tržištu električne energije nije dozvoljeno vršiti najam (*idžaret*) niti posudbu (*arijet*) električne energije, jer je, zapravo, uvjet (*šart*) za dozvoljenost najamnog i posudbenog ugovora taj da je predmet ugovora imovina koja se ne može potrošiti korištenjem, tj. da nije riječ o potrošnoj robi (električna energija jest potrošna roba).²² Logično, dozvoljen je najam imovine u elektroenergetskom sektoru (proizvodnih pogona, prijenosne i distributivne mreže, kancelarija itd.). Isto tako, dopušteno je unajmljivati radnu snagu za

18 Vidi o pasivnom partnerstvu u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar lil-fetva (banefijski fikh)*, str. 276-282; Id., *El-Ibtijar li ta'lilil-Muhtar*, sv. 2, str. 457-470; Ibn Abidin, *El-Hasīje*, sv. 5, tr. 645-661.

19 Vidi o daru u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar lil-fetva (banefijski fikh)*, str. 304-309; Id., *El-Ibtijar li ta'lilil-Muhtar*, sv. 2, str. 533-549; Ibn Abidin, *El-Hasīje*, sv. 5, str. 687-711.

20 Vidi o hipoteci u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar lil-fetva (banefijski fikh)*, str. 181-187; Id., *El-Ibtijar li ta'lilil-Muhtar*, sv. 2, str. 151-173; Ibn Abidin, *El-Hasīje*, sv. 6, str. 477-527.

21 Vidi o prijenosu duga u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Muhtar lil-fetva (banefijski fikh)*, str. 260-261; Id., *El-Ibtijar li ta'lilil-Muhtar*, sv. 2, str. 417-420; Ibn Abidin, *El-Hasīje*, sv. 5, str. 340-351.

22 Inače, dvije su vrste posudbe: stvarna i metaforička. Stvarna posudba je posudba imovine koja se nakon korištenja ne potroši (odjeća, alati itd.), dok metaforička posudba podrazumijeva imovinu koja se nakon korištenja potroši (novac, imovina koja se mjeri, koja se broji itd.), pa se tu, ustvari, radi o pozajmici.

poslovanje električnom energijom u svim fazama elektrosnabdijevanja (proizvodnja, distribucija i snabdijevanje).

Kao i u svakom vidu poslovanja, radna snaga se može angažirati:

1. honorarno (ugovor o djelu),
2. stalni radni odnos (određeno ili neodređeno, puno radno vrijeme ili nepuno),
3. na ostale načine (pripravnički rad, volonterski rad, studentski rad, stručna praksa itd.) i sl.

Drugim riječima, nema smetnje pravnom ili fizičkom licu da se bavi svim uobičajenim poslovnim djelatnostima na tržištu električne energije:

1. djelatnostima koje donose čistu imovinsku korist (primiti dar, sadaku i sl.),
2. djelatnostima koje kruže između imovinske štete i koristi (trgovačke radnje),
3. djelatnostima koje sadrže čistu imovinsku štetu (tražiti/dati pozajmicu, darovati, udijeliti sadaku, uvakufiti²³ i sl.).

Kupoprodajni ugovor za električnu energiju može sadržavati uvjete koji su skladni, u harmoniji s ugovorom, tj. koji ga jačaju. Ti uvjeti su utemeljeni na trgovačkom *urfu* (običajnom pravu). Među tim uvjetima su:

1. rok važenja ugovora,
2. garancija,
3. jamac (garant),²⁴
4. hipoteka (zalog),
5. avans (kapara),
6. odšteta zbog odustajanja,
7. sudužnik,
8. viša sila (*vis major*) itd.

Što se tiče kupoprodajnih izbora, zbog prirode struje (nemogućnosti skladištenja i trenutnog trošenja), kupoprodaja električne energije ne obuhvata tri prvostepena izbora:

23 Vidi o vakufu u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Mubtar lil-fetva (hanefijski fikh)*, str. 300–303; Id., *El-Ibtijar li ta'lilil-Mubtar*, sv. 2, str. 513–531; Ibn Abidin, *El-Hasije*, sv. 4, str. 337–500.

24 Vidi o jamstvu u fikhu: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Mubtar lil-fetva (hanefijski fikh)*, str. 253–259; Id., *El-Ibtijar li ta'lilil-Mubtar*, sv. 2, str. 401–415; Ibn Abidin, *El-Hasije*, sv. 5, str. 281–340.

1. kupoprodajni izbor na osnovu viđenja (*hijari-rujet*),
2. kupoprodajni izbor na osnovu uvjeta (*hijari-šart* – fakultativna kupoprodaja),
3. kupoprodajni izbor na osnovu mahane (*hijari-ajb*).

Izbor na osnovu mjesta kupoprodaje (*hijari-medžlis*), spomenut u poznatom hadisu, prema hanefijskim učenjacima, važi samo prije sklapanja ugovora o kupoprodaji električne energije, što je u skladu s modernim ekonomskim pravilima.²⁵ Taj hadis glasi: “Kupci i prodavci imaju pravo na izbor sve dok se ne rastanu.”²⁶

Slično kao i s drugim ugovorima, zabranjeni su svi uvjeti koji nisu dio ugovora o kupoprodaji električne struje, tj. koji ga slabe, jer je Muhammed, a.s., zabranio kupoprodaju čiji uvjeti nisu definirani ugovorom: “Nisu dozvoljeni: *selem* i kupoprodaja, niti dva šarta u kupoprodaji...”²⁷

Također, nije dozvoljeno u ugovoru navoditi dvije transakcije za jednu transakciju (npr. da u istom ugovoru stoji kako će kompanija A prodavati struju kompaniji B tokom perioda X, a zatim kompanija B prodavati struju kompaniji A tokom perioda Y), jer bi to podsjećalo na kamatu. Stoga je potrebno te dvije transakcije razdvojiti i svaku staviti u poseban ugovor. U hadisu stoji: “Allahov

25 Inače, pored tri prvostepena obrađena kupoprodajna izbora, te izbora na osnovu mjesta kupoprodaje (*hijari-medžlis*), koji važi samo prije sklapanja kupoprodaje, u hanefijskom mezhebu postoji još četrnaest drugostepenih kupoprodajnih izbora: izbor na osnovu karakteristike (*hijari-vasf*), plaćanja (*hijari-nakd*), određivanja (*hijari-tajin*), obmanjivačke cijene (*hijari-gubn*), količine (*hijari-kemije*), varanja (*hijari-tagrir*), akvizicije (*hijari-istibkak*), otkrića stanja (*hijari-kešfi-bal*), prevare u *murabehi* (*hijari-bijaneti-murabeha*), prevare u *tevljetu* (*hijari-bijaneti-tevljet*), diferencijacije transakcije radi propasti dijela prodane robe, prava treće stranke na prodanu robu zbog izdavanja ili hipoteke; izbor dozvole sklapanja ugovora *fuzulije* (neporučenog agenta).

26 Hadis bilježe, između ostalih: El-Buhari, *Es-Sahih*, Dar Tavkin-nedžat, Bejrut, 2001, sv. 3, str. 58, br. 2079, str. 59, br. 2082, str. 64, br. 2108–2110, str. 65, br. 2114; Muslim, *Es-Sahih*, sv. 5, str. 10, br. 3937–3938; Ahmed, *El-Musned*, sv. 8, str. 64, br. 4484, str. 173, br. 4566, sv. 9, str. 308, br. 5418, sv. 13, str. 464, br. 8099, sv. 24, str. 30, br. 15314, str. 39, br. 15322, str. 41–42, br. 15324–15325, str. 43, br. 15327, str. 343, br. 15576, sv. 33, str. 47, br. 19813, str. 319, br. 20142, str. 352–353, br. 20182, str. 357, br. 20189, str. 384, br. 20241, str. 389–390, br. 20252–20253; Ibn Madže, *Es-Sunen*, Dar Ihja'il-kutub-il-arebijje, Kairo, sv. 2, str. 736, br. 2182–2183; Ebu Davud, *Es-Sunen*, El-Mektebetul-asrije, Bejrut, sv. 3, str. 273, br. 3457, 3459; Et-Tirmizi, *Es-Sunen*, sv. 7, str. 244, br. 4457, str. 247, br. 4464, str. 248, br. 4466, str. 249, br. 4469–4471, str. 251, br. 4480–4482; En-Nesai, *Es-Sunen*, Mektebul-matbutuil-islamije, Halep, 1986, sv. 7, str. 244, br. 4457, str. 247, br. 4464, str. 248, br. 4466, str. 249, br. 4469–4471, str. 251, br. 4480–4482; Id., *Es-Sunenul-kubra*, Muessestur-Risale, Bejrut, 2001, sv. 6, str. 8, br. 6006, str. 10, br. 6013, str. 11, br. 6015, str. 12, br. 6018–6019, str. 14–15, br. 6028–6030, sv. 10, str. 356, br. 11666, str. 357, br. 11672–11677.

27 Hadis bilježe, između ostalih: Ahmed, *El-Musned*, sv. 11, str. 253, br. 6671, str. 516, br. 6918; Ebu Davud, *Es-Sunen*, sv. 3, str. 283, br. 3504; Et-Tirmizi, *Es-Sunen*, sv. 2, str. 525–526, br. 1233–1234; En-Nesai, *Es-Sunen*, sv. 7, str. 288, br. 4611, str. 295, br. 4629–4631; Id., *Es-Sunen el-kubra*, sv. 6, str. 59, br. 6160, str. 66–67, br. 6180–6182, sv. 10, str. 358, br. 11682–11687.

Poslanik, a.s., zabranio je dvije kupoprodaje unutar jedne kupoprodaje/jednog ugovora.”²⁸

Shodno savremenom običajnom pravu i postojećim zakonima, danas kupoprodajni ugovor, pa samim time i ugovor o kupoprodaji električne energije, uglavnom nije validan, ukoliko nije u pismenoj formi, s pečatima i/ili potpisima obje strane. Za neke vrste ugovora potrebna je još i sudska ili notarska ovjera. Doduše, treba spomenuti kako se danas prihvataju i kupoprodajni ugovori u elektronskoj formi, koji su važeći i bez pečata i bez potpisa.

Islam zabranjuje kupoprodaju imovine koja nije u vlasništvu prodavca. Muhammed, a.s., kaže: “Nemoj prodavati ono što nemaš!”²⁹

Isto tako, šerijatsko pravo zabranjuje kupoprodaju imovine koja nije u posjedu prodavca, tj. s kojom vlasnik ne raspolaže. Hakim ibn Hizam, r.a., prenosi: “Pitao sam: ‘Poslaniče, ja kupujem robu. Stoga, šta mi je u vezi s njom dozvoljeno, a šta mi je zabranjeno?’ Poslanik je odgovorio: ‘Dakle, kada kupiš neku robu, nemoj je prodati sve dok je ne preuzmeš!’”³⁰

Prema savremenom običajnom pravu, a i aktuelnim zakonima, roba (ovdje električna energija) prelazi u vlasništvo i posjed s potpisivanjem ugovora, tačnije u skladu s uvjetima navedenim u ugovoru. Konkretno, uzima se u obzir pravno vlasništvo i pravno posjedovanje (ovdje puštanje struje u mrežu), pošto je struju, kao energiju koja se ne skladišti i koja se odmah stavlja u promet, tj. trenutno troši, nemoguće stvarno preuzeti, odnosno uvesti u posjed.

Kupoprodajni ugovor za električnu energiju, kao i svi ostali ugovori, podliježe *ikaletu* (raskidu ugovora) i *feshu* (poništenju ugovora). Do raskida dolazi samo uz saglasnost obje ugovorne strane, tj. potreban je *idžab* (ponuda) jedne stranke i *kabul* (pristanak) druge stranke. Poništenje ugovora rješava se sudskim putem i ne zahtijeva saglasnost kupca i prodavca.

Zabranjeno je pravnom ili fizičkom licu baviti se nedozvoljenim poslovnim djelatnostima, što podrazumijeva i tržište električne energije:

28 Hadis bilježe: Ahmed, *El-Musned*, sv. 6, str. 324, br. 3783; El-Bezzar, *El-Musned*, Mektebetul-ulumi vel-hikem, Mosul, 1988–2009, sv. 5, str. 384, br. 2017; Eš-Šaši, *El-Musned*, Mektebetul-ulumi vel-hikem, Medina, 1989/90, sv. 1, str. 324, br. 291.

29 Hadis bilježe, između ostalih: Ahmed, *El-Musned*, sv. 24, str. 25–28, br. 15311–15312, str. 31, br. 15315, str. 341, br. 15573; Ibn Madže, *Es-Sunen*, sv. 2, str. 737, br. 2187; Ebu Davud, *Es-Sunen*, sv. 3, str. 283, br. 3503; Et-Tirmizi, *Es-Sunen*, sv. 2, str. 525, br. 1232; En-Nesai, *Es-Sunen*, sv. 6, str. 59, br. 6162; Id., *Es-Sunenul-kubra*, sv. 7, str. 289, br. 4613.

30 Hadis bilježe, između ostalih: Ahmed, *El-Musned*, sv. 24, str. 32, br. 15316; En-Nesai, *Es-Sunen*, sv. 6, str. 56, br. 6152, str. 60, br. 6163; Id., *Es-Sunenul-kubra*, sv. 7, str. 286, br. 4603; Et-Tahavi, *Šerh meanil-asar*, Alemul-kutub, Rijad, 1994, sv. 4, str. 38, br. 5641, str. 41, br. 5646–5647; Ibn Hibban, *Es-Sahib*, Muessesetur-Risale, Bejrut, 1993, sv. 11, str. 358, br. 4983, str. 361, br. 4985.

1. namjerno, svojevolutno i bezrazložno davanje ili uzimanje kamate,
2. prodavanje struje koja pravno nije u vlasništvu i posjedu prodavca,
3. snabdijevanje električnom energijom pravnih lica koja se bave zabranjenim i nemoralnim poslovima (kafane s alkoholom, diskoteke, podrumi pića, kladionice, bordeli itd.) i sl.

U islamskom pravu zekat daju fizička lica, a ne pravna. On je *farzi-ajn* (stroga obaveza pojedinca). Zbog specifičnosti električne energije i njene brze, skoro trenutne potrošnje, struja ne podliježe zekatu na trgovačku robu, pošto ne postoji višak struje ni na početku ni na kraju zekatne godine. Dakle, fizičko lice, koje posluje na tržištu električne energije, dat će zekat samo na zaradu, tj. novac od prodaje struje, u iznosu od 2,5%, pod sljedećim uvjetima:

1. da je musliman;
2. da je razuman;
3. da je punoljetan,
4. da postoji najmanja količina zekatne imovine koja podliježe zekatu (nisab);
5. da je slobodan, odnosno da nije u zatvoru, zarobljeništvu ili sličnim okolnostima, budući da je jedan od uvjeta za to da osoba bude zadužena imovinskim obavezama, uključujući zekat, upravo mogućnost slobodnog raspolaganja svojom imovinom, što nije ostvarivo kada osoba nije na slobodi;
6. da zekatna imovina prevazilazi osnovne životne potrebe;³¹
7. da zekatna imovina ne bude opterećena izvjesnim dugom;³²
8. da osnovni nisab, a ne cijela zekatna imovina, pregodini, tačnije da osoba posjeduje zekatnu imovinu minimalno u visini nisaba na početku i na kraju zekatne godine, a ne u sredini (u toku zekatne godine);³³

31 Kako osnovne životne potrebe, tako i porodične, u šta se ubrajaju: hrana, piće, odjeća, vlasništvo nad namještenim stanom, režijske (struja, voda i kanalizacija, smeće i druge komunalije, grijanje, plin, telefon, internet, kablovska, i sl.), vozilo, troškovi obrazovanja, troškovi poslovanja, porezi i drugi troškovi vezani za nabrojano.

32 Primjera radi, davalac zekata posjeduje 20 000 KM, što je preko visine nisaba, ali duguje 15 000 KM. U tom slučaju, dugovi se odbijaju, tako da on realno posjeduje svega 5000 KM, što je ispod visine nisaba. Prema tome, on nije dužan dati zekat na 20 000 KM.

33 Primjera radi, davalac zekata izdvaja zekat 1. ramazana, tj. njegova zekatna računska godina počinje prvog dana ramazana jedne godine, a završava posljednjeg dana mjeseca šabana sljedeće godine. Ukoliko posjeduje nisab na početku (npr. posjeduje 1. ramazana 10 000 KM) i na kraju zekatne godine (npr. posjeduje posljednjeg dana šabana 15 000 KM), dat će zekat na sav višak (tj. na svih 15 000 KM), bez obzira što u toku godine nije uvijek posjedovao višak u visini nisaba (npr. šest mjeseci, od muharrema do redžeba

9. da bude potpuno vlasništvo (*mulk*) nad zekatnom imovinom, jer je uvjet obaveznosti imovinskog izdvajanja vlasništvo nad imovinom;
10. da se u potpunosti raspolaže zekatnom imovinom, što smo maloprije obrazložili, kada smo govorili o uvjetu slobode;³⁴
11. da se radi o imovini koja je produktivna (raste) po prirodi, bez obzira da li stvarno rasla u nekom praktičnom slučaju ili ne;³⁵
12. da se ne radi o zabranjenoj imovini (npr. zaradi od kriminala, pronevjerre, mita i korupcije, kocke, lutrije, klađenja, nemorala, prodaje ili reklamiranja alkohola, svinjetine, mesa kopnenih životinja mesojeda i drugih zabranjenih stvari itd.).³⁶

HALAL POSLOVANJE NA TRŽIŠTU ELEKTRIČNE ENERGIJE ŠVEDSKE

Švedska je dio nordijsko-baltičke prijenosne mreže koju čini sedam država. Pored Švedske, navedenu mrežu čine Norveška, Finska, Danska, Estonija, Letonija i Litvanija. Švedska prijenosna mreža u vlasništvu je Švedske električne mreže (*Svenska kraftnät* – Svk). Kompanija je suvlasnik i većine švedskih konekcija s drugim zemljama. Šest kompanija posjeduje regionalne elektromreže unutar Švedske i upravlja njima. Prema podacima iz 2023. godine, čak 149 privatnih i javnih kompanija vlasnici su i upravljaču švedskim lokalnim elektromrežama. Električna energija koja se proizvede u Švedskoj prodaje se na tri tržišta:

1. Nord Pool – panevropska elektroberza, osnovana 1993. godine, sa sjedištem u Oslu, te drugim kancelarijama u Štokholmu, Helsinkiju, Tallinu i Londonu. U ovo tržište uključeno je šesnaest evropskih država. Većina švedske struje prodaje se na ovoj berzi.
2. EPEX (European Power Exchange) – panevropska elektroberza, osnovana 2008. godine, sa sjedištem u Parizu, te drugim kancelarijama u

imao je svega 2000 KM).

34 Primjera radi, ukoliko davalac zekata zbog velike opasnosti (prirodne ili vještačke katastrofe, rata, zločina, kriminala, zaraze i sl.), činjenice da je imovina oteta, ukradena, izgubljena ili slično, ne može slobodno raspolagati sa svojom zekatnom imovinom, u tom slučaju nije dužan dati zekat.

35 Jer je uvjet za obaveznost zekata da nisab (imovina) bude produktivan po prirodi, tj. teorijski, a nije uvjet da u praksi bude produktivan. Npr. zekat se daje na novac, jednu od vrsta produktivne imovine, ako dostiže nisab, bez obzira rastao novac svake godine u stvarnosti, stajao ili se smanjivao.

36 Inače, za detaljnije o propisima zekata u hanefijskom mezhebu vidjeti: Ibn Mevdud el-Mevsili, *El-Mubtar lil-fetwa (hanefijski fikh)*, str. 92–106; Id., *El-Ibtijar li ta'lilil-Mubtar*, sv. 1, str. 329–391; Eš-Šurunbulali, *Hanefijski fikh*, uvod, prijevod i komentar: Jusuf Džafić, Planjaj, Tešanj, 2017, str. 297–314; Ibn Abidin, *El-Hasije*, sv. 2, str. 256–368. Za detaljnije o propisima zekata prema četiri mezheba, s posebnim osvrtom na moderna zekatna pitanja, vidjeti: Jusuf el-Karadavi, *Fikhub-zekat*, Muessesetur-Risale, Bejrut, 1973, sv. 1–2.

Amsterdamu, Berlinu, Bernu, Briselu, Londonu i Beču. Ova berza posluje u trinaest evropskih država. Od 2020. godine švedska struja dostupna je i na ovom tržištu.

3. NASDAQ OMX Nordic Energy (NOMXNEN) – nordijska berza, osnovana 2024. godine, sa sjedištem u Štokholmu. Ova berza posluje u četiri evropske države: Švedska, Danska, Finska i Island. Od 2024. godine švedska električna energija prodaje se i na ovoj berzi.³⁷

Lanac elektrosnabdijevanja u Švedskoj sastoji se od sljedećih učesnika:

1. proizvođač (*producer*),
2. vlasnik elektromreže (*network owner*), odnosno prijenosnik i/ili distributer,
3. balans-menadžer (*balance manager*) – posrednik (mešetar) između distributera te malih i srednjih kompanija³⁸
4. kompanije koje se bave prodajom električne energije korisnicima, a dijele se na dvije skupine:
 - a. velike kompanije koje kupuju električnu energiju direktno na berzi od distributera, bez posredništva balans-menadžera,
 - b. srednje i male kompanije koje kupuju električnu energiju indirektno na berzi od distributera, preko posredništva balans-menadžera,
5. krajnji korisnik (*end consumer*).

Elnor Elhandel AB predstavlja jednu od švedskih kompanija koje se bave prodajom električne energije krajnjim korisnicima. Osnovana je u drugoj polovini 2023. godine. U vlasništvu je švedskih muslimana, a u njenoj upravi su muslimani arapskog, kurdsog i bošnjačkog porijekla. Koliko nam je poznato, ovo je prva muslimanska kompanija na tlu Evrope koja posluje na tržištu električne energije. Primarni kratkoročni cilj Elnor Elhandela je da na elektroberzi posluje u skladu s halal principima i time švedskoj muslimanskoj populaciji osigura alternativu, odnosno priliku da kupuje struju koja ispunjava halal standarde. Njihov primarni dugoročni cilj jeste da riješe problem ekonomske koordinacije muslimanske populacije na tržištu električne energije, tačnije da vlasništvo nad njihovom kompanijom prepuste muslimanskoj zajednici. Također, Elnor želi

37 Vidi o tržištu električne energije u Švedskoj: *Sweden's electricity and natural gas market*, 2022, The Swedish Energy Markets Inspectorate, Eskilstuna, 2023; Pär Holmberg – Thomas P. Tangerås, *The Swedish electricity market – today and in the future*, Sveriges Riksbank Economic Review, 2003, sv. 1, str. 5–36.

38 Uloga balans-menadžera u lancu elektrosnabdijevanja bit će detaljnije pojašnjena u nastavku.

od ostvarenog profita pomoći razvoju švedske muslimanske zajednice, posebno radu švedskih džemata. Kako se kompanija bude razvijala i privlačila sve veći broj muslimana da budu njeni klijenti, tako će njeno ulaganje u projekte muslimanske zajednice biti veće. U prvoj fazi namjeravaju osigurati najpovoljniju cijenu struje za džemate, u drugoj fazi planiraju subvencionirati troškove električne energije za džemate, dok u trećoj fazi namjeravaju finansirati sve dažbine (struja, voda, smeće, grijanje, internet, telefon i sl).³⁹

Elnor Elhandel AB trguje na elektroberzi Nord Pool, kupujući struju preko balans-menadžera i preprodajući je krajnjim korisnicima. Elnor ima menadžerski ugovor s balans-menadžerom, te pojedinačne ugovore sa svim svojim klijentima, tj. potrošačima. Balans-menadžer kupuje, u ime Elnora, električne kvote na berzi od distributera, balansirajući između ponude i potražnje. Ako dođe do disbalansa, tj. ako obezbijedena struja ne može pokriti potražnju, balans-menadžer plaća državne kazne. Njegova pozicija je utvrđena detaljnom državnim regulativom i trenutno je teško dostupna ovoj mladoj kompaniji. Isto tako, budući da je riječ o nedavno osnovanoj kompaniji, Elnor ne spada među velike kompanije koje imaju mogućnost kupovati električnu energiju direktno na berzi, bez posredovanja balans-menadžera.

U nastavku navodimo primjer kako teče naplata struje u distributivnom lancu (balans-menadžer – Elnor – krajnji kupci):

1. od 31. marta do 29. aprila: balans-menadžer kupuje, u ime Elnora, dnevnu kvotu električne energije u kilovat-satima (kWh) za svaki naredni dan – 24 sata unaprijed;
2. od 1. do 30. aprila: potrošači konzumiraju struju;
3. 5. maj: Elnor zaprima fakturu od balans-menadžera i dobija rok od mjesec dana (do 5. juna) da plati struju koju je preprodao krajnjim kupcima;
4. 7. maj: Elnor šalje fakture (račune) potrošačima, koji imaju rok od 18 dana da plate utrošeno (do 25. maja);
5. 25. maj: krajnji rok korisnicima za plaćanje;
6. 5. juni: krajnji rok za Elnor da isplati fakturu balans-menadžeru.

Kako možemo vidjeti, između prve isporuke struje i isplate fakture protekne 65 dana, odnosno 50 radnih dana. Po ugovoru, a na osnovu važećih trgovačkih običaja u Švedskoj, balans-menadžer obračunava Elnoru kamatu od 3,25%

³⁹ Vidi detaljnije o ovoj kompaniji na njihovoj stranici: <https://elnor.se> (pristupljeno 16. januara 2025. u 18:43). Inače, dio podataka o ovoj firmi dobili smo od njenih vlasnika.

zbog inflacije za tih 65, odnosno 50 dana. Tačnije, uzima državnu kamatu (kamatu Švedske centralne banke, koja trenutno iznosi 2,25%) te dodatnu fiksnu kamatu od 1%. Međutim, Elnor je dužan u banci čuvati otprilike pola iznosa kao avans, odnosno osiguranje da će do krajnjeg roka (5. juna) isplatiti dug po fakturi. Stoga se kamata obračunava samo na preostali iznos. Naprimjer, ako je Elnor dužan jedan milion eura po fakturi, a na računu u banci ima položeno 500 hiljada kao predujam, kamata od 3,25% obračunava se samo na preostalim 500 hiljada. Štaviše, teoretski,⁴⁰ ukoliko se desi da kupci u toku mjesec dana potroše struju u vrijednosti manjoj od 500 hiljada eura, tj. u iznosu koji je manji od akontacije, onda je balans-menadžer dužan isplatiti Elnoru kamatu od 3,25% na ostatak akontacije. Naprimjer, ako je potrošnja iznosila 400 hiljada eura, balans-menadžer je obavezan dati Elnoru kamatu od 3,25% na iznos od 100 hiljada, koji je preostao od predujma.

Elnor nije u mogućnosti poslovati *selemom* (kupoprodajni ugovor uz plaćanje unaprijed) s balans-menadžerom, te time izbjеći navedenu kamatu vezanu za dug po fakturi, budući da bi takav kupoprodajni ugovor sadržavao *garer* (nepoznanicu), što se kosi s uvjetima *selema*, utemeljenim na šerijatskim dokazima. Muhammed, a.s., naglašava: “Ko od vas daje selem za nešto, neka daje selem za poznatu zapreminu i poznatu težinu do poznatog roka.”⁴¹ Naime, zbog specifičnosti struje (nemogućnosti njenog skladištenja i skoro trenutne potrošnje), nemoguće je unaprijed odrediti ni tačnu količinu struje koju treba kupiti, niti njenu konačnu cijenu.⁴² Tačnije, količina i cijena su predmet nepoznanice zbog:

- velike razlike u potrošnji struje između potrošača, lokacija i vremenskih razdoblja (veća je potrošnja zimi nego ljeti, kada je hladnije nego kada je toplije, danju nego noću, vikendom nego radnim danima u domaćinstvima, radnim danima nego vikendom u firmama itd.) i slično;
- znatnih oscilacija u cijeni struje, čak i tokom jednog dana, a kamoli tokom dužeg vremenskog perioda (cijena struje zna biti i po deset puta viša ili niža od prosječne) zbog brojnih faktora: ponude i potražnje, ekonomskih kriza, ratova, prirodnih katastrofa itd.

Iz istih razloga (nepoznatosti količine i cijene), a uzimajući u obzir i to da posluje na slobodnoj elektroberzi, Elnor ne može odrediti tarifnu cijenu kako

40 Kažemo teoretski, jer avans iznosi otprilike polovinu predviđene korisničkog utroška struje.

41 El-Buhari, *Es-Sahih*, sv. 3, str. 85, br. 2240.

42 A *selem* je neispravan kada se količina robe ne može definirati, kao i kada se ne zna ukupna vrijednost ugovora.

bi izbjegao gore spomenutu kamatu. Naime, ili bi tarifna cijena bila ispod tržišne, čime bi firma poslovala s gubitkom, ili bi tarifna cijena bila iznad tržišne, što bi kompaniju učinilo nekonkurentnom.

U svakom slučaju, Elnor Elhandel suočava se s istom dilemom kao i sva druga pravna i fizička lica koja pokušavaju svoje poslovne aktivnosti uskladi- ti istovremeno s važećim zakonima i principima halal poslovanja: da posluju usklađeni s halal pravilima, u okviru onoga što im važeći zakoni dopuštaju, ili da jednostavno prestanu djelovati i svoje poslove prepuste konkurenciji koja ne pridaje pažnju halal radu.

Već smo spomenuli da je kupoprodaja električne energije dozvoljena (halal) na osnovu *istihsana*, *urfa*, *maslehe* i *nužde*, te da struja spada u osnovne životne potrebe. Kada se sve uzme u obzir, možemo kazati da je poslovanje Elnor Elhandela na tržištu električne energije dozvoljeno, uprkos kamati koju firma mora plaćati balans-menadžeru, jer fikhsko pravilo glasi: nužda dozvoljava ono što je inače zabranjeno.⁴³ Na osnovu ovog pravila, savremeni učenjaci dozvolili su poslovanje ne samo islamskih banaka, islamskih osiguravajućih društava, već i svih drugih firmi (poslovnih pravnih lica) i pojedinaca, budući da je danas, zbog zakonskih okvira, nemoguće poslovati bez kamate, a poslovanje je oduvijek bilo nužda.

ZAKLJUČAK

U ovom radu potrudili smo se dati islamski fikhski osvrt na jedno od najperspektivnijih tržišta u svijetu – tržište električne energije, s posebnim osvrtom na švedsku elektroberzu. Naime, islam ima za cilj odgovoriti na sva pitanja koja tište čovjeka tokom ovozemaljskog života, pa tako i na pitanje halal poslovanja na tržištu električne energije.

Nakon što smo na početku rada objasnili suštinu islama i fikha – islamskog prava, definirali šta je tržište električne energije, predstavili historijski tok njegovog razvoja, objasnili četiri faze isporuke električne energije i sve učesnike u tom procesu, osvrnuli smo se na dosadašnje proučavanje elektroberzi među muslimanima. Za razliku od Zapada, gdje se proučavanju ovog tržišta pristupa studiozno i profesionalno, među muslimanima je ono zadobilo izvjesnu pažnju uglavnom među neulemanskim krugovima. Na bosanskom jeziku nema

43 Vidi detaljnije o ovom fikhskom pravilu: Osman Kozlić, *Fikhska pravila*, El-Kalem, Sarajevo, 2005, str. 243–246; Ahmed Muhammed ez-Zerka, *Šerbul-kavaidil-fikhijje*, Darul-Kalem, Damask, 1989, str. 185.

ozbiljnijih islamskih radova na ovu temu, slično je stanje i na engleskom i arapskom jeziku.

Poslije smo ocijenili kako je danas električna energija vrijednosna imovina i profitabilna roba, iako ne spada u tradicionalne oblike imetka. Zaključili smo da kupoprodaja struje nije dozvoljena na osnovu *kijasa*, već na osnovu *istihsana*, *urfa*, *maslebe* i *nužde*. Vidjeli smo da su, pored kupoprodaje, dozvoljeni i svi ostali oblici poslovanja s električnom energijom koji su karakteristični za potrošnu robu.

Ocijenili smo kako nema prepreka pravnom ili fizičkom licu da se bavi svim uobičajenim poslovnim djelatnostima i na tržištu električne energije: djelatnostima koje donose čistu imovinsku korist, djelatnostima koje kruže između imovinske štete i koristi te djelatnostima koje sadrže čistu imovinsku štetu. Utvrdili smo da kupoprodajni ugovor za električnu energiju može sadržavati samo uvjete koji su skladni s ugovorom, a ne koji su izvan njega, te da ne obuhvata tri prvostepena kupoprodajna izbora.

U nastavku smo utvrdili koliko je neophodan kupoprodajni ugovor te da je zabranjena kupoprodaja imovine koja nije u vlasništvu ili u posjedu prodavca. Zatim smo govorili o zabranjenim djelatnostima na tržištu struje i o zekatu na profit od prodaje struje.

Nakon toga smo predstavili švedsku elektroberzu i poslovanje kompanije Elnor Elhandel te ocijenili da je poslovanje kompanije dozvoljeno, uprkos izazovima s kojima se suočava. Nadamo se da će ovaj rad podstaći detaljnije proučavanje halal poslovanja na tržištu električne energije, kako globalno, tako i lokalno, odnosno istraživanje mogućnosti poslovanja po halal principima, kako na svjetskom tržištu električne energije, tako i na mjesnim, unutardržavnim elektroberzama.

IZVORI I LITERATURA

Access to electricity (% of population), <https://data.worldbank.org/indicator/EG.ELC.ACCS.ZS>, 13. 1. 2025.

Ahmed, El-Musned, *Muessesetur-Risale*, Bejrut, 2001, sv. 1–45.

Biggar, Darryl R. – Mohammad Reza Hesamzadeh, *The Economics of Electricity Markets*, Institute of Electrical and Electronics Engineers, Piscataway, John Wiley & Sons, New York, 2014.

El-Bejheki, *Es-Sunenul-kubra*, Darul-kutubil-ilmije, Bejrut, 2003, sv. 1–10.

El-Bejheki, *Ma'rifatus-sunen vel-asar*, Džamiatud-dirasatil-islamije, Karači, 1991, sv. 1–15.

El-Bezzar, *El-Musned*, Mektebetul-ulum vel-hikem, Mosul, 1988–2009, sv. 1–18.

El-Buhari, *Es-Sahib*, Dar Tavkun-nedžat, Bejrut, 2001, sv. 1–9.

- Competition in Electricity Markets*, International Energy Agency, Pariz, 2001.
- Desai, Ebrahim, *Electricity exchange*, <https://islamqa.org/hanafi/askimam/102341/electricity-exchange>, 14. 1. 2025.
- Ebu Davud, *Es-Sunen*, El-Mektebetul-asrijetu, Bejrut, sv. 1–4.
- Firstenberg, Arthur, *The Invisible Rainbow: A History of Electricity and Life*, Chelsea Green Publishing, White River Junction, 2020.
- Holmberg, Pär – Thomas P. Tangerås, *The Swedish electricity market – today and in the future*, Sveriges Riksbank Economic Review, 2003, sv. 1, str. 5–36.
<https://elnor.se>, 16.01.2025.
- Hunt, Sally, *Making Competition Work in Electricity*, John Wiley & Sons, New York, 2002.
- El-Hakim, *El-Mustedrek*, Darul-kutubil-ilmije, Bejrut, 1990, sv. 1–4.
- Ibn Abidin, *El-Hašije*, Darul-Fikr, Bejrut, 1992, sv. 1–6.
- Ibn Ebu Šejbe, *El-Musannef*, Mektebetur-Ruṣd, Rijad, 1988/89, sv. 1–7.
- Ibn Ebu Šejbe, *El-Musned*, Darul-Vatan, Rijad, 1997, sv. 1–2.
- Ibn Hibban, *Es-Sabih*, Muessesetur-Risale, Bejrut, 1993, sv. 1–18.
- Ibn Madže, *Es-Sunen*, Dar Ihja'il-kutubil-arebije, Kairo, sv. 1–2.
- Ibn Nudžejm, Zejnuddin, *El-Bahrur-raik šerh Kenzid-dekaik*, Darul-Kitabil-islami, Kairo, sv. 1–8.
- Ibnul-Džarud, *El-Munteka*, Muessesetul-kutubis-sekafije, Bejrut, 1988.
- El-Karadavi, Jusuf, *Fikhuḥ-zekat*, Muessese Er-Risale, Bejrut, 1973, sv. 1–2.
- Kozlić, Osman, *Fikhska pravila*, El-Kalem, Sarajevo, 2005.
- Kur'an s prijevodom na bosanski jezik*, preveo: Besim Korkut, Kompleks Hadimul-haremejni-š-šerifejni el-Melik Fahd za štampanje Mushafi Šerifa, Medina, 1991.
- El-Mevsili, Ibn Mevdud, *El-Ihtijar li ta'lilil-Muhtar*, Darur-Risale el-alemije, Damask, 2009, sv. 1–4.
- Meeus, Leonardo, *The Evolution of Electricity Markets in Europe*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2020.
- Mešić, Mustafa, *Otvoreno tržište električne energije*, seminarski rad, odbranjen na Univerzitetu u Tuzli, Fakultet elektrotehnike, Elektrotehnika i sistemi konverzije energije, Tuzla, 2018.
- Muslim, *Es-Sabih*, Darul-Džil, Bejrut, sv. 1–8.
- El-Mevsili, Ibn Mevdud, *El-Muhtar lil-fetva (hanefijski fikh)*, uvod, prijevod i komentar: Jusuf Džafić, Specijalna biblioteka Behram-beg, Tuzla, 2020.
- En-Nesai, *Es-Sunen*, Mektebetul-matbuatil-islamije, Halep, 1986, sv. 1–9.
- Sweden's electricity and natural gas market*, 2022, The Swedish Energy Markets Inspectorate, Eskilstuna, 2023.
- En-Nesai, *Es-Sunenul-kubra*, Muessesetur-Risale, Bejrut, 2001, sv. 1–12.
- Eš-Šaši, *El-Musned*, Mektebetul-ulum vel-hikem, Medina, 1989/90, sv. 1–3.
- Eš-Šurunbulali, *Hanefijski fikh*, uvod, prijevod i komentar: Jusuf Džafić, Planjaj, Tešanj, 2017.
- The Global Market: Developing a Strategy to Manage Across Borders*, Jossey-Bass, San Francisco, 2004.

- Et-Taberani, *El-Mu'džemul-kebir*, Mektebe Ibn Tejmijje, Kairo, sv. 1–25.
Et-Tahavi, *Šerbu meanil-asar*, Alemul-kutub, Rijad, 1994, sv. 1–5.
Et-Tirmizi, *Es-Sunen*, Darul-Garbil-islamijji, Bejrut, 1998, sv. 1–6.
US States with Deregulated Energy in 2024, <https://quickelectricity.com/deregulated-energy-states>, 13. 1. 2025.
Ez-Zerka, Ahmed Muhammed, *Šerbul-kavaidil-fikhijje*, Darul-Kalem, Damask, 1989.

يوسف جافيتش

Jusuf Džafić

العمل الحلال في سوق الطاقة الكهربائية: مثال من السويد

Halal Business and the Electricity Market: The Case of Sweden

ملخص: يقدم هذا البحث المفهوم الإسلامي للحلال فيما يتعلق بسوق الطاقة الكهربائية، مع إشارة خاصة إلى حالة السوق السويدي. يتناول البحث القضايا الفقهية المتعلقة بالتشريعات والمعايير الأخلاقية في أعمال الشركات، وخاصة فيما يتعلق بالشركة السويدية ألنور ألهندل التي تعمل في هذا المجال.

Summary: This paper offers an Islamic jurisprudential (fiqh) perspective on one of the most promising global markets – the electricity market – with a particular focus on the Swedish power exchange. It discusses the Islamic legal rulings related to the trading of electricity on the exchange and examines the operations of the Swedish company Elnor Elhandel within this market

Širenje islama u Bosni i njegovi faktori*

MR. NIJAZ ŠUKRIĆ

Sažetak: Nijaz Šukrić (1940–1992) je bio profesor Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, autor, prevodilac i angažirani intelektualac, koji je za sobom ostavio dubok trag, naročito u ulemanskim krugovima. Ovo su izvodi iz njegovog djela *Intišarul-islam fil-Busna vel-Hersek fil-karnejnîl-hamîse ašere ves-sadîse ašere*. Djelo je zapravo štampana verzija njegovog magistarskog rada odbranjenog na univerzitetu u Bagdadu 1972. godine, a objavljeno je u izdanju Džem'ijjetud-da'vetil-islamijjetil-alemijje u Bengaziju 1995. godine. Rad se objavljuje u povodu 85. godišnjice njegovog rođenja.

Ključne riječi: Bosna, Osmanlije, širenje islama, faktori širenja, sigurnost.

Religijsko stanje u Bosni prije dolaska islama nije bilo ništa jednostavnije od onog političkog. Naime, u tom periodu i na tom relativno malom prostoru isprepletala su se tri ili četiri vjerska usmjerenja koja su predstavljala i različite političke, ekonomske i socijalne pravce.

Jedno od bitnih pitanja vezanih za istraživanje historije Bosne jeste i širenje islama u njoj, a ono se često povezuje sa postojanjem bogumilske zajednice na tim prostorima.

I pored različitih mišljenja o porijeklu muslimana Bosne, oni koji se bave istraživanjem ove tematike slažu se u nekoliko stvari koje su bitne i za ovo naše istraživanje, a to su:

1. Širenje islama u Bosni započelo je s pojavljivanjem Turaka Osmanlija na njenim granicama, a ubrzalo se nakon njenog osvajanja.
2. Sredinu u kojoj se na tim prostorima širio islam naseljavali su uglavnom Slaveni koji su autohtono stanovništvo Bosne, te manji broj Vlaha i drugih manjina koje su se naselile u Bosni.
3. Način širenja islama je bio postepen, a ne iznenađan i neočekivan, i u većoj mjeri je bio individualan nego kolektivan.
4. Faktori koji su pomogli širenje islama su bili političke, ekonomske, socijalne i vjerske naravi.

Širenje islama je uglavnom povezano sa obimom političkog utjecaja i granicama države koja je prihvatila islam kao osnovu u organizaciji svoje vlasti i društva. Osmanska država je sa vladajućom dinastijom Osmanlija na čelu, stojeći na krajnjim granicama islamskog svijeta nakon što je proširila svoje teritorije i porazila Bizantijsko carstvo, postala prijetnja i drugim kršćanskim državama. Tako su se Osmanlije pojavile i na granicama Bosne početkom 15. stoljeća.

Širenje islama u Bosni nije okončano sa završetkom tih osvajanja, nego se nakon političkog i vojnog potčinjavanja Bosne odvijalo na jedan neorganizovan način i tokom narednih stoljeća, što sugerise da njegovo širenje nije bilo glavni cilj osmanskih vladara u osvojenim područjima.

Kada je stanovništvo Bosne započelo sa prihvatanjem islama i ko su prvi ljudi koji su na tim prostorima postali muslimani pitanje je na koje je teško odgovoriti zbog nepostojanja izvora koji o tome govore. Kada su u pitanju izvori poput osmanskih finansijskih evidencija, korespondencija osmanskih vladara sa namjesnicima, odluka lokalnih kadija, arhiva šerijatskih sudova, dokumenata Dubrovačke Republike itd., većina njih sadrži informacije o prihvatanju islama nakon cjelokupnog zauzimanja Bosne 1493. godine. Međutim postoje naznake

iz kojih se može zaključiti da se prihvatanje islama dešavalo i prije toga, makar bilo ograničenog karaktera. Do toga je dolazilo na dva načina:

1. Prihvatanje islama od strane ratnih zarobljenika.
2. Prihvatanje islama od strane zemljoradničkog stanovništva na granicama Osmanske države i Bosne.

Što se tiče prvog načina, Osmanlije su tokom svojih prvih napada na Bosnu uzimale zarobljenike i odvodile ih na prostore koji su bili pod njihovim suverenitetom. Na to ukazuje pismo pape Eugina 4. iz 1431. godine u kojem stoji da su ga Franjevci iz Bosne obavijestili kako Turci Osmanlije često izvode napade na prostore Dalmacije, Hrvatske i Slavonije koji su naseljeni kršćanima i da odvođe sa sobom zarobljenike i odnose plijen.¹

Nema nikakve sumnje da su Osmanlije dio tih kršćana zarobljenika uveli u svoje vojne redove nakon što su ih shodno svojim načelima odgojili i istrenirali, prilikom čega su oni prihvatili islam. Dokaz za to je postojanje nemalog broja osmanskih ličnosti bosanskih korijena koje su kao vojskovođe i janjičari učestvovali u osvajanju Bosne 1463. godine, ili su u svoju izvornu domovinu došli iz nekih drugih razloga.

Kada je u pitanju drugi način, on je u većoj mjeri bio kolektivan i spontan u odnosu na prvi način, a tiče se ulaska u islam zemljoradnika i sitnih plemića koji su živjeli u susjedstvu ili unutar osmanskih utvrda i uporišta u Bosni. Na to se papi požalio bosanski kralj Tomaš 1454. godine tvrdeći da Turci nastanjeni u Bosni i na njenim granicama privlače sebi zemljoradnike, a posebno bogumile među njima.²

Uspjeh osmanskih pohoda prema Jadranskom moru i Panonskoj niziji pomogao je i pripremio teren za pojavljivanje naseobina na mjestima bivših vojnih logora i utvrda koje su se pretvorile u gradove i vremenom postale ekonomski i vjerski centri od velikog značaja u Bosni. Najpoznatije među njima su: Sarajevo, Foča, Višegrad, Livno, Banja Luka, Mostar, Bihać itd.

Nema nikakve sumnje da je proces širenja islama u njima bio u stalnom progresu. Nabolji primjer za to je Sarajevo, koje je bilo centar Bosne u svakom pogledu. Naime, 1485. godine Sarajevo je bilo podijeljeno na tri dijela: prvi dio su činili kršćani i u njemu su bila 103 domaćinstva, drugi dio su činili muslimani, a

1 Safvet-beg Bašagić, *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini*, Zagreb, 1931., str. 69.

2 Hazim Šabanović, „Dvije najstarije vakufname u Bosni“, POF II, Sarajevo, 1951., str. 7-13. Vladislav Skarić, *Sarajevo i njegova okolina od najstarijih vremena do austrougarske okupacije*, Sarajevo, 1937., str. 38-40.

treći dubrovački trgovci. Prema tome, kršćani su činili većinu. Međutim popis iz 1489. godine ukazuje na uduplavanje broja muslimana s obzirom na to da je broj njihovih domaćinstava porastao na 82, dok se broj kršćanskih domaćinstava smanjio na 89.

Sigurno je da se tokom ovog perioda broj njegovih stanovnika povećao i kroz proces doseljavanja uglavnom ljudi sa sela imajući u vidu da osmanske vlasti nisu zabranjivale seobu stanovnika sela u gradove. Međutim prevladava uvjerenje da su autohtoni stanovnici grada prelazili iz kršćanstva u islam, a možda je uzrok smanjivanja njihovog broja i odlazak iz Sarajeva. Posebno se to odnosi na one koji su se bavili nekim zanatima u kojima su muslimani organizovali esnafe (sindikate, cehove) i u kojima su nesumnjivo bili većina. Naime, od 82 muslimanska domaćinstva njih 42 su se bavila nekim zanatom. Vrijedno je spomenuti i to da je grad 1489. godine bio podijeljen na tri muslimanske mahale i jedno kršćansko naselje. Središta tih mahala bile su džamije koje su se u njima nalazile, a čak su i imena džamija potisnula imena tih mahala, tako da je broj mahala u gradu počeo odgovarati broju džamija.

Mr. Nijaz Šukrić
(1940. – 1992.)

Možemo kazati da je islam zahvatio sve stanovnike Bosne, različitih nacionalnosti i vjerskih opredjeljenja, a vjerovatno se najviše širio među bogumilima. Čini se, isto tako, da je prihvatanje islama bilo stvar izbora i dobre volje imajući u vidu da su Osmanlije u svom administrativnom aparatu, posebno tokom učvršćivanja vlasti, ali i nakon toga, zadržavale stare (zatečene) ustanove i institucije. Nisu težili tome da ih mijenjaju, a među njima su svakako vjera, jezik, običaji, tradicije, pa i feudalni posjedi sitnih plemića koje su uglavnom ostavili njima pod uslovom da se uključe u njihov feudalni sistem. S druge strane, Osmanska država je islamski vjerezakon (Šerijat) učinila osnovom svoga zakonodavstva. Zbog toga je prisiljavanje

u islam bilo zabranjeno i zbog toga su kršćanskim plemićima dali priliku da zadrže svoje pozicije pod uslovom da preuzmu na sebe neke vojne obaveze. Isto tako, i zemljoradnicima je bilo dozvoljeno da ostanu na svojoj zemlji i da vlasnicima „timara“ plaćaju godišnji porez s obzirom na to da je osmanskoj vlasti bila potrebna radna snaga i produktivnost, a iste slobode su dali i zanatlijama kršćanima i muslimanima, naročito ako su radili za potrebe vojske.

Budući da su se osmanska osvajanja odvijala postepeno i u fazama, širenje islama se također dešavalo u etapama i do njega nije došlo odjednom. Postoje unutrašnji i vanjski faktori koji su utjecali na brzinu širenja islama. Kada su u pitanju unutrašnji faktori, spomenut ćemo sljedeće:

1. Vjerska raznolikost. Naime, u područjima sa različitim vjerskim skupinama i u kojima su vjerske nesuglasice bile snažne, posebno među katolicima i bogumilima, širenje islama je bilo veće nego u mjestima u kojima su ljudi bili jedne vjere imajući u vidu da je u njima vjerski život bio dobro organizovan. Takvi su u većini slučajeva bili centri s crkvama i samostanima, bilo katoličkim, pravoslavnim ili bogumilskim.
2. Blizina ili udaljenost osmanskih vojnih i administrativnih centara koji su na različite načine imali utjecaja na kršćane u susjednim mjestima.
3. Izgradnja i podizanje islamskih ustanova i institucija, te rast broja učehih i drugih ljudi u njima, kao i povećanje njihovog obrazovnog nivoa.

Što se tiče vanjskih faktora, oni su prema našem mišljenju sljedeći:

1. Uspjeh i napredovanje osmanskih osvajanja prema Jadranskom moru i Panonskoj niziji gdje su se Mletačka Republika i Ugarska Monarhija pojavljivali kao zaštitnici kršćanskih interesa u Bosni, što je učinilo da Osmanlije budu oprezne prema stanovnicima koji su živjeli na prostovima koja su graničila s tim državama.
2. Jačanje i osnaživanje aktivnosti katoličkih vjerskih službenika u Bosni uz pomoć papa imajući u vidu da im je Mehmed II El-Fatih, nakon što je osvojio Bosnu 1463. godine, izdao povelju (Ahdnama) kojom se obavezuje na zaštitu katoličkih vjerskih službenika u podučavanju i širenju njihove vjere, kao i izgradnji njihovih crkava. A što se tiče pravoslavne crkve, ona je takve pogodnosti dobila prilikom osvajanja Konstantinopolja 1453. godine.

U literaturi o širenju islama u Bosni često se spominje i ekonomski faktor koji podrazumijeva davanje određenih privilegija onima koji prihvate službenu vjeru države. Nesumnjivo je ovaj faktor imao utjecaja u tom smislu, međutim

nekada se u tome i pretjeruje kada je u pitanju Bosna. Naime, Osmanlije su vladale i drugim balkanskim državama u susjedstvu Bosne, kao što su Bugarska, Srbija i Crna Gora, i u njima su primjenjivale iste metode vladanja, ali je uprkos tome širenje islama u Bosni bilo masovnije nego u njima.

I same Osmanlije su u početku bile oprezne u vezi s promjenom zatečenog stanja na osvojenim područjima u društvenom, vjerskom i ekonomskom smislu, te su to prepustili faktoru vremena. Vidljive promjene su se desile u vezi sa krupnim feudalcima koje su Osmanlije ukinule. Njihova zemlja je postala državna i sultan ju je dijelio na timare i zijamete te dodjeljivao ljudima na korištenje kao naknadu za službu u vojsci ili administraciji. Dio te zemlje je postajao privatna svojina, a dio vakuf u vlasništvu vjerskih ustanova i institucija.

Što se tiče sitnih plemića, vodećih ljudi zajednica Vlaha i nekih vojnih jedinica koje su sarađivale s novom vlašću prije osvajanja i poslije njega, njima su u većini slučajeva Osmanlije ostavljale njihove posjede ili dodjeljivale nove pod uslovom da učestvuju u vojnim pohodima ili odbrani države. Nije, dakle, postojalo primoravanje s njihove strane da se prihvati islam, kao što se nekada piše u zapadnim izvorima. Izvori koji tretiraju taj period ne spominju da se nešto takvo desilo bilo gdje u Bosni, štaviše oni skreću pažnju na to da je prihvatanje islama bilo stvar izbora i volje.

Među onima koje su Osmanlije prvenstveno nastojale pridobiti bile su vojne jedinice koje su štitile utvrđena mjesta i njihove starješine imajući u vidu da je društvo u Osmanskoj državi bilo podijeljeno na vojna lica i obične ljude koji se nisu borili, te da je u državi koja je provodila ekspanzionističku politiku, kao što je Osmanska država, vojni stalež bio privilegovan.

Nužno je ovdje skrenuti pažnju na još jednu stvar, a to je da je vojni uspjeh Osmanske države povećao ambicije bosanskog plemstva za napredovanje u novoj državi, a prihvatanje službene vjere im je, svakako, u tome mnogo pomoglo. Takve ambicije nisu postojale samo kod plemstva, nego i kod drugih ljudi zato što Osmanska država prilikom dodjeljivanja položaja nije gledala porijeklo ljudi ako su joj oni svojim vještinama i trudom iskreno služili. Ti položaji se nisu nasljeđivali nego su se stjecali odanošću sultanu i vlastitim sposobnostima.

Nadalje, sigurnost i zaštita koju je stanovništvo Bosne pronašlo u okrilju snažne Osmanske države bili su velika duhovna snaga koja ih je podsticala na prihvatanje njene vjere. To se nije odnosilo samo na plemstvo, nego i na obične ljude, a naročito ako se sjetimo različitih nemira kojima je Bosna svjedočila prije dolaska Osmanlija.

Isto tako, sklapanje brakova između muslimana i kršćanki koje nije bilo rijetka pojava doprinosilo je širenju islama, zatim nastojanje zemljoradnika da na taj način zadrže svoju naslijeđenu zemlju, kao i očekivanje običnih ljudi da će time biti pošteđeni plaćanja nekih nameta itd.

Pored gore spomenutih faktora koji su doprinijeli bržem širenju islama u Bosni u poređenju s drugim prostorima na Balkanu, postoje i neki vjerski činioci koji govore u prilog tome, posebno kad je u pitanju ulazak u islam zajednice bogumila.

Prije dolaska Osmanlija, katolička vjera je bila najprisutnija. Misionarske aktivnosti katoličke crkve nisu prestale s nestajanjem Bosanske države i dolaskom Osmanlija. Nosioci tih aktivnosti unutar Bosne bili su franjevci, dok su izvana pape podsticale katolički svijet protiv Osmanlija, a naročito Mađare, Austrijance i Mlečane kao njihove susjede. Međutim uprkos svim tim aktivnostima, oni u svoju vjeru nisu uspjeli uvesti bogumile, koji su po njihovom mišljenju bili heretici, osim malog broja njih, niti su uspjeli spriječiti širenje islama, pa čak ni u mjestima koja su smatrana centrima njihovih aktivnosti.

Ortodoksna ili pravoslavna crkva je nakon pada Konstantinopolja dobila neke povlastice i privilegije u Osmanskoj državi zbog njene lojalnosti sultanu i pružanja pomoći u učvršćivanju njegove vlasti u osvojenim balkanskim državama. Tako je sultan ortodoksno stanovništvo Vlahe naselio na sjevernim i sjeverozapadnim granicama svoje države u Bosni, prema Austriji i Mletačkoj Republici, te su oni na taj način predstavljali svojevrsnu branu između bosanskih katolika i katoličkog svijeta izvana, što je također dalo doprinos neuspjehu katoličke crkve u njenoj ekspanziji i očuvanju njenih sljedbenika.

Ortododoksni ili pravoslavni elementi, posebno Vlasi iz Srbije i njihovi sveštenici nisu bili na takvom kulturološkom i organizacijskom nivou da su mogli privući bogumile u svoju vjeru ili predstavljati konkurenciju islamu i njegovim strukturama.

Iako su i sljedbenici katoličke i pravoslavne crkve prihvatili islam, većina muslimana Bosne nije bila iz njihovih redova, nego iz skupine bogumila koju su prethodne dvije tlačile i ugnjetavale. Oni su bili sljedbenici Bosanske crkve, koja je nestala zajedno s bosanskom državom pred navalom katoličkih misionara i tokom mađarskih krstaških ratova koji su trajali dva i po stoljeća. Kao rezultat tlačenja i ugnjetavanja kojem su bogumili bili izloženi od strane katoličke i pravoslavne crkve veliki broj sljedbenika Bosanske crkve je napustio svoje centre u sjevernoj i sjeverozapadnoj Bosni te se uputio ka jugu, na prostore Hercegovine. To je u velikoj mjeri otvorilo put islamu u njihove redove.

Vjerska sloboda u novoj Osmanskoj državi bila je od velikog značaja za bogumile, jer da su političke i ekonomske povlastice i privilegije bile te koje su približile tu zajednicu Osmanlijama, oni bi svoj problem riješili prihvatanjem katoličanstva u ranijem periodu. Naprotiv, i oni bogumili koji su prisilno bili prihvatili katoličanstvo s dolaskom Osmanlija na prostore Bosne vraćali su se svojoj izvornoj vjeri.

Među vjerskim faktorima koji su pomogli širenju islama među sljedbenicima bosanske crkve su i sljedeći:

1. Postojanje nekih sličnosti između bogumilskih učenja i načela islama.
2. Bosanska crkva je bila slabo povezana sa svojim sljedbenicima, a naročito nakon udaljavanja njenih vjerskih prvaka od običnih ljudi. Naime, oni su nekoliko godina prije pada Bosne napustili svoje skromne živote i ušli u dvorce plemića zanemarujući duhovne potrebe svojih sljedbenika.
3. Vjersko naslijeđe i tradicija Bosanske crkve bilo je skorašnje, jednostavno i bez mnogo ceremonija. Isto tako, njihovi vjerski centri i ustanove bili su malobrojni i bez fenomena svetosti.
4. Zajednica bogumila je u svome kulturnom životu općenito bila jako zaostala imajući u vidu da je bila rijetkost da neko od njih zna čitati i pisati itd.

S arapskog:
Amrudin Hajrić

* Izvodi iz djela *Intišar ul-islam fil-Busna vel-Hersek fil-karnejni l-hamise ašere ves-sadise ašere* autora Nijaza Šukrića. Djelo je, zapravo, štampana verzija njegovog magistarskog rada odbranjenog na univerzitetu u Bagdadu 1972. godine, a objavljeno je u izdanju *Džem'ijjetud-da'vetil-islamij-jetil-alemijje* u Bengaziju 1995. godine.

نـياز شـكريـتش

انتشار الإسلام في البوسنة وعوامله

ملخص: نياز شكريتش (١٩٤٠-١٩٩٢) كان أستاذاً في مدرسة الغازي خسرو بك في سراييفو، ومؤلفاً ومترجماً ومفكراً منخرطاً في العمل الفكري والديني، وقد ترك أثراً عميقاً، خاصة في الأوساط العلمية الدينية. ويتضح ذلك من مؤلفه «انتشار الإسلام في البوسنة والمهرسك في القرنين الخامس عشر والسادس عشر».

هذا العمل في الأصل هو النسخة المطبوعة من رسالته الماجستير التي دافع عنها في جامعة بغداد سنة ١٩٧٢م، ونشرت لاحقاً في بنغازي سنة ١٩٩٥م من قبل جمعية الدعوة الإسلامية العالمية. وينشر هذا البحث بمناسبة الذكرى الخامسة والثلاثين لميلاده.

Mr. Nijaz Šukrić

The Spread of Islam in Bosnia and its Factors

Summary: Nijaz Šukrić (1940–1992) was a professor at the Gazi Husrev-bey Madrasa in Sarajevo, an author, translator, and engaged intellectual who left a lasting impact, particularly within scholarly and clerical circles. The text presented here consists of excerpts from his work *Intishār al-Islām fī al-Busna wa al-Hirsik fī al-qarnayn al-khāmis ‘ashar wa al-sādis ‘ashar* (“The Spread of Islam in Bosnia and Herzegovina in the Fifteenth and Sixteenth Centuries”). The work is the published version of his master’s thesis, defended at the University of Baghdad in 1972, and was later released by *Jam’iyyat al-Da‘wa al-Islāmiyya al-Ālamiyya* in Benghazi in 1995. It is published here to mark the 85th anniversary of his birth.

Abdulaziz Džaviš (1876-1929) i njegov tefsir "Esrarul-Kur'an"

SEAD SELJUBAC

muftijstvo tuzlansko
seljubac@hotmail.com

Sažetak: Ovaj rad obrađuje život i djelovanje jednog od poznatijih boraca za islamske vrijednosti i oživljavanje dosljedne vjerske prakse kod muslimana s kraja XIX i početka XX stoljeća, Egipćanina, profesora Abdulaziza Džaviša (1876-1929). Opisan je njegov životni put pun izazova u vremenu kada se muslimanske zemlje bore za osamostaljivanje i oslobođenje od kolonijalnog utjecaja, ponuđen je određeni broj informacija o njegovim objavljenim djelima, a urađen je i poseban osvrt na njegov započeti, a nezavršeni, reformatorski tefsir *Esrarul-Kur'an*. Ukazano je na njegov utjecaj i na neke naše poznatije alime tog vremena koji su studirali u Kairu ili Istanbulu.

Ključne riječi: tefsir, ummet, reforma

UVOD

Dvojica naših uglednih bosanskih alima imali su priliku slušati predavanja iz tefsira čuvenog profesora Abdulaziza Džaviša. To su bili Abdurahman Adil-ef. Čokić (1888-1954) i Mehmed-ef. Handžić (1906-1944).

Profesor Džaviš je, za vrijeme svog boravka, života i rada u Istanbulu (od 1912 do 1924), između ostalih svojih aktivnosti držao i javna predavanja iz tefsira u Džamiji sultan-Bajazida, koja je Abdurahman-ef., kako sam svjedoči, „imao sreću pohadati“. Ovaj tuzlanski alim će, povodom smrti profesora Džaviša napisati tekst u časopisu „*Hikmet*“ naslovivši ga sa „Merhum šejh Abdul-Aziz Džaviš“. ¹ Iznio je o njemu osnovne biografske podatke i neke svoje utiske o ovom znamenitom učenjaku.

Abdulaziz Džaviš
(1876-1929)

Nakon Abdulazizovog povratka u Kairo, gdje provodi ostatak svoga života (od 1924 do 1929), on vrši dužnost nadzornika osnovne nastave i ujedno predaje neke predmete na pedagoškoj školi zvanoj „Darul-ulum“. Mehmed-ef. Handžić u Kairo dolazi 1926, i do smrti profesora Džaviša (1929) imao je priliku slušati njegova predavanja iz tefsira. Handžić ga se sjeća kao svog posebno cijenjenog muderrisa, što govori da je Džaviš neka svoja predavanja držao i na Azheru. Hafiz Halil-ef. Mehtić ga spominje kao jednog od Handžićevih šejhova. ²

KO JE BIO ABDULAZIZ DŽAVIŠ

Biografske podatke o ovom egipatskom borcu za promociju i zaštitu islamskih vrijednosti i aktivisti, naučniku i književniku, piscu i govorniku, političaru i novinaru, a i

1 Abdurahman Adil Čokić, 1929, Merhum šejh Abdul-Aziz Džaviš, *Hikmet*, god. 1, br. 2, Tuzla, str. 51-53.

2 Halil Mehtić, 2016, Šejhovi Mehmed-efendije Handžića, *Zbornik radova*, god. 14, br. 14, Islamski pedagoški fakultet, Zenica, str. 107.

mufessiru, mogu se naći u različitim izvorima. Jedni druge dopunjavaju, a svi imaju određeni broj zajedničkih podataka.

Rođen je u Aleksandriji 1876. godine. Njegovi preci vode porijeklo iz Tunisa. Nakon osnovnog obrazovanja svoj put prema nivou čuvenog alima nastavlja na Al-Azharu i Darul-Ulumu. Posebne oblasti njegovog interesovanja bile su književnost i tefsir. Pored arapskog jezika bio je dobar poznavalac turskog, njemačkog i engleskog jezika. To mu je pomoglo da jedno vrijeme predaje arapski jezik i književnost na Univerzitetu Oxford. Boravak na Oxfordu mu je omogućio da se neposrednije upozna s političkim težnjama evropskih velesila, naročito prema Istoku.

Nakon povratka u Egipat radi kao profesor i inspektor za arapski jezik u državnim školama. „Tokom svog osmogodišnjeg mandata“, navodi Muhammed Eroğlu, „kao inspektor u egipatskom ministarstvu obrazovanja, radio je na reformi obrazovanja, a posebno na njegovom oslobađanju od ugnjetavanja kolonijalnih Britanaca. Kasnije je napustio državnu službu i ušao u političku arenu.“³

Njegova novinarska i aktivistička priroda, ali i borbeni patriotski duh, nagnaće ga da se poveže sa Mustafom Kamil-pašom (1874-1908) i da radi na uređivanju listu „El-Liva“, u kojem je digao svoj glas protiv okupacije Egipta. Nakon smrti Mustafe Kamil-paše 1908. godine, bio je glavni pisac za njegove novine, „El-Liva“, od maja 1908. do februara 1912. Njegovo snažno pisanje i zanimljiv stil privukli su pažnju egipatske javnosti. Pokreće i teološku, naučnu reviju „El-Hidaje“, na arapskom jeziku. Zbog nekih svojih djela bio je krivično gonjen i dva puta zatvoren. Nakon ovih događaja njegov ugled se dodatno proširio.

Sve to će ga nagnati da se, 1912, preseli u Istanbul. Iste godine je uhapšen i, na zahtjev egipatske vlade, zbog incidenta, poslan u Egipat, ali je pušten nakon istrage. Vratio se u Istanbul kako bi nastavio svoj rad. Tu pokreće novine „El-Hilalul-osmani“, zatim časopis „El-Alemul-islami“, u kojem se zalaže za oslobođenje islamskog svijeta. U međuvremenu, otišao je u Njemačku i tamo objavljivao časopis pod nazivom „Die Islamische Welt“.

Njegove novine „El-Hilalul-osmani“ su s velikim interesovanjem praćene u Egiptu pa je zabranjeno njihovo unošenje u tu zemlju, ali je profesor Džaviš

3 Muhammed Eroğlu, 1988, Abdulaziz b. Halil Džaviš (1876-1929), *Islamska enciklopedija TDV*, tom I, Istanbul, str. 187-188. Dostupno na: <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulaziz-cavis>, [posjećeno 16.8.2025]

počeo objavljivati druge novine pod nazivom „El-Hakku ja'lu“. I one su dobile zabranu unošenja u Egipat. Džaviš ipak nastavlja izdavati „El-Hidaje“. Tu je izdao četvrto godište.⁴ Sarađivao je u političkim listovima, naročito u „El-Adlu“, kojeg je u Istanbulu, uglavnom na arapskom jeziku, izdavao Muhammed Safa.⁵ Godine 1914. je u Istanbulu osnovana panislamska liga pod imenom „Džem'ij-jeti hajrijei hamije“ (Zaštitno dobrotvorno društvo), kojoj je cilj bio „paralizirati propagandu nasrtljivih kršćanskih misionara, te širiti nauk uzvišenog islama među narodima Azije i Afrike“. Članovi Društva su bili najvećim dijelom islamski učenjaci i imućniji ljudi iz Sirije, Iraka, Hidžaza, Jemena, Egipta, Tunisa, Tripolisa, Alžira, Perzije, Afganistana, Indije itd. Sjednice su se održavale dva puta mjesečno. Jedan od članova Društva bio je i profesor Džaviš.⁶

Za vrijeme Prvog svjetskog rata osmanska vlast profesora Džaviša, radi propagande, šalje u Berlin. U Njemačkoj, kako je već navedeno, objavljuje časopis pod nazivom „Die Islamische Welt“. Te godine je kod sebe razvijao veliku nadu da bi ratni događaji mogli pokrenuti muslimanske narode na bratstvo, te da bi moglo imati veliku ulogu, u budućoj povjesti „ovo ogromno bratstvo naroda, skopčano zajedničkom vjerom, koja čini svakog pojedinog odgovornim za sigurnost i slobodu cjeline - jedan važan princip islamske nauke - čim se jednom oslobode pritiska i budu u stanju da posvete svu energiju svom ekonomskom i političkom položaju“. ⁷

Kada se rat okrenuo protiv Njemačke, vratio se u Istanbul. Izvori navode da je tokom pregovora o primirju u Mudrosu 1918. godine, „bojeći se da će biti zarobljen i ubijen ako saveznici okupiraju Istanbul, ustao iz bolesničke postelje, uz pomoć nekoliko prijatelja, ukrcao se na posljednji njemački parobrod i prešao Crno more, stigavši do Švicarske preko Rumunije. Ostao je u Švicarskoj do 1923. godine i iste se godine vratio u Ankaru. Imenovan je za predsjednika

4 „To je bila vrlo dobro uređena mjesečna revija kao i 'El-Menar', i još bolja.“, navodi A. Čokić, pa dodaje: „Među knjigama koje sam nedavno uvakufio u Gazinu kutubhanu nalazi se četvrto godište 'El-Hidaje'.“ Vidi: A. Čokić, *isto*.

5 Muhammed Safa je imao istoimenu izdavačku kuću El-Adl. On je pobjegao u Osmanlijsku Tursku iz Egipta pod britanskom kontrolom 1890-ih i nastojao se snaći u izdavačkoj karijeri na ogromnom političkom prostoru preko i izvan istočnog Mediterana do ranih 1910-ih. Novine „El-Adl“ je Safa promovirao kao „jedine političke novine na arapskom jeziku koje se (...) objavljuju u glavnom gradu Islamskog Halifata“. Vidi: Orçun Can Okan, Guiding differently for travelling like them: the Egyptian-Ottoman publicist Safa and his 1913 Arabic guidebook to the late Ottoman capital, dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1755182X.2025.2474508#abstract>, [posjećeno 16.8.2025]

6 Anonim, 1914, Panislamska liga, *Biser*, god. 2, br. 13, Mostar, str. 207.

7 Abdulaziz Džaviš, 1918, Istok i Zapad, s turskog preveo Abdurahman Adil Čokić, *Biser*, god. 3, br. 17-20, Mostar, str. 273-275.

Komiteta za islamska istraživanja i islamska djela, povezanog s Ministarstvom šerijata⁸. Poslije je, tvrdi A. Čokić, „stupio u uske veze sa kemalistima, ali kada su oni ukinuli hilafet napustio je Tursku i vratio se u domovinu. Tim povodom je mnogo pisao protiv kemalista“⁹.

Po povratku u Egipat, 1924, postavljen je za glavnog nadzornika osnovnog obrazovanja, a bio je i predavač tefsira na Al-Azheru i Darul-ulumu. Tom prilikom je napisao svoje djelo *Muhadarat Daril-ulum*. Do svoje smrti u Kairu radio je na unapređenju egipatskog obrazovanja, posebno osnovnog, i njegovom izgrađivanju na zdravim principima. Učestvovao je i u organiziranju udruženja „Džem’ijetu eš-šubbanil muslimin“. Umro je u Kairu 1929. godine.

A. Čokić profesora Džaviša pamti kao jednog od učenjaka „kakvi se rijetko rađaju“. Imao je visok nivo obrazovanja, i u vjerskim i u svjetovnim znanostima. Posjedovao je rijedak „teološki duh, bio jak na peru, dobar govornik, pun ideala i energije, neumoran prosvjetni radnik i neustrašiv patriota“. Cio život je proveo u borbi i radu za islam.¹⁰ Kod nas su o njemu pisali kao o velikom misirskom učenjaku i patrioti, „poznatom u cijelom kulturnom svijetu zbog toga što je na orijentalističkim kongresima, znanstvenim nepobitnim argumentima, dokazao da je islamska vjera između sviju pozitivnih religija jedina zaštitnica i čuvarica prave ljudske civilizacije.“¹¹

Njegov način rada i prepoznatljivi aktivizam imao je svog utjecaja na našeg azherliju Mehmed-ef. Handžića. Profesor Džaviš je bio pokretač i urednik lista „El-Hidaje“. Handžić je po povratku sa studija osnovao istoimeni časopis i bio njegov glavni saradnik i urednik sve do smrti. Profesor Džaviš se borio da učini što više na podizanju odgoja mladih ljudi i osniva udruženje „Muslimanska omladina“. Handžić u okviru Udruženja ilmije formira ogranak za omladinu pod nazivom „Mladi muslimani“.¹² Nisu utvrđene, tvrdi F. Karčić, „nikakve funkcionalne veze između egipatskog i bosanskog udruženja“.¹³

Koliki je ugled profesor Džaviš imao među ulemom govore i podaci da je prilikom postavljanja novog „šejhul-Azhera“ (rektora) univerziteta Azhar u Kairu [1928/29] on bio najozbiljniji kandidat. Međutim njegovo djelovanje kao

8 M. Eroğlu, *isto*.

9 A. Čokić, *isto*.

10 A. Čokić, *isto*.

11 Anonim, 1913, El-Hidajetu (Uputa na pravu stazu), *Biser*, god. 2, br. 1, Mostar, str. 12.

12 H. Mehtić, *isto*.

13 Fikret Karčić, 2021, Da li je postojala egipatska veza? Kako je udruženje „Mladi muslimani“ dobilo ime?, *Novi Muallim*, god. 22, br. 86, Udruženje ilmije, Sarajevo, str. 8.

panislamiste, i uključenost, sa Mustafom Kamilom, u rad „Nacionalne stranke“ (El-Hizbul-vatani)“ i „Muslimanske omladine“ (Šubbanul-muslimin), kao i činjenica da nije bio „poćudan nezasićnom Albionu“¹⁴ [Englezima], bez obzira na stav nepristrane štampe i javnog mnjenja, na taj položaj je postavljen šejh Mustafa Maragi (1881-1945). Ipak je u tim okolnostima Džavišov ugled još više porastao.

Nakon vijesti o njegovoj smrti bilo je nekoliko divljenja vrijednih reakcija. „U Palestini mu je klanjana džezaza u odsutnosti (Salatul-gaib). Egipatski kralj Fuad I. (1868-1936) je njegovoj djeci poslao 1000 zlatnih funti kao hediju i odredio im stalnu mjesečnu pomoć od 20 zlatnih funti iz svoje blagajne. Egipatska vlada im je dala 100 zlatnih funti i odredila im mjesečno po 25 zlatnih funti.“¹⁵

DŽAVIŠOVA OBJAVLJENA DJELA

Abdulaziz Džaviš je kroz svoje naučne aktivnosti, reformatorski duh i islamski žar slijedio put Muhammeda Abduha i Džemaludina el-Afganija.¹⁶ Prepoznatljivo je to u njegovim člancima i djelima. Uprkos burnom vremenu u kojem je živio i radio i političkoj borbi koju je vodio uspio je iza sebe ostaviti jedan broj naučnih članaka i djela. U svojim djelima on pobija kritike onih koji se protive islamu, pokušavajući objasniti islam zapadnoj civilizaciji na najljepši način i navodeći da je nivo civilizacije za koji su tvrdili da ga posjeduju daleko iza islamske civilizacije. Pored naučnih i vjerskih članaka objavljenih u raznim novinama i časopisima, autor je sljedećih djela:

1. *El-Islamu dinul-fitre vel-hurrije*. Posebno se u ovom djelu vidi da je autor usvojio stavove Muhammeda Abduha i slijedio njegov put. Djelo je objavljeno u Kairu.

14 A. Čokić, *isto*.

15 A. Čokić, *isto*.

O Abdulazizu Džavišu se može više naći, između ostalog, i u:

- Omer Rida el-Kehhale, b.d., *Mu dżemul-muellifin*, tom V, Bejrut, str. 246.
- Hajruddin ez-Zirikli, 1995, *El-A'lam*, tom IV, Bejrut, str. 140.
- Enver el-Džundi, *Abdulaziz Džaviš*, Kairo, 1965.
- Omer Nasuhi Bilmen, 1960, *Tefsir Taribi*, tom II, Ankara, str. 777-778.

16 „Naroćito u Egiptu naišao je Afganija na plodno tlo. Tu se, između ostalih, javljaju: Muhammed Abduhu, Ahmed Refik-bey el-Azm, Abdul-Aziz Džaviš i Ata-bey Husni. Svi se oni u ćudu pitaju: kako to da, pored tako sjajnih i uzvišenih islamskih načela, muslimani nemaju nikakve moći i da ne pokazuju nikakve djelatnosti u kulturnom podizanju ćovjećanstva.“ Vidi: Salih Hadžalić, 1940, *Islam i stvarnost, Novi Behar*, god. 13, br. 13-18, Sarajevo, str. 213.

U ovoj knjizi autor predstavlja obnovu i ispravku razumijevanja vjere i tumačenja njenih izvora, te pregled neispravnih shvatanja i lažnih tumačenja koja su se priljepila za nju kroz njenu historiju. Islam predstavlja kao vjeru ljudske prirode i slobode, a ne kao vjeru koja proturječi ljudskoj prirodi. Knjiga je podijeljena u dva dijela; prvi se bavi nekim važnim karakteristikama islama koje ga čine vjerom koja je u skladu s ljudskom prirodom, dok se drugi dio bavi utjecajem Kur'ana na oslobađanje ljudske misli.

Knjiga je prvobitno bila istraživački rad koji je profesor Džaviš predstavio na Konferenciji orijentalista održanoj u Alžiru 1905. godine. Međutim knjiga nije štampana za autorovog života. Umjesto toga, prvi put je štampana 1952. godine, zatim 1987. a onda 2011. i 2017. godine.

2. *Tefsiru esraril-Kur'an*. Istanbul, 1331/1913. godine.
3. *Gun'jetul-mueddibin fit-turukil hadise lit-terbijje vet-tea'lim*. Napisano je u svrhu reforme egipatskog nacionalnog obrazovanja. Objavljeno je u Kairu (1321/1903) i Istanbulu (1334/1915).
4. *El-Hilafetul-islamijje* (Istanbul, 1334/1915). Ovo kratko djelo od dva-deset stranica prevedeno je na turski jezik i objavljeno pod naslovom "Hilâfet-i İslâmiyye".
5. *El-Edžvibe fil-islâm 'an es'ile el-Kenîsetil-Anglikijje*. Povod za pisanje ovog djela je pismo koje je Anglikanska crkva Engleske poslala uredu šejhul-islama u Istanbulu 1916. godine. Pismo uključuje pitanja o prirodi islama, njegovom utjecaju na ljude i njihove živote od njegovog nastanka, analizu različitih kriza koje su se pojavile i stav prema političkim i duhovnim situacijama koje pozitivno ili negativno utječu na ljude. Šejhul-islam je zatim prosljedio ovo pitanje odboru Darul-Hikme el-Islamijje.¹⁷ Ovaj odbor, kojim je predsjedavao Abdulaziz Džaviš, odlučio je objaviti traktat prvobitno napisan na ovu temu od strane Ismaila Hakkija Izmirlija. Međutim zamjenik za vjerska pitanja, Hodža Vehbi Efendi, zatražio je od Abdulaziza Džaviša da napiše drugo djelo koje bi bilo lakše prevesti na druge jezike. Stoga je Džaviš, koji je napisao djelo, napisao i uvod u knjigu kako bi teme bile lakše razumljive. Djelo koje je Mehmet Akif preveo kao "Angelika Kilisene Cevapine Cevap", prvo je objavio Komitet za islamska istraživanja i islamska djela (Istanbul

17 Član Darul-Hikme el-Islamijje je tada bio i Bediuzzaman Said Nursi. Džaviš se tu upoznao s njim.

1923), a kasnije Predsjedništvo za vjerska pitanja. (Ankara 1974, 1975, 1979, 1985).

6. *Asarul-hamr*. Ovo djelo Abdulaziza Džaviša je na turski jezik preveo Mehmet Akif pod naslovom „Putevi koje alkohol otvara u ljudskom životu“ i objavljeno je u Ankari 1341/1922. godine. U ovom djelu autor, kao primjere, uglavnom navodi naučne studije o alkoholu i raspravlja o njegovim negativnim utjecajima na ljudski život.
7. *Asarul Kur'an fi tahriril-fikril bešerī*, 1928, Matba'atun-Nahdah, Kairo. Knjiga se sastoji od četiri predavanja održana na Fakultetu Darul-Ulum, na Univerzitetu u Kairu. On raspravlja o odnosu između religije, Kur'ana i nauke i tvrdi da to nikada nije bio odnos nesloge ili kontradikcije. Također raspravlja o pitanju otpadništva od vjere i pravilima o tome unutar islama.¹⁸

TEFSIR ESRARUL-KUR'AN

Već smo napomenuli da je Abdulaziz Džaviš, između ostalih svojih djela počeo pisati i vlastiti tefsir. Pored znanstvenih, vjerskih i socijalnih rasprava, te interesantnih i poučnih članaka o pitanjima koja se tiču života islamskog naroda, u mjesečniku „El-Hidaje“ Džaviš je čuvao posebno mjesto za tefsir koji je izlazio pod istim nazivom pod kojim će se štampati i prva knjiga njegovog tefsira – *Esrarul-Kur'an* (*Tajne Kur'ana*). U komentarima ajeta profesor Džaviš „opširno i razgovijetno izlaže velike istine islamske vjere i velikom znanstvenom analizom odstranjuje od nje sve one predrasude i primjese, koje su joj od poslije pridošle i primile karakter vjerskih zasada“.¹⁹

Naziv djela proistječe iz autorovih pojašnjenja koje u Uvodu daje vezano za motive pisanja ovog djela. Namjera mu je bila da „detaljnije objasni *tajne Božije knjige* i iz sadržaja njenih ajeta izvuče bar dio riznica božanskog morala i uzvišenih, svetih manira“.²⁰ Tefsir *Esrarul-Kur'an*, profesora Abdulaziza Džaviša svrstava se u jedno od značajnijih tefsirskih djela početka XX stoljeća [1913 godina].

Uprkos svojoj želji, profesor Džaviš, zbog političke situacije svog vremena i borbe za nezavisnost i slobodu, nije mogao završiti svoj komentar. Uspio je

18 Više o Džavišovim radovima vidi u: Ebru Kaja, *Abdülaziz Çâvîş ve son devir kelâmî problemlere yaklaşımları Abdulaziz Džaviš i njegov pristup teološkim problemima...*, magistarski rad, Uludağ univerzitet, Institut društvenih nauka, Odsjek za osnovne islamske nauke, Odsjek za teologiju, Bursa, 2020.

19 Anonim, 1913, El-Hidajetu (Uputa na pravu stazu), *Biser*, god. 2, br. 1, Mostar, str. 12.

20 Uvod, str. 8.

objaviti samo prvi svezak, u Istanbulu 1331/1913. godine. U našoj obradi smo se služili primjerkom kojeg posjeduje Biblioteka Sulejmanija u Istanbulu (Odjel Izmirli Ismail Hakki, br. 142.) Na uvodnoj stranici autor upućuje izvinjenje budućim čitaocima zbog određenih tehničkih (štamparskih i sl.) grešaka koje su u ovom prvom dijelu nastale zbog njegovih mnogih putovanja i nemogućnosti da ih neko stručan otkloni prije štampanja. Ovaj komentar je preveden i na turski jezik, te objavljivan u časopisu „*Sebilur-rešad*". A. Čokić procjenjuje da bi, da je dovršen, taj tefsir bio „jedan od najboljih tefsira među starim i novim“. ²¹ On ga je koristio u svojim radovima. ²²

Prvi dio tefsira *Esrarul-Kur'an* je Uvod, napisan na 144 stranice. Bavi se metodama tumačenja. U njemu profesor Džaviš govori o razlozima za pisanje ovog djela, a zatim objašnjava neka od pitanja u egzegezi koja su navela zlonamjerne pojedince da napadaju islam. Teme obrađene u Uvodu su sljedeće: „Način objavljivanja Kur'ana“ [str. 9], „Objavljivanje Kur'ana na sedam harfova“ [str. 46], „Svrha objavljivanja Kur'ani-kerima“ [str. 65], „Dužnosti iz Kur'ani-kerima i njihove intencije“ [str. 91], „Stil Časnog Kur'ana i njegova terminologija“ [str. 107], „Muhkem, mutešhabih i te'vil“ [str. 126] i „Diskusija o neshu“, [str. 139].

U okviru jednog naslova u Uvodu ima niz podnaslova ili podtema. Naprimjer, u tekstu kojim obrađuje temu „Svrha objavljivanja Kur'ana“ autor dotiče podteme: „Svrha navođenja kur'anskih kazivanja“, „Kur'an i kosmički uzroci“, „Kur'an i društvena politika“, „Kur'an i rad“, „Kur'an i slijepo slijeđenje tradicije“, „Kur'an i nauka“, „Kur'an i njegova valjanost za svako vrijeme, mjesto i ljude“ i „Kur'an i pravda“. Tako je sa svakom od sedam obrađenih tema u Uvodu.

U prvih desetak stranica Uvoda u svoj tefsir profesor Džaviš iskazuje žaljenje za prvim generacijama muslimana i njihovim odnosom prema Božijoj knjizi ističući da su „nakon njih, uslijedile generacije koje su mnogo toga novoga i neispravnoga unijele u vjeru, ili su zaustavili pozitivna kretanja svojih sljedbenika, pa su postali poput muslimana koji lutaju pustinjom izbrisanih tragova kojom se putnik ne može orijentisati, niti može uočiti opasnosti koje se u njoj kriju“. ²³

Ukazujući na pristrasna tumačenja kur'anskog Teksta upotrijebljena u svrhu potkrepljivanja svojih mezhebskih stavova autor se pita, a to pitanje stoji i

21 A. Čokić, *isto...*

22 Vidi: Abdurahman Adil Čokić, 1932, Mudafea i objašnjenje povodom odgovora g. Hadžića na moju kritiku njegove knjige „Muhamed i Koran“ (Nastavak 2), *Hikmet* god. 4, br. 41, Tuzla, str. 136-146.

23 Abdulaziz Džaviš, 1913, *Esrarul Kur'an*, Matba'tul Hidaje, Istanbul. Uvod, str. 3.

danas, „kako može Kur'an Jasni, koji u sebi objedinjuje sve uslove razgovijetnog jezičkog iskaza i doseže krajnju tačku rječitosti, u sebi sadržavati takve kontradiktornosti koje su upotrijebljene samo da dokažu ispravnost nečijeg mezhebskog zanosa?!“

S jakim kritičkim tonom autor napominje kako čak i muslimani njegovog vremena „s lahkoćom odstupaju od principa i značenja Kur'ana, i koriste ga za dokazivanje nečega na šta ne ukazuju ni njegovi pojmovi, ni ajeti. Upotrebljavaju ga za tvrdnju koje se drže, ili za novotariju koju uvode, ili za legende koje prenose.

Autor smatra nedopustivim i neoprostivim postupak mnogih učenih muslimana njegovog vremena i zabrinuto ih pita „je li dopustivo šutjeti onima koji ne poznaju jezik Kur'ana a upuštaju se u shvatanje njegovih tajni pa potucaju kroz njih kao što se slijepac potuca na kamenje“. ²⁴ Ovaj odnos spram unutarnjeg i dubinskog smisla Božije upute je tačka na kojoj autor lomi svoju odluku da se posveti pisanju ovog djela, ali i da se time bavi držeći svoja vrijedna predavanja u džamiji i za katedrom.

Posebno se kritički osvrnuo na upuštanje u mistična i filozofska tumačenja kao i upotrebu israilijata, pri čemu dolazi do kontradiktornosti koje su nespojive s jasnoćom posljednje Božije knjige. ²⁵

Autor na više mjesta u Uvodu svom tefsiru skreće pažnju na opasnost zapadnih kršćanskih misionara koji uspijevaju, posebno nakon pojave štamparija, da prodru duboko među muslimanske narode. Čak do njihovih porodica. On tvrdi: „Činjenica je da su ti misionari, iako nisu postigli sve što su željeli, ipak uspjeli, a uz pomoć mnogih muslimana, da napadnu samo korijenje islamskih zasada, tako što su im ubacili sumnjive tekstove i priče, a koje su oni izmišljali i pripisivali našem prvaku Poslaniku, alejhis-selam. Muslimani ih nisu bili u stanju ni odbiti ni opovrgnuti.“ ²⁶ Ova pasivnost muslimanskog uma u autorovo vrijeme ga je pokrenula i nagnala da se upusti i u političke aktivnosti u kasnijem periodu, ali je značajno utjecala na način pisanja ovog Džaviševog tefsira.

Autor u tom smislu kaže: „Ovaj tefsir se odlikuje time što je distanciran od retoričkih sudova i pojmovnih rasprava, od kršćansko-judeističkih zabluda i izmišljenih predaja. Zadovoljili smo se u njemu sa opširnijim pojašnjavanjem

²⁴ Uvod, str. 3.

²⁵ Uvod, str. 4.

²⁶ Uvod, str. 6.

tajni Allahove knjige i iznošenjem na površinu riznica božanskog morala i svetih i čistih obrazaca ponašanja koje su u dubinama njegovih ajeta.

Neispravne tvrdnje zabludjelih smo opovrgavali putem onoga što smo preuzeli iz Jasnog Govora, bez otkrivanja imena onoga s kim raspravljamo, niti spominjanja sumnjivih tekstova koje opovrgavamo. Zadovoljili smo se pojašnjenjima ukaza iz kojih će ispravno shvatiti pametni i pronicljivi šta smo mislili onim što smo donijeli na tim opširnim mjestima, ili kako su to ranije tretirale druge knjige.²⁷

Profesor Džaviš svoj tefsir piše kako bi upotpunio prazninu nastalu neuspjehom mnogih autora koji uprkos mnoštvu onoga što su napisali i trud uložili nisu ponudili ono što će odbiti spletke lukavih protivnika islama ili zaštititi vjeru od napada na njega u svakom vremenu.

Iz navedenog, ukratko, možemo vidjeti da su razlozi koji su pokrenuli Džaviša da napiše ovaj tefsir niz briga koje su se pojavile pred muslimanima njegovog vremena, od kojih su se neke odnosile na samu interpretativnu baštinu. Susreo se s nizom problema s ovom baštinom, kao što su: tumačenje Kur'ana zasnovano na doktrini koja nije bila u skladu s kur'anskom jasnoćom i nivoom; oslanjanje na israilijate u tumačenju, i druga spomenuta pitanja. Neke od ovih briga odnosile su se na nemoć muslimana da zaštite svoju vjeru od sumnji i da odgovore na skepticizam onih koji krivotvore islam i njegova učenja.²⁸

U drugom dijelu, na 448 strana²⁹, autor tumači Kur'an od početka sure El-Bekare (bez sure El-Fatiha) pa završno sa njenim 134. ajetom. Tumačenje se više fokusira na društvena pitanja. „Prvo predstavlja ajete, a zatim prelazi na njihovo tumačenje. Pokušao je protumačiti ajete prema vlastitom idžtihadu i povremeno se, u svojim objašnjenjima, oslanjao na ajete i hadise. U nekim dijelovima objasnio je doslovna značenja riječi i kako su se one koristile u to vrijeme.“ Važno je napomenuti da „ovaj komentar sadrži mnogo stranica o društvenim pitanjima namijenjenim buđenju muslimana“.³⁰

27 Uvod, str. 8.

28 Još neki osvrti na ovaj Džavišev tefsir su dostupni na: https://tafsiroqs.com/article?article_id=4449 [posjećeno 17.8.2025]

29 Stranice su numerisane ponovo od broja 1.

30 Ebru Kaja, *İsto*, str. 6.

ZAKLJUČAK

U svojim osvrtima na tajne koje nude kur'anski ajeti profesor Džaviš jasno razgraničava kategorije ljudi. Na jednoj strani su iskreni vjernici, muttekini, koji se čvrsto drže srednjeg puta, puta pravednosti, a na drugoj strani su oni koji idu u krajnost, bilo da je riječ o džahilima, inadžijama ili munaficima, bilo da se radi o vjernicima „pasivcima“ koji ne vode računa o svom obaveznom udjelu u procesima ovoga svijeta.

Primjetno je da u svom stilu pisanja profesor Džaviš često koristi *iktibas*.³¹ Jedan od primjera je: „Oni koji takvaluka nemaju **i ako ih ti na Pravi put pozoveš, oni, kad su takvi, nikada neće Pravim putem poći.** [El-Kehf, 57]“³²

Autor tefsira *Esrarul-Kur'an* se ne bavi jezičkom analizom ajeta i njegovim doslovnim značenjem ili smislom nego ide direktno na pouke, mudrosti i smjernice u ajetima, osvjetljava neka pitanja i implikacije koje se iz ajeta mogu razumjeti i odgovara na neke sumnje prisutne u svijetu onih koji napadaju islam i Kur'an. Kada hoće da istakne neku tajnu koristi riječi: ovo je tajna (*sirr*), npr. propisivanja namaza, a na nekim mjestima umjesto te riječi koristi pojam mudrost (*hikmet*). Kada pobija izjave zlonamjernih bavi se sadržajem njihovih izjava, bez eksplicitnog imenovanja onoga s kim vodi raspravu.

U komentaru ajeta često se bavi narodom (*ummet*) i taj izraz je kod njega često prisutan. Cilj mu je osvijestiti muslimane svog vremena i promijeniti njihovo loše duhovno (a i političko) stanje. On želi reformu (*islah*). To ukazuje da se ovaj njegov tefsir može, bez ustručavanja, svrstati u kategoriju Et-tefsirul-islahi ili reformatorski tefsir.³³

Još jedna od karakteristika ovog tefsira jeste i nekorištenje israilijata uz upozorenje autora da oni rezultiraju čestim kontradiktornostima u tumačenju, a to je nespojivo s kur'anskim istinama i njegovom jasnoćom.

31 *El-Iktibas* (preuzimanje) je navođenje (u prozi ili poeziji) odlomka iz Kur'ana ili hadisa, ali tako da to nije izričito istaknuto. Pri tome je dopuštena i manja izmjena preuzetog teksta. O *iktibasu* vidi: Teufik Muftić, 1995, *Klasična arapska stilistika*, El-Kalem, Sarajevo, str. 160., Ali ibn Muhammed el-Džurdžani, 1991, *Et-Ta'rifat*, Darul-kitabil masrijji vel-lubnanijji, Kairo, str. 48.

32 Na mjestima gdje profesor Džaviš preuzima i umeće dijelove kur'anskih ajeta u svoje rečenice on ne navodi suru i broj ajeta niti na bilo koji način označava izvor. Mi smo to u ovom primjeru označili boldom, a u uglastoj zagradi naveli [naziv sure i broj ajeta].

33 *Reformatorski tefsir* je način na koji su Kur'an tumačili pripadnici reformatorske škole tumačenja, s kraja 19. i početka 20. stoljeća, u vrijeme dekadence islamskog svijeta, a naučno-tehnološkog napretka Zapada, zahvaljujući kojem je kolonizirao većinu islamskog svijeta. Reformatori su problem vidjeli u samim muslimanima, smatrajući da je neophodno vratiti povjerenje u osnovne islamske izvore. Ove crte tumačenja i ideje su prepoznatljive i kod profesora Džaviša. Vidi: Safvet Halilović, 2005, *Osnovi tefsira*, Islamska pedagoška akademija, Zenica, str. 263.

Pri izradi ovog djela autor se služio i tradicionalnim, starijim i racionalnim, novijim komentarima Kur'ana kao što su: *Džami'ul bejan* Ibn Džerira et-Taberija, *Me'anil Kur'an ve ia'rabuh* Ebu Ishaka ez-Zedždžadža, *Mefatihul-gajb* Fahrudina er-Razija, *El-Džami'u li abkamil Kur'an* od Kurtubija, *El-Bahrul-muhit* od Ebu Hajjana, *Tefsirul-Kur'anil azim* od Ibn Kesira, *Graibul-Kur'an ve regaibul-Furkan* od Nejsaburija, *Ruhul-me'ani* od El-Alusija, *Fethul-bejan fi mekasidil-Kur'an* od Siddika Hasana Hana.

LITERATURA

- Anonim, 1913, El-Hidajetu (Uputa na pravu stazu), *Biser*, god. 2, br. 1, Mostar, str. 12.
- Anonim, 1914, Panislamska liga, *Biser*, god. 2, br. 13, Mostar, str. 207.
- Anonim, Esrar el-Kur'an li Abdil Aziz Džaviš, (t. 1347 h.), dostupno na: https://tafsiroqs.com/article?article_id=4449 [posjećeno 17.8.2025]
- Bilmen, Omer Nasuhi, 1960, *Tefsir Tarihi*, tom II, Ankara, str. 777-778.
- Čokić, Abdurahman Adil, 1932, Mudafea i objašnjenje povodom odgovora g. Hadžića na moju kritiku njegove knjige „Muhamed i Koran“ (Nastavak 2), *Hikjmet* god. 4, br. 41, Tuzla, str. 136-146.
- Čokić, Abdurahman Adil, 1929, Merhum šejh Abdul-Aziz Džaviš, *Hikjmet*, god. 1, br. 2, Tuzla, str. 51-53.
- Džaviš, Abdulaziz, 1913, *Esrarul-Kur'an*, Matba'tul Hidaje, Istanbul.
- Džaviš, Abdulaziz, 1918, Istok i Zapad, s turskog preveo Abdurahman Adil Čokić, *Biser*, god. 3, br. 17-20, Mostar, str. 273-275.
- Džundi (el-), Enver, *Abdulaziz Džaviš*, Kairo, 1965.
- Džurdžani (el-), Ali ibn Muhammed 1991, *Et-Ta'rifat*, Darul-kutubil masriji vel-lubnaniji, Kairo, str. 48.
- Eroğlu, Muhammed, 1988, Abdulaziz b. Halil Džaviš (1876-1929), *Islamska enciklopedija TDV*, tom I, Istanbul, str. 187-188. Dostupno na: <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulaziz-cavis>, [posjećeno 16.8.2025]
- Hadžalić, Salih, 1940, Islam i stvarnost, *Novi Behar*, god. 13, br. 13-18, Sarajevo, str. 213.
- Kaja, Ebru, *Abdülaziz Çavîş ve son devir kelâmî problemlere yaklaşımları (Abdulaziz Džaviš i njegov pristup teološkim problemima...)*, magistrski rad, Uludag univerzitet, Institut društvenih nauka, Odsjek za osnovne islamske nauke, Odsjek za teologiju, Bursa, 2020.
- Karčić, Fikret, 2021, Da li je postojala egipatska veza? Kako je udruženje „Mladi muslimani“ dobilo ime?, *Novi Muallim*, god. 22, br. 86, Udruženje ilmiije, Sarajevo, str. 8.
- Kehhale (el-), Omer Rida, b.d., *Mu'džemul-muellifin*, tom V, Bejrut, str. 246.
- Mehtić, Halil, 2016, Šejhovi Mehmed-efendije Handžića, *Zbornik radova*, god. 14, br. 14, Islamski pedagoški fakultet, Zenica, str. 107.
- Muhtić, Teufik, 1995, *Klasična arapska stilistika*, El-Kalem, Sarajevo, str. 160.

Okan, Orçun Can, Guiding differently for travelling like them: the Egyptian-Ottoman publicist Safa and his 1913 Arabic guidebook to the late Ottoman capital, dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1755182X.2025.2474508#abstract>, [posjećeno 16.8.2025]

Zirikli (ez-), Hajruddin, 1995, *El-A'lam*, tom IV, Bejrut, str. 140.

سعد سليوباتس

Sead Seljubac

عبد العزيز جاويش (١٨٧٦-١٩٢٩) وتفسيره «أسرار القرآن»

Abdulaziz Jawish (1876–1929) and his
Tafsir Asrār Al-Qur'ān

ملخص: يتناول هذا البحث حياة ونشاط أحد أبرز المناضلين من أجل القيم الإسلامية وإحياء الممارسة الدينية بين المسلمين في أواخر القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين، وهو العالم المصري عبد العزيز جاويش (١٨٧٦-١٩٢٩).

يعرض البحث مسيرته الحياتية في مواجهة التحديات التي واجهها المسلمون آنذاك نتيجة التأثير الاستعماري، ويقدم معلومات عن أعماله المنشورة، مع إشارة خاصة إلى تفسيره الإصلاحية المستقل «أسرار القرآن». كما يبرز البحث تأثيره في عدد من العلماء المعروفين في زمانه، بمن فيهم بعض العلماء من منطقتنا الذين درسوا في القاهرة أو أسطنبول.

Summary: This paper examines the life and work of one of the prominent advocates for Islamic values and the revival of authentic religious practice among Muslims at the turn of the 19th and 20th centuries – the Egyptian scholar and professor Abdulaziz Jawish (1876–1929). It outlines his life journey, marked by numerous challenges during a period when Muslim countries were striving for independence and liberation from colonial influence. The paper provides information on his published works and offers a focused analysis of his reformist yet unfinished Qur'anic commentary, *Asrār al-Qur'ān* ("The Secrets of the Qur'an"). The author also highlights Jawish's influence on several notable Bosnian scholars of that era who pursued their studies in Cairo or Istanbul.

Ruski pravoslavni prijevodi Kur'āna u osamnaestom i devetnaestom stoljeću i odgovori muslimana Tatara

STEFAN SCHREINER*

schreiner@uni-tuebingen.de

profesor emeritus teologije i religijskih studija na univerzitetu karl eberhard u tūbingenu

Sažetak: Ovaj esej nudi pregled razvoja ruskopravoslavnih i tatarskomuslimanskih proučavanja islama, sa fokusom na arapsku filologiju i Kur'ān u formativnom periodu ovih proučavanja u osamnaestom i devetnaestom stoljeću. Ovo poglavlje daje pregled konteksta i utjecaja carističke politike i islamskog prosvjetiteljstva, kao i reformističkih ideja. Ovaj period označio je jedno važno produktivno poglavlje u odnosima pravoslavnih kršćana i muslimana.

Ključne riječi: Prevođenje Kur'āna, štampanje Kur'āna, ruski prijevodi Kur'āna, kršćansko misionarstvo, ruski prevoditelji Kur'āna, studije muslimana Tatara

UVOD

Postoji duga povijest susreta između pravoslavnih kršćana i muslimana u istočnoj Evropi i njoj bliskim azijskim regionima.¹ Nakon tatarsko-mongolske ekspanzije, islam se proširio područjima koja su bila nastanjena pravoslavnim kršćanima koji su došli u dodir sa islamom i bavili se njime.² Argumenti njihova bavljenja islamom temelje se na prijevodima grčkih polemičko-apologetskih tekstova onako kako su bili prihvaćeni u slaven-skoj i ruskoj literaturi.³ Osim ove teološke debate, većina ruskih akademskih proučavanja islamskih tekstova počinje tek u sedamnaestom i osamnaestom stoljeću.⁴

Teološka debata sa islamom stekla je popularnost kad je Ivan IV Grozni (vladao od 1547–1584) preuzeo prijestolje Moskovske Rusije 1547. godine. Prihvatajući titulu cara ili imperatora, Ivan je prometnuo Moskovsku Rusiju u carstvo (*Russkoe tsarstvo*), kolijevku kasnije Ruske Imperije.⁵ Tokom tog vremena, odnosi između istočnoevropskih pravoslavnih kršćana i muslimana počinju da se mijenjaju. Kako se Rusija proširila prema regijama Volge i Urala na jug i na istok, to je imalo za posljedicu uključenje islamskih društava. Sa osvajanjem tatarskih hanata Kazana (1552) i Astrahana (1556), muslimani su prvi put postali podanici jedne imperije koja je tvrdila da je utemeljena na tri

1 O ovim posebnim odnosima koje je Rusija od svog samog početka razvila sa svijetom islama, a koji su bili uveliko različiti od odnosa između Zapada i islama, vidi pregled od Galine Yamelianove, *Russia and Islam: A Historical Survey, Studies in Russian and East European History and Society* (Hampshire–New York: Palgrave, 2002), posebno str. 1–98.

2 Mark A. Batunskii, *Rossia i Islam [Russia and Islam]*, svezak 1 (Moscow: Progress–Traditsiia, 2003), str. 7–160, 194–327.

3 O ovom značaju teološke bizantijske literature i njezinom utjecaju vidi: Fëdor A. Kurganov, *Zametka k voprosu o vizantijskoj protivomusul'manskoj literature* [Bilješka o pitanju bizantijske antimuslimanske literature] (Kazan: *Tipografiia Imperatorskago Universiteta*, 1878); također: Stefan Schreiner, “Riccoldo da Monte di Croce in East European Context: Some Remarks on the Reception of Riccoldo's Works in Russian and Polish Literature”, objavljeno u: *Riccoldo da Monte di Croce* (umro 1320): *Missionary to the Middle East and Expert on Islam*, uredio Kurt Villads Jensen and Davide Scotto, *Konferenser* 112 (Stockholm: The Royal Swedish Academy of Letters, History and Antiquities, 2024), str. 331–82.

4 Vidi preglede: Svetlana A. Kirillina i Mikhail S. Meyer, “Qur'anic Studies in Russia: Traditions and Accomplishments”, *Vestnik moskovskogo universiteta* [Ser. 13: *Vostokovedenie*] 4 (2013): 3–22 (sa iscrpnom bibliografijom); također Efim A. Rezvan, “Koran v Rossii [Kur'ān u Rusiji]”, objavljeno u: *Islam na territorii byvsheĭ Rossiĭskoi imperii: Ėntsiklopedicheskiĭ slovar'* [Islam na teritoriji bivše ruske imperije: enciklopedijski rječnik], svezak 1, ed. S. M. Prozorov (Moscow: Izdatel'skaia firma 'Vostochnaia literature' RAN, 2006), 201b–216b; također Efim A. Rezvan, “The Qur'ān and Its World: VIII/2, West-Östliche Divans (the Qur'ān in Russia)”, *Manuscripta Orientalia* 5, br. 1 (1999), 32a–62b; and Rezvan, *Al-Qur'ān al-karīm fī Rūsīya* (Dubai, 2011).

5 Batunskii, *Rossia i Islam*, vol. 1, 161–93, 327–81; Matthew P. Romaniello, *The Elusive Empire: Kazan and the Creation of Russia, 1552–1671* (Madison, WI–London: The University of Wisconsin Press, 2012).

stuba: "Pravoslavlju, samovlašću i nacionalizmu" (*Pravoslavie, Samoderzhavie, Narodnost*).

U početku, nije bilo mnogo potrebe za ljudima koji su doživljavani kao "bezbožni hagareni", kako to piše Mark A. Batunskiĭ. Tatarski muslimani koji su živjeli u ovim novoosvojenim oblastima smatrani su barbarskim narodima koje se prvo mora civilizirati (to jest pokrstiti).⁶ U tu svrhu su Kazan (1555) i Astrahan (1607) uzdignuti na rang sjedišta episkopa čija je najistaknutija zadaća bila da razviju i primijene misionarske aktivnosti da prevedu tatarske muslimanske podanike pravoslavnoj crkvi i da muslimanske podanike prometnu u ruske podanike. Za Tatara muslimane to je bilo teško vrijeme progona i prisilne promjene vjere. Nasljednik cara Ivana, car Fjodor I Ivanovič (vladao od 1584. do 1598.) donio je odluku 1593. godine da se džamije u mješovitim kršćansko-muslimanskim gradovima moraju srušiti. Ovakva politika nastavljena je sve do vladavine cara Petra Velikog (vladao od 1682. do 1725.).⁷ On je ustanovio katedre za orijentalne i "islamske" jezike na nekim univerzitetima i naredio da se Kur'an mora prevesti na ruski jezik.

Ove knjige prijevoda Kur'ana su bile štampane i distribuirane među muslimanima koji žive u gubernijama Kazana i Astrahana, sve o trošku državnog budžeta.⁸

PRIJEVODI KUR'ĀNA NA RUSKI

Prvi prijevod Kur'ana na ruski, koji je urađen da bi se provela ova careva naredba, završen je i štampan anonimno u Sankt Petersburgu (Petrogradu) 1716.

6 Vidi: Mark A. Batunskiĭ, "Islam i russkaia kul'tura XVIII veka: Opyt istoriko-epistemologicheskogo issledovaniia" [Islam i ruska kultura u 18. stoljeću: Pokušaj historijsko-epistemološkog istraživanja], *Cahiers du Monde russe et soviétique* 27, no. 1 (1986), 45–70; također: Jaroslaw Pelenski, *Russia and Kazan. Conquest and Imperial Ideology (1438–1560s)*, objav. u: Near and Middle East Monographs 5 (The Hague–Paris: Mouton & Co. N. V., 1974), str. 177–281.

7 Iz opširne bibliografije o ovoj temi vidi: Robert D. Crews, *For Prophet and Tsar: Islam and Empire in Russia and Central Asia* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2009); Agnès Nilüfer Kefeli, *Becoming Muslim in Imperial Russia: Conversion, Apostasy, and Literacy* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2014); i Mustafa Tuna, *Imperial Russia's Muslims: Islam, Empire, and European Modernity, 1788–1914* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015).

8 Rezvan, "Koran v Rossii", 203b–205a; Efim A. Rezvan, *Vvedenie v koranistiku* [Uvod u kur'anske studije] (Kazan: Izdatel'stvo Kazan'skogo Universiteta, 2014), str. 256–61; I. J. Kratschkowski, *Die russische Arabistik: Umrisse ihrer Entwicklung*, ured. Otto Mehlitz (Leipzig: Harrassowitz, 1957), str. 40–41; Horst Röhling, "Koranausgaben im russischen Buchdruck des 18. Jahrhunderts", *Gutenberg-Jahrbuch* 52 (1977), 205–10; Dmitriĭ Arapov, "Islam v pëtrovskoi Rossii" [Islam u Petrovoj Rusiji], *Vestnik moskovskogo universiteta* [Ser. 8: Istorii] 4 (2012), 3–11; Dmitriĭ Arapov, "Musul'mane Rossii pri Pëtre I" [Muslimani u Rusiji pod Petrom I], *Pax Islamica* 1–2 [8–9] (2012), 54–61.

godine pod naslovom “Kur’ān Muhammedov ili Turski [vjerski] zakon”.⁹ Ova knjiga počinje kratkim uvodnim pismom “Za čitatelja” (*K čitateliu*) i kratkim uvodnim esejom “O turskoj vjeri” (*O Vere Turetskoj*), nakon kojeg slijedi ruski prijevod Kur’āna. Kako stoji na naslovnoj stra-

ni, ovaj prijevod Kur’āna nije bio preveden sa svoga arapskog izvornika, već je “preveden sa francuskog na ruski, štampan po naređenju Carskoga Veličanstva”. Premda ovaj prijevod ne spominje izvorni naslov ili autora, ustrojstvo teksta pokazuje da je utemeljen na francuskom prijevodu Kur’āna od diplomate Andréa Du Ryera, Sieur de la Garde de Malezaira (živio oko 1580–1660/72).¹⁰ Ruski tekst vjerno reproducira svoj francuski izvornik, koji uključuje De Ryerovo pismo “čitatelju” (*Av Lecteur*) i njegov “Sažetak o religiji Turaka” (*Sommaire de la Religion des Tuvrcs*) sa svim netačnostima i greškama u tom sažetku.¹¹ Oko 1722. godine, jedan anonimni urednik/prevoditelj iznova je pregledao ovaj francuski izvor, dajući mu

naslov Alcoran ili Muhammedanski zakon (*Alkoraan*” ili

9 *Alkoraan” o Magomete, ili Zakon” turetski, prevedennyj s” frantsuzskago iazyka na rossijski; napechatasia povelieniem” tsarskago velichestva* (Saint Petersburg: V” Sanktpeter”burgskoj Tipografii, 1716).

10 André Du Ryer, *L’Alcoran de Mahomet* (Paris: Chez Antoine de Sommeville, 1647). O Du Ryeru i njegovom prijevodu, vidi: Damir V. Mukhetdinov, “Istoricheski analiz razvitiia traditsii perevoda Korana na frantsuzski iazyk: V poiske sinteza estetiki i nauki” [Historijska analiza razvoja prevodenja Kur’āna na francuski: U potrazi za sintezom estetike i naučne tačnosti], *Islam v sovremennom mire – Islam u modernom svijetu* 17, br. 2 (2021), 91–118; Alastair Hamilton and Francis Richard, *André Du Ryer and Oriental Studies in Seventeenth-Century France*, Arcadian Library Series 1 (London: Oxford University Press, 2004). Novo dvojezičko izdanje ovog ruskog prijevoda Kur’āna i njegovog francuskog izvora, sa dugim uvodom o njegovoj pojavi, objavile su Tat’jana V. Pentkovskaya i Elizaveta Ė. Babaeva, *Perevod Korana Petrovskoj epokhy* [Prijevod Kur’āna iz Petrove epohe], (Moskva: MAKs, 2022), str. 243–551 (ruski prijevod), str. 553–798 (francuski izvor).

11 Rezvan, *Vvedenie v koranistiku*, 261.

zakon" Magometanski). Ovaj put ovaj autor je spomenuo francuski izvor izričito: "Preveo sa arapskog na francuski jezik Sieur [gospodin] Du Ryer" (*Perevedënniï s arapskago na frantsuzskiï iazyk cherez gospodina diu Rie*).¹² Međutim jedini postojeći primjerak ove knjige sadrži samo prvih dvadeset sura.

Obično se prvi prijevod i izdanje Kur'ana na ruski jezik pripisuje Petru Vasiljeviču Postnikovu (1666. – nakon 1716.)¹³ On je bio dobro poznat doktor, filozof i diplomata koji se obrazovao na poznatoj moskovskoj Slavenko-grčko-latinskoj akademiji.¹⁴ Godine 1694. on je stekao doktorat iz medicine i filozofije na Univerzitetu u Padovi. Između 1699. i 1710., živio je izvan Rusije, u Holandiji, Engleskoj i Francuskoj, a obnašao je i diplomatsku poziciju u Parizu.¹⁵ Kad se Postnikov vratio kući, donio je nekoliko knjiga uključujući i primjerak Du Ryerova prijevoda Kur'ana (izdanje u Parizu iz 1672. godine), za koje se kaže da ga je Postnikov potom preveo na ruski.¹⁶ Međutim Postnikovo autorstvo ovog prijevoda još uvijek je stvar rasprave.¹⁷ Tokom poznog devetnaestog i ranog dvadesetog stoljeća, bilo je naučnika koji su potpuno negirali Postnikovo autorstvo ovog prvog (ili drugog) prijevoda i, umjesto njemu, pripisivali ga dobro poznatom svestrano obrazovanom princu Dimitriju Cantemiru (1673–1723).¹⁸ Cantemir [Kantemir] je bio moldavski princ i državnik koji je 1710. sklopio savez sa ruskim carem protiv Osmanlija. Od 1711., Kantemir je živio u Rusiji, gdje je postao poznat kao "prvi ruski orijentalista", zahvaljuju-

12 O njemu vidi: Clare Griffin, "Pyotr Vasilevich Postnikov", u CMR, svezak 14., str. 605–7.

13 O ovoj Akademiji vidi: Nikolaos A. Chrissidis, *An Academy at the Court of the Tsars: Greek Scholars and Jesuit Education in Early Modern Russia* (Dekalb, IL: Northern Illinois University Press, 2016).

14 Za biografske podatke o njemu vidi: Juriĭ A. Gavrĭlov i Aleksandr G. Shevchenko, "Koran v Rossii: perevody i perevodchiki" [Kur'an u Rusiji: prijevodi i prevoditelji], *Vestnik Instituta Sotsiologii* br. 5 (2012), str. 81–96, posebno str. 82–86.

15 Pavel V. Gusterin, "Pervyi perevodchik i pervoe izdanie Korana na russkom iazyke" [Prvi prevoditelj i prvo izdanje Kur'ana na ruski], *Islamovedenie* br. 1 (2010), 84–92; Pavel V. Gusterin, "K voprosu o pervenstve v perevode Korana na russkii iazyk" [O pitanju prvog prevoditelja Kur'ana na ruski jezik], *Voprosy istorii* br. 12 (2013), 159–63.

16 Suprotno od Gusterina, koji potvrđuje Postnikovo autorstvo izdanja iz 1716. godine, a revidiranu verziju ili drugo izdanje pripisuje jednoj anonimnoj osobi, Rezvan smatra da je prvo izdanje prijevoda urađeno anonimno, a da je jedina revidirana verzija ili drugo izdanje uradio Postnikov. Rezvan, "Koran v Rossii", str. 205; Rezvan, *Vvedenie v koranistiku*, str. 261; slično tome: Andreĭ A. Kruming, "Pervye russkie perevody Korana, vypolnennye pri Pëtre Velikom" [Prvi ruski prijevodi Kur'ana urađeni za vladavine Petra Velikog], *Arkhiv russkoĭ istorii*, br. 5 (1994), 227–39.

17 O ovom intelektualcu vidi: Petre P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir: Viața și opera* [Dimitrie Cantemir: život i djela], *Biblioteca istorică* br. 3 (Bukurešt: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1958); Kalus Bochmann i Vasile Dumbrava, urednici, *Dimitrie Cantemir: Fürst der Moldau, Gelehrter, Akteur der europäischen Kulturgeschichte*, Veröffentlichungen des Moldova-Instituts Leipzig br. 3 (Leipzig: Universitätsverlag, 2008); Ștefan Lemny, *Les Cantemir: L'aventure européenne d'une famille princière au XVIIIe siècle* (Paris: Éditions Complexe, 2009).

Prvi prijevod Kur'ana na ruski jezik iz 1716. godine.

ći svome bavljenju islamom i Osman-skom imperijom.¹⁸ Njegova knjiga *Sistem ili struktura muhamedanske religije* (*Kniga sistima ili sostoianie mokhammedanskiia religii*) objavljena je 1722. godine u Sankt Petrogradu.¹⁹ Poznata pod svojim ruskim naslovom *Kniga sistima*, ova knjiga je služila Petru I kao njegov najvažniji izvor informacija o islamu.²⁰ S obzirom na to da je Cantemir napisao sva svoja djela na latinskom, te da su sva njegova djela na ruskom prijevodi koje su uradili drugi ljudi, te da je on svoje djelo *Kniga sistima* utemeljio na nekoj latinskoj verziji prijevoda Kur'ana koju je on zvao *Curanus*, nije vjerovatno da je on bio autor prvog ruskog prijevoda i izdanja Kur'ana.

Ovo tumačenje i prevođenje Kur'ana na ruskom nije ostalo jedino utemeljeno na Du Ryerovom tekstu.²¹ Nekoliko desetljeća kasnije Mikhail Ivanovič Verëvkin (Verjovkin, 1732–1795), pjesnik, profesionalni prevoditelj i član Carske akademije nauka,

18 Pavel V. Gusterin, *Pervyi rossiiskii vostokoved Dmitri Kantemir* [Dimitrie Cantemir, prvi ruski orijentalist] (Moskva: *Vostochnaia kniga*, 2008).

19 Dimitrii Cantemir, *Kniga sistima ili sostoyanie mukhammedanskoï religii* [*Sistem ili struktura muhamedanske religije*] (Saint Petersburg: *V Tipografii Tsarstvuiushchago Sankt' piterburkha*, 1722). O ovom izdanju vidi: Dimitrie Cantemir, *Sistemul sau Întorcîmirea religiiei muhammedane* [*The System or Structure of Mubammadan Religion*], uredili Virgil Căndea i Anca Irina Ionescu, *Opere Complete* br. 8/2 (Bukurešt: *Editura Academiei Republicii Socialiste România*, 1987). O ovom djelu vidi: Ovidiu-Victor Olar, "Dimitrie Cantemir", u *CMR*, svezak 14, 317–22, kao i esej koji je napisala Nadezhda Alexandrova u ovoj knjizi.

20 Rezvan, "Koran v Rossii", 205a; Rezvan, *Vvedenie v koranistiku*, str. 261–64; Rezvan, "The Qur'an and its World", 35b; Kratschkowski, *Die russische Arabistik*, 39–40.

21 O debati koja traje vidi: Gusterin, "K voprosu o pervenstve v perevode Korana", i opširno u: Pentkovskaya i Babaeva, *Perevod Korana Petrovskoi epokhy*, str. 43–186.

preveo je Kur'an na ruski.²² Uz Kur'an, Verëvkin je također na ruski preveo prvi svezak djela od Ignatiusa Mouradgea d'Ohssona (1740–1807) pod naslovom *Tableau général de l'Empire Othoman (La Législation Mahométane)*.²³ Premda je Verëvkinovo izdanje uključilo greške koje je načinio Du Ryer, njegov prijevod bio je uspješniji i – možda zahvaljujući njegovoj upotrebi crkvenoslavjanskog vokabulara – pristupačniji i lakši za čitanje od prethodnog prijevoda Kur'ana. Pod naslovom *Knjiga Kur'ana Arabljanina Muhameda, koji ga je uredio u šestom stoljeću nakon što mu je bio objavljen od Neba, koji je sebe smatrao Posljednjim i najvećim od Božijih poslanika*, Verëvkinov prijevod pojavio se u sva sveska u Sankt Petersburgu 1790. godine.²⁴

Gotovo u isto vrijeme kad je Verëvkin radio na svome prijevodu Kur'ana, Aleksej Vasiljevič Kolmakov (umro 1804.) pripremio je četvrti ruski prijevod Kur'ana nazvan *Muhamedanski Alkoran (Al" Koran" Magomedov)*, koji je štampan u dva sveska u Sankt Petersburgu 1792. godine.²⁵ Kolmakov je bio službeni prevoditelj za engleski jezik u službi Admiraliteta [Pomorske uprave] u Sankt Petersburgu.²⁶ On nije slijedio svoje prethodnike koji su prevodili Kur'an sa francuskog uzorka, već je umjesto toga odabrao englesku verziju od Georgea Salea (1697–1736), koji je objavljen u Londonu tokom 1734. godine i pozdravljen kao "Orijentir prevođenja Kur'ana".²⁷ Kolmakov je preveo Saleov tekst kao i sve njegove bilješke, premda ih je pomjerio na kraju teksta, kao endnote. Također, Kolmakov je izostavio Saleovu "Uvodnu raspravu"²⁸ i predgovor "Za

22 Gavrilov i Shevchenko, "Koran v Rossii", str. 88–91; Kratschkowski, *Die russische Arabistik*, str. 54.

23 Ignatius Mouradgea d'Ohsson, *Tableau Général de l'Empire Othoman, divisé en deux parties, dont l'une comprend la Législation Mahométane; l'autre l'Histoire de l'Empire Othomane*, 3 sveska (Paris, 1787. – 1820.).

24 Mikhail Ivanovich Verëvkin, *Kniga Al'-Koran" aravlianina Magometa, kotoryi v" shestom" stoletii vydal" onuiu za nisposlannuiu k" nemu c" nebes", sebia zbe poslednim" i velichaishim" iz" Prorokov" Bozhikh*, 2 sveska (Saint Petersburg: V Tipografii Gornago Uchilishcha, 1790).

25 Aleksej Vasil'evich Kolmakov, *Al' "Koran" Magomedov*, 2 sveska. (Saint Petersburg: Pri Imperatorskoj Akademii Nauk, 1792); o ovom prijevodu vidi: Rezvan, "Koran v Rossii", str. 206a–b.

26 Gavrilov i Shevchenko, "Koran v Rossii", str. 87–88.

27 George Sale, *The Koran, Commonly Called the Alcoran of Mohammed* (London: S. Hazard, 1734; faksimilsko izdanje: New York: Garland, 1984; kasnije novo izdanje: New York, 2020). O Saleovom prijevodu vidi: Bruce B. Lawrence, *The Koran in English: A Biography; Lives of Great Religious Books* (Princeton, NJ–Oxford: Princeton University Press, 2017.), str. 38–44; i Pavel V. Gusterin, "Russkoiazychnaia koranistika dosovetskogo perioda" [Ruske kur'anske studije u predsovjetska vremena], *Voprosy istorii* br. 5 (2015), str. 160–7 [revidirana i proširena verzija objav. u: *Rossia: istoriia gosudarstva* (July 12, 2018): <https://statehistory.ru/5803/Russkoyazychnaya-koranistika-dosovetskogo-perioda/> [pristup 10. februara, 2023].

28 Vidi: "Table of the [eight] Sections", xiii.

čitatelja”.²⁹ Umjesto toga, on je dodao uvodni esej “O samom Kur’ānu” i “Detaljan opis života lažnoga poslanika Muhameda”,³⁰ koji se temelji na raspravi Denana Humphreya Prideauxa (1648–1724).³¹ Za razliku od prethodnih prijevoda na ruski, Kolmakovljev prijevod Kur’āna uživao je stanovitu popularnost među ruskim intelektualcima i čini se da je odigrao ulogu u povijesti ruske književnosti. Pjesnici kao što je Aleksandar Sergejevič Puškin (1799–1837), romanopisci kao Lav Nikolajevič Tolstoj (1828–1910) i Mihail Mihailov (1829–1965), kao i filozofi poput Pjetra Chaadaeva (1794–1850) i Vladimira Solovjeva (1853–1900) koristili su ga kao izvor nadahnuća.³²

Ovaj niz prijevoda Kur’āna na ruski, utemeljen na postojećim prijevodima na druge evropske jezike, nastavio se također i u devetnaestom stoljeću. Opet je jedan francuski prijevod našao svoj put do Rusije i ruskog jezika, naime, ovaj niz ruskih prijevoda tijesno je bio povezan sa djelom Alberta Félix Ignacea (to jest Albina Wojciecha) de Bibersteina-Kazimirskog (1808–1887), francuskog orijentaliste poljskoga porijekla, koji je nakon poraza takozvanog “Novembarskog ustanka” 1830. / 1831., napustio Poljsku i otišao u Francusku. U Francuskoj, i ne samo tamo, on je brzo postao poznat kao slavan orijentalista koji je neko vrijeme služio kao službeni prevoditelj (*dragoman*) za francuskog ambasadora na Visokoj Porti u Istanbulu i kao ataše francuske ambasade u Teheranu. Već krajem tridesetih godina devetnaestog stoljeća, on je bio autorom novog prijevoda Kur’āna na francuski koji je utemeljen na arapskom tekstu, kojeg je dopunio nekoliko godina kasnije opsežnim arapsko-francuskim rječnikom, perzijskom gramatikom i francusko-perzijskim rječnikom.³³ Kako se može saznati iz njego-

29 Kolmakov, *Al" Koran*", vol. 1, i–v.

30 Kolmakov, *Al" Koran*", vol. 1, vii–xxvi.

31 Humphrey Prideaux, *The True Nature of Imposture Fully Display'd in the Life of Mahomet, with a Discourse annex'd for the Vindicating of Christianity from this Charge; Offered to the Consideration of the Deists of the present Age* (London: William Rogers, 1697) [pojavi su se dva izdanja ove iste godine, kasnije vrlo često iznova štampano]. Također [George Sale], *Reflections on Mohammedanism, and the conduct of Mohammed: Occasioned by a late learned translation and exposition of the Koran or Al Koran* (London: J. Roberts, 1735.).

32 Rezvan, “Koran v Rossii”, str. 206b; Rezvan, “The Qur’ān and its World”, str. 40a.

33 Albert de Biberstein Kazimirski, *Le Koran: traduction nouvelle, faite sur le texte arabe* (Paris: Charpentier, 1840). O ovom autoru i njegovom djelu vidi: Abdelhamid Drira, “Kazimirski dans l’histoire du Coran: histoire de la traduction du Coran du XIIe s. au debut du XXe s.”, *The Arabist: Budapest Studies in Arabic* br. 40 (2019), 11–45; Abdelhamid Drira i Grzegorz Kubacki, “Wojciech Biberstein-Kazimirski: orientalista i dyplomata” [Wojciech Biberstein-Kazimirski: orijentalist i diplomat], *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* br. 37 (2020), 129–44; Albert de Biberstein-Kazimirski, *Dictionnaire arabe-français*, 2 sveska (Paris: Maisonneuve, 1860); Albert de Biberstein-Kazimirski, *Dialogues français-persans: précédés d’un précis de la grammaire persane et suivis d’un vocabulaire français-persan* (Paris: Librairie C. Klincksieck, 1883).

vih mnogih izdanja i reprinta, ovaj francuski prijevod Kur'ana doživio je veliki uspjeh, ne samo u Francuskoj već također i u njegovoj rodnoj zemlji [Poljskoj] – čiji je veliki dio bio dijelom Carske Rusije od kraja osamnaestog stoljeća – a prijevod Kazimirskog imao je uspjeha i u Rusiji. Dakle, nije iznenađenje da je bio korišten kao uzor za druge prijevode.

Tako je ovaj prijevod, na neki način, bio uzorom za jedan poljski prijevod Kur'ana koji je izišao iz štampe u Varšavi 1858. godine, koji je pogrešno pripisan poljskom tatarskom muslimanu Janu Murzi Taraku Buczackom (1830–1857),³⁴ jer ovo izdanje nije bilo prijevod Kur'ana sa francuskog od de Biberstein-Kazimirskog, već jedna revidirana verzija poljskog prijevoda koga su tri desetljeća ranije napisali Ks. Dionizy Chlewiński (1793–1870),³⁵ katolički svećenik, i Ignacy Domeyko (1802–1889),³⁶ koji je postao poznat kao istraživač Latinske Amerike i osnivač Univerziteta Santiaga de Chile. Međutim ni Chlewiński niti Domeyko nisu znali ništa arapskog, već su preveli doslovno francuski prijevod Kur'ana koji je uradio Claude Savary (1750–1788).³⁷ Od 1820. godine, Chlewiński i

34 Jan Murza Tarak Buczacki, *Koran (Al-Koran) z arabskiego przekład polski* [Kur'an (al-Koran), poljski prijevod sa arapskoga], 2 sveska (Warsaw: Nakładem Aleksandra Nowolęckiego, 1858) [reprinti u Warsaw: Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, 1985. i 1988; novo izdanje pojavilo se kao *Tłumaczenie znaczenia Świętej Księgi muzułmanów Al-Qur'an, według Jana Murzy Taraka Buczackiego* [Prijevod značenja Kur'ana muslimanske svete knjige al-Kur'ana prema J. M. T. B.] (Nottingham: Nottingham Islam Information Point, 2015; drugo izdanje 2017). O pojavi ovog prijevoda i izdanja vidi: Zbigniew J. Wójcik, "Filomacki przekład Alkoranu dla Tatarów nowogrodzkich" [Filomatski prijevod Kur'ana urađen za Tatara Nowogródzkie], *Literatura Ludowa* 39, br. 3 (1995), 15–28; Andrzej Drozd, "W sprawie autorstwa 'Koranu Buczackiego'" [O pitanju autorstva prijevoda Kur'ana Buczackij], *Z Mekki do Poznania* (Materiały 5. Ogólnopolskiej Konferencji Arabistycznej Poznań 9–10 czerwca 1997), uredio Henryk Jankowski (Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, 1998), str. 69–83; Czesław Łapicz, "Spór o autorstwo polskiego przekładu Koranu z 1858 roku" [Spór o autorstvu poljskog prijevoda Kur'ana iz 1858. godine], objav. u: *Dialog chrześcijańsko-muzułmański*, svezak 3: *Teoria, praktyka, perspektywy*, urednici Magdalena Lewicka i Czesław Łapicz (Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013), str. 245–60; Czesław Łapicz, "Niezwyczajne losy pierwszego drukowanego przekładu Koranu na język polski" [Neobična sudbina prvog štampanog prijevoda Kur'ana na poljskom], *Poznańskie Studia Polonistyczne: Seria językoznawcza* 20 [40], no. 2 (2013), 129–43; Zbigniew J. Wójcik, "Filomacki przekład Koranu i jego losy – spojrzenie po latach" [Filomatski prijevod Kur'ana i njegova sudbina: Osvrt unatrag nakon mnogo godina], objavljeno u: *Rękopis z Czombrów. Filomacki przekład Koranu – edycja i studium historyczno-filologiczne zabytku* [Rukopis iz Czombrów. Filomatski prijevod Kur'ana: Izdanje i historijska i filološka studija o ovom monumentalnom djelu], uredili Joanna Kulwicka-Kamińska i Czesław Łapicz (Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2019), 75–84.

35 Vidi: Leon L. Lauresh, "Ksędz Dziańisii Chliavinskii, Filamat" [Ks. Dionizy Chlewiński, filomat], objavljeno u: *Navabrudčyna ŭ histaryčna-kul'turnaj spadčynie Eŭropy*, uredili A. A. Kavalenia i drugi (Minsk: Ryftur, 2010), 172–174.

36 Vidi: Zbigniew Wójcik, *Ignacy Domeyko: Litwa, Francja, Chile* [Ignacy Domeyko: Litvanija, Francuska, Čile] (Warsaw: *Polskie Towarzystwo Ludoznawcze*, 1995).

37 Claude Savary, *Le Coran, traduit de l'Arabe, accompagné de notes, et précédé d'un abrégé De la Vie de Mahomet, Tiré des Écrivains Orientaux les plus estimés*, 2 sveska (prvi svezak štampan je sa fiktivnim im-

Domeyko su bili aktivno uključeni u “konspirativno” Društvo prijatelja učenja, koje je ustanovljeno u Viljnusu (*Towarzystwo Filomatów* ili *Towarzystwo Filomatyczne*; ukratko filomati = ljubitelji učenja i studiranja), njihov prijevod postao je poznat kao “filomatski Kur'an”, od kojeg se, međutim, prvi dio koji obuhvata sure 1. do 11:85 (ayati od 86. do 123. nedostaju) pojavio u jednom preliminarnom, ili, bolje kazati, privatnom izdanju u Poznanju iz 1828. godine³⁸ u kojem nedostaju korice, naslovna stranica i impresum. Međutim kako pokazuje prije nekoliko godina³⁹ otkriveni postojeći daljnji dijelovi ovog prijevoda, ovaj filomatski prijevod bio je završen i postojao je barem u rukopisu. Iako Buczacki nije bio prevoditelj prijevoda Kur'ana koji mu je pripisan, čini se vrlo vjerovatno da je on korigirao ovaj filomatski prijevod Kur'ana služeći se prijevodom de Biberstein-Kazimirskog i umećući brojeve ayata koji nisu dati u Savaryijevom prijevodu i, prema tome, također nedostaju i u filomatskom prijevodu Kur'ana.⁴⁰ Premda francuski prijevod Kur'ana od de Biberstein-Kazimirskog nije bio preveden na poljski, on je služio kao osnova za jedan novi ruski prijevod koji je uradio K. Nikolajev i koji je prvo objavljen 1864. sa bilješkama i biografijom poslanika Muhammeda pod naslovom *Koran Magometa* (Muhammedov Kur'an).⁴¹ Kao što njegova različita izdanja pokazuju, prijevod od Nikolajeva očito uživa isti ugled i popularnost kao i njegov francuski original.

CARICA KATARINA VELIKA I MUSLIMANI RUSKOG CARSTVA

Nova etapa u proučavanju i štampanju Kur'ana u Carskoj Rusiji razvila se kad je carica Katarina II Velika (1762–1796) došla na prijestolje Ruske Imperije. Ovaj

presumom: “A la Mecque [sic]: L'an de L'Hégire 1165” [= 1752], i, poslije, sa ispravnim: “A Paris: Chez Knapen & Fils, Impr.-Libraire de la Cour des Aides; et Onfroy, Libraire”, 1783).

38 Primjerak ovog izdanja pohranjen je u Biblioteci Kórnicka, Poljska akademija nauka. Prema njegovoj kataloškoj oznaci, ovo izdanje se pripisuje Andrzej Bernardu Countu Potockom (1800–1874), poljskom autoru i komentatoru koji je pisao na francuskom. Ovaj primjerak (Koran [Poznań: Bernard Potocki, 1828], 352 stranice) dostupan je online: [https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/992603?q\[q\]=Koran&tab=description](https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/992603?q[q]=Koran&tab=description) (pristup 15. juna 2024.). Novo izdanje: *Koran. Przekład filomatów, przełożyli Ks. Dionizy Chlewiński & Ignacy Domeyko* [Kur'an, filomatski prijevod koji su uradili Ks. Dionizy Chlewiński i Ignacy Domeyko], urednik Julian Edgar Kassner (Sandomierz: Wydawnictwo Armoryka, 2010).

39 Vidi: Kulwicka-Kamińska i Łapicz, urednici, *Rękopis z Czombrowa*.

40 Za daljnje detalje, vidi: Józef Soblewski, *Darlegung islamischen Glaubens und Lebens*, uredio Stefan Schreiner, *Sapientia Islamica* 8 (Tübingen: Mohr Siebeck, 2024), str. 34–40.

41 K. Nikolaev, *Koran Magometa, perevedennyj s arabskago na frantsuzskij perevodchikom frantsuzskago posol'stva v Persii Kazimirskim, s primečaniem i žizneopisanjem Magometa* [Muhammedov Kur'an, preveden sa arapskog na francuski od Kazimirskog, prevoditelja francuske ambasade u Perziji, sa bilješkama i Muhammedovom biografijom] (Moskva: K. Shamov, 1864; i različiti drugi reprinti).

period također je označen ruskim napredovanjem u muslimanske zemlje, usljed ruskih pobjeda u Turskim ratovima i osvajanju Krimskoga hanata 1783. godine.⁴² Nadahnuta idejama njemačkog i francuskog prosvjetiteljstva, te njezinim dopisivanjem sa Volterom (Voltaire, 1694–1778) i Denisom Didroom (Diderot, 1713–1784), Katarina II je uvela fundamentalne promjene u politiku prema islamu i njezinim muslimanskim podanicima. Za manje od dvije godine od dolaska na prijestolje 1764., ona je naredila zatvaranje Ureda za nove kršćane (*Novokreshchenskaia Kontora*), koji je bio osnovan 1731. sa svrhom razvoja i primjene snažnih misionarskih aktivnosti u gubernijama Kazana, Astrahana, Novgoroda i Voronježa kako bi se konvertiralo muslimane i druge “pagane” u kršćanstvo.⁴³ Zatvaranje ovog ureda dokrajčilo je praksu pravoslavnog misionarenja među muslimanima i drugim nekršćanskim podanicima Carstva. Kraj ove prakse kristijanizacije (i rusifikacije) nekršćanskih podanika bio je obznanjen 17. [28.] juna 1773. godine, kada je Katarina II uvela princip vjerske tolerancije koji glasi:

De la tolérance de toutes les confessions et de l'interdiction faite aux évêques de s'occuper des affaires concernant les confessions étrangères et la construction de maisons de prière selon leur rite, en laissant tout cela aux autorités civiles.⁴⁴

O terpmosti vseh veroispovedanij i o zapreshhenii arbierejam vstupat' v dela, kasajushbiesja do inovernyh ispovedanij i do postroenija po ih zakonu molitvennyh domov, predstavljaja vse sie svetskim nachal'stvam.

[O toleranciji svih konfesija i zabrani episkopima da se bave pitanjima stranih konfesija i izgradnjom molitvenih kuća prema njihovom obredu, prepustajući sve to civilnim vlastima.]

Premda je Ruska pravoslavna crkva nastavila svoju evangelizaciju drugih grupacija,⁴⁵ ovaj Ukaz definirao je muslimane (Tatare) kao “toleriranu vjersku

42 Alan W. Fisher, “Enlightened Despotism and Islam under Catherine II”, *Slavic Review* 27, br. 4 (1968), 542–53; Rezvan, *Vvedenie v koranistiku*, 261–5; Daniil' D. Azamatov, “The Muftis of the Orenburg Spiritual Assembly in the 18th and 19th Centuries: The Struggle for Power in Russia's Muslim Institution”, in *Muslim Culture in Russia and Central Asia from the 18th to the early 20th centuries*, svezak 2, uredili Anke von Kügelgen, Michael Kemper i Allen J. Frank, *Islamkundliche Untersuchungen* 216 (Berlin, 1998), str. 91–112; D. Arapov, “Islamskaia politika Ekateriny Velikoi” [Islamska politika Katarine Velike], *Vestnik moskovskogo universiteta* [Ser. 8: Istorija] 5 (2014), 25–37.

43 Chantal Lemerrier-Quelquej, “Les missions orthodoxes en pays musulmans de moyenne et basse Volga, 1552–1865”, *Cahiers du monde russe* 8, br. 3 (1967), 369–403.

44 Ovaj tekst je raspoloživ u *Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii* [Cjelovitom Zborniku zakona Ruske Imperije], sveska 19: 1770–1774 (Saint Petersburg; v *Tipografii II Otdeleniia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kancelarii*, 1830), 775a–76a (Br. 13,996).

45 Vidi: Radik R. Iskhakov, *Misionerstvo i musul'mane Volgo-Kam'ia (poslednaia tret' XVIII–nachalo XX v.)* [Misionarski rad i muslimani Volga-Kamaske oblasti, posljednja trećina 18. do početka 20. stoljeća] (Kazan: *Tatarskoe knizhnoe izdatel'stvo*, 2011), 38–86.

zajednicu”, izuzimajući ih da budu podređeni jurisdikciji Pravoslavne crkve, te oduzimajući “pravo episkopima da se miješaju u muslimanske stvari i u stvari drugih heterodoksnih vjeroispovijesti”, dajući tako muslimanskim zajednicama određena prava. Ova dopuštenja uključila su i pravo da muslimani slobodno prakticiraju svoju religiju, da grade džamije (među njima je i džamija podignuta u Moskvi 1782. godine),⁴⁶ te da otvore vjerske škole u Kazanu i drugim mjestima.⁴⁷ Odjek posljedica ove politike može se naći u drugom svesku opsežnog putopisa od Johanna Gottlieba Georgija (1729–1802).⁴⁸ Georgi je bio Nijemac koji je radio u Rusiji, i koji je posjetio središnje ruske, zapadnosibirske i transbajkalske pokrajine, između 1768. i 1774. godine.⁴⁹ U svome putopisu, Georgi je dao kratak opis neposrednog utjecaja politike carice Katarine II na svakodnevni život muslimanske zajednice. Također, on je opisao muslimanske reakcije u središnjim pokrajinama Rusije, u Povolšju i Priuraliju. Georgi izvještava o uvođenju “modernog” školskog sistema među tatarske muslimane, koji je osigurao osnovno i srednjoškolsko obrazovanje za dječake i djevojčice.

Carskim Ukazom od 28. januara [8. februara] 1783. godine,⁵⁰ Katarina II je muslimanskoj zajednici darovala autonomiju, s tim da je vodstvo zajednice preneseno na nanovo stvorenu “Muslimansku duhovnu skupštinu” (*Magometanskoe dukhovnoe sobranie*) sa sjedištem u Ufi. Tatarski muslimani nazvali su ovu Skupštinu *Muftiyyat* i u njoj su vidjeli primjenu kur'anskog načela *aš-šurā*.⁵¹

46 Već 1766. godine, za vrijeme njezine posjete Kazanu, Katarina II dala je dozvolu da se sagradi jedna “kamena džamija” u tom gradu, koja je poslije podignuta tu u godinama 1767–1771, i imenovana po njezinim utemeljiteljima, Junusovoj porodici, Junusova džamija. Danas ona nosi ime Märčani džamija, po tatarskom imamu Šihabetdinu Märčaniju (Šihabuddin Merdžaniju, 1818–1889), predanom prosvjetitelju i prvom profesionalnom historičaru Tatara.

47 Nikolaj P. Ostroumov, “Musul'manskie maktaby i rusko-guzemnye shkoly w Turkestanskom krae” [Muslimanski mektebi i ruske domorodne osnovne škole u turkestarskoj oblasti], *Narodnoe obrazovanie: Zburnal Ministerstva Narodnogo Prosvesbcheniia [N.S.]* 1 (1906), str. 113–66; Rezvan, “The Qur'an and its World”, 36a. O kontekstu i značenju ovog Ukaza carice Katarine II, vidi: Aidar I. Nogmanov, *Tatary Srednego Povolzh'ia i Priural'ia v Rossijskom zakonodatel'stve vtoroi poloviny XVI–XVIII vv.* [Tatari srednje povolške oblasti i uralskih regija u ruskom zakonodavstvu druge polovine 16. do 18. stoljeća] (Kazan: Fën, 2002).

48 Johann Gottlieb Georgi, *Beschreibung aller Nationen des russischen Reichs, ihrer Lebensart, Religion, Gebräuche, Wohnungen, Kleidungen und übrigen Merkwürdigkeiten*, sveska 2: *Tatarische Nationen* (Saint Petersburg: bey Carl Wilhelm Müller, 1776), 86–271 [ova izdanja raspoloživa su također na francuskom, engleskom i ruskom].

49 Peter Simon Pallas, *Reise durch verschiedene Provinzen des Russischen Reichs*, 5 svezaka (Saint Petersburg: Kayserliche Akademie der Wissenschaften, 1771–6) [djelo je također na raspolaganju na ruskom jeziku].

50 Text se nalazi u *Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii* [Cjeloviti Zbornik zakona Ruske imperije], sveska 21, 1781–1783 (Saint Petersburg: V Tipografii II Otdeleniia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kancelarii, 1830), 805b (Br. 15,653).

51 Aidar Khabutdinov, *Orenburgskoe magometanskoe dukhovnoe sobranie: Ot rozhdeniia do sozdaniia avto-*

Preimenovana u “Orenburšku muslimansku duhovnu skupštinu” u septembru 1788. godine, ova muslimanska zajednica poprimila je jedan službeni “crkvi sličan” status (Ukaz br. 16.710 od 22. septembra 22 [3. oktobra], 1788. godine). Muslimanima je dato pravo da između sebe biraju vjerske predvodnike (Ukaz br. 16.711 od 22. septembra [3. oktobra], 1788. godine).⁵² Služeći kao “viši” vladin posrednik za muslimanske poslove u Ruskom Carstvu, ova Muslimanska duhovna skupština morala je da ispuni dvostruku zadaću. S jedne strane, ona je morala da nadgleda vjerski život muslimanske zajednice i da, s druge strane, upravlja odnosima između ruske države i njezinih muslimanskih podanika.⁵³

Ovi politički i pravnozakonski razvoji osigurali su kontekst za prvo štampanje arapskog teksta Kur'ana u Rusiji. Pa ipak, još uvijek traju debate o tome do koje mjere su naprijed spominjani ruski prijevodi Kur'ana došli do te muslimanske zajednice, posebno zato što su bili pisani ćirilicom. Naime, tatarski muslimani bili su naviknuti da svoje jezike pišu arapskim pismom. Godine 1787., carica Katarina II naredila je da se pripremi za štampu “cjeloviti arapski tekst Kur'ana”, te da se on besplatno, kao dar “podijeli među Kirgize [to jest muslimane]”. Da bi umirila svoje kršćanske pravoslavne kritičare, koji su je optuživali da doprinosi širenju “lažnih, antikršćanskih učenja”, ona se tim tvrdnjama suprotstavila izjavljujući da se ovim ne želi “propagirati islam, već da se privuku [muslimani]” (*ne dlia vvedeniia Magometanstva, no dlia primanki na udu*).⁵⁴ Katarina II povjerila je štampanje arapskog teksta Kur'ana Azijskoj štampariji (*Aziatskaia Tipografiia*) Sankt Petersburga, kao zajednički poduhvat Carske akademije nauka i izdavačke kuće Johanna Karla Schnoora (1738–1812).⁵⁵

nomii [Orenburška muhamedanska duhovna skuština: od njezinog nastanka do stvaranja autonomije], *Ramazanskie chtenija* 3 (Moscow–Niznyi Novgorod: Izdatel'stvo 'Medina', 2008).

52 Tekstovi su na raspolaganju u: *Polnoe sobranie zakonov Rossiiskoi imperii* [Cjelovit zbornik zakona Ruske Imperije], sveska 22, 1784–1788 (Saint Petersburg: *V Tipografii II Otdeleniia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kancelarii*, 1830), 1107a–b (br. 16,710); kao i u: *Polnoe sobranie*, sveska 22, 1107b–8a (br. 16,711).

53 O povijesti i ulozi ovog muftijstva, vidi: Rinat Bekkin, “*Liudi v vernosti nadëzhnye... “: Tatarskie muftiiaty i gosudarstvo v Rossii (XVIII–XXI veka)*” [‘Uistinu lojalni ljudi’: Tatarsko muftijstvo i država u Rusiji (od 18. do 21. stoljeća)] (Moskva: *Novoe literaturnoe obozrenie*, 2022.); Aidar Khabutdinov, *Istoriia Orenburgskogo magometanskogo dukhovnogo sobraniia (1788–1917): Instituty, idei, liudi* [Povijest Orenburške muhamedanske skupštine (1788–1917): Institucije, ideje, ljudi] (Niznyi Novgorod: *Izdatel'stvo 'Medina'*, 2010.).

54 Rezvan, “Koran v Rossii”, 205b; Rezvan, *Vvedenie v koranistiku*, str. 265.

55 I. A. Novitskaya, “Aziatskaia tipografiia: Tipografiia v Peterburge” [Azijska štamparija: Štamparija u Sankt Petersburgu], objav. u *Tatarica: Tatarskaja Ėnciklopediia Online*, <https://tatarica.org/ru/ razdely/ kultura/izdatelskoe-delo/aziatskaya-tipografiya-1> [pristup: 3. marta, 2023].

Tekst ovog izdanja Kur'ana pripremio je kaligraf i mula Osman Ismail ('Uṭhmān Ismā'īl), koji je također dizajnirao izgled arapskog hurufata koji je korišten za ovo izdanje. Uz to, mula Osman Ismail je napisao tafsīr (komentar) kur'anskog teksta koji je štampan na margini svake stranice, dajući na taj način ovom izdanju mnogo više muslimanskog stila od prethodnih arapskih izdanja.⁵⁶ Od ovog prvog izdanja, poznatog kao *Corani editio Petropolitana*, odnosno *Le Coran de Saint-Petersbourg*,⁵⁷ ostalo je manje od desetak primjeraka na raspolaganju.⁵⁸

Objavljivanje Kur'ana carice Katarine II dočekano je s pomiješanim odgovorima. Dok su pravoslavni teolozi, među njima posebno oni usmjereni prema misionarstvu, bili strogo protiv njegova objavljivanja, muslimani su, izgleda, prihvatili ovaj *Donum Catherianae* (Katarinin dar) i "progutali udicu", da se poslužimo riječima Carice.⁵⁹ Vrlo brzo je ovo izdanje Kur'ana na arapskom postalo jedna uspješna priča. Kroz deset narednih godina, Kur'an iz Sankt Petersburga doživio je ne manje od pet novih izdanja (1789, 1790, 1793, 1796. i 1798). Nadalje, kako je Griaznevič već ustvrdio, "tokom devetnaestog stoljeća, taj Kur'an je također korišten kao osnovni tekst za sva daljnja izdanja kur'anskog teksta", kao i za njegova proučavanja.⁶⁰

Nastavak u sljedećem broju

S engleskog:
Enes Karić

⁵⁶ Rezvan, "The Qur'an and its World", str. 36a.

⁵⁷ *Al-Qur'an al-šarif* (Saint Petersburg: V Tipografii Ioganna Karla Shnora, 1787 [?]).

⁵⁸ Jedan od ovih primjeraka čuva se u zbirkama Bibliothèque Nationale et Universitaire de Strasbourg (Strazbur, MS BNU, C.11.080), i sadrži na kraju lista prije naslovne stranice sljedeću osobnu posvetu: *Corani editio Petropolitana. Donum Catharinae II. imperatricis Russorum. Samuel Theophilus Wald*. [Petrogradsko izdanje Kur'ana. Dar Katarine Druge, carice Rusije. Samuel Theophilus Wald]. Ovaj Samuel Gottlieb Wald (1762–1828) bio je profesor teologije i grčkog jezika na Univerzitetu Königsbergu.

⁵⁹ Rezvan, "The Qur'an and its World", str. 36a.

⁶⁰ P. A. Griaznevich, "Koran v Rossii (izuchenie, perevody i izdaniia)" [Kur'an u Rusiji: Studije, prijevodi, izdanja], objavljeno u: *Islam: Religija, obščestvo, gosudarstvo*, urednici P. A. Griaznevich i S. M. Prozorov (Moscow: Izdatel'stvo 'Nauka', 1984), 76–82, ovdje citirana str. 78.

* NAPOMENA: Autor ovog rada je dr. Stefan Schreiner (stefan.schreiner@uni-tuebingen.de), profesor emeritus teologije i religijskih studija na Univerzitetu Karl Eberhard u Tübingenu (Eberhard Karls Universität Tübingen). Ovaj rad je objavljen pod naslovom: "Russian Orthodox Qur'an Translations of the Eighteenth and Nineteenth Century and Tatar-Muslim Responses" – u knjizi "Eastern Christians' Engagement With Islam and the Qur'an – Texts, Contexts and Knowledge Regimes", izd. Du Gruyter, urednik: Octavian-Adrian Negoită, Berlin/Boston, 2025.

ستيفان شراينر

Stefan Schreiner

الترجمات الأرثوذكسية الروسية للقرآن في القرنين الثامن عشر والتاسع عشر وردود فعل المسلمين التتار

Russian Orthodox Translations of the
Qur'ān in the Eighteenth and Nineteenth
Centuries and the Responses of Muslim
Tatars

ملخص: يتناول هذا المقال مراجعة لتطور الدراسات الأرثوذكسية الروسية والتتارية المسلمة حول الإسلام، مع التركيز على الفيلولوجيا العربية والقرآن خلال الفترة التكوينية لدراسة الإسلام في القرنين الثامن عشر والتاسع عشر.

يقدم هذا الفصل عرضا للسياق التاريخي وتأثير السياسات القيصرية في مجال التعليم والإصلاح الفكري، ويشير إلى أن تلك المرحلة مثلت فصلا ثمرا في العلاقات بين المسيحيين الأرثوذكس والمسلمين.

Summary: This essay provides an overview of the development of Russian Orthodox and Tatar Muslim studies of Islam, with a particular focus on Arabic philology and the Qur'ān during the formative period of these studies in the eighteenth and nineteenth centuries. The chapter reviews the context and influence of Tsarist policies, Islamic enlightenment, and reformist ideas. This period marked a significant and productive chapter in the relations between Orthodox Christians and Muslims.

Briga o kulturnom naslijeđu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

LEJLA BEKTAŠ

lejla.bektas@rijaset.ba

stručna saradnica za administrativne poslove u upravi za obrazovanje i nauku rijaseta

Sažetak: Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini posljednjih godina razvija intenzivne aktivnosti na očuvanju i prezentaciji kulturnog naslijeđa kroz naučne, obrazovne i institucionalne projekte. Poseban značaj u tim nastojanjima imao je seminar o upravljanju kulturnim naslijeđem, održan u Mostaru 2022. godine, na kojem su utvrđene smjernice za zaštitu vakufskih objekata i pisanog naslijeđa.

Na osnovu preporuka s tog seminara doneseni su konkretni zaključci koji su uključivali izradu registra kulturnog naslijeđa, razvoj edukacijskih programa te unapređenje normativnih okvira. Projekt "Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne (2021–2025)", predstavljen u Sarajevu, Zagrebu i Strasbourgu, popraćen dvojezičnom monografijom i digitalnim portalom, prerastao je u trajnu arhivu islamske baštine Bosne i Hercegovine. Na osnovu tog iskustva 2023. godine osnovan je Muzej islamske kulture i umjetnosti. Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka izradio je analizu stanja kulturnog naslijeđa, u kojoj je evidentirano više od 230 objekata. Donošenjem Pravilnika o proglašenju materijalnih i nematerijalnih dobara kulturnim naslijeđem Islamske zajednice (2024) uspostavljen je cjelovit sistem zaštite, istraživanja i promocije islamskog kulturnog naslijeđa u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: kulturno naslijeđe, projekt "Pod nebom vedre vjere", Muzej islamske kulture i umjetnosti, Pravilnik o proglašenju kulturnog naslijeđa, institucionalni okvir zaštite

UVOD

Upravljanje kulturnim naslijeđem u vlasništvu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini posljednjih godina dobilo je jasan institucionalni okvir i strateški pravac razvoja. Rijaset Islamske zajednice, putem svojih uprava i naučnoistraživačkih institucija, realizirao je niz aktivnosti usmjerenih na identifikaciju, valorizaciju i sistemsko očuvanje kulturnih dobara kojima Zajednica raspolaže. Poseban naglasak stavljen je na izgradnju institucionalnih mehanizama zaštite, te umrežavanje stručnih resursa i uspostavljanje standardiziranih procedura za upravljanje materijalnim i nematerijalnim naslijeđem.

Lejla Bektaš

U tom kontekstu, posljednjih godina ostvareni su značajni rezultati kroz više komplementarnih projekata: od stručnog seminara o upravljanju kulturnim naslijeđem i izrade analitičkih dokumenata, preko realizacije međunarodno afirmiranog izložbenog i istraživačkog projekta “Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne”, do donošenja ključnih normativnih akata i osnivanja Muzeja islamske kulture i umjetnosti.

Svi ovi procesi predstavljaju kontinuitet institucionalnih napora Islamske zajednice na afirmaciji vlastite kulturne i duhovne baštine kao sastavnog dijela bosanskohercegovačkog i evropskog kulturno-historijskog prostora. Na taj način kulturno naslijeđe Islamske zajednice ne posmatra se samo kao puki skup materijalnih tragova prošlosti nego kao živa osnova identiteta, znanja i vrijednosti, čije očuvanje ima i duhovni i društveni značaj.

SEMINAR O UPRAVLJANJU KULTURNIM NASLIJEĐEM U VLASNIŠTVU ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

Na osnovu Odluke broj: 04-08-2-4317/21 od 3. novembra 2021. godine, Uprava za obrazovanje i nauku Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imenovala je Organizacioni odbor za pripremu i realizaciju

seminara posvećenog temi upravljanja kulturnim naslijeđem u vlasništvu Islamske zajednice.

Seminar je održan 18. maja 2022. godine u Podveležju kod Mostara, s ciljem sagledavanja postojećeg stanja, ukazivanja na izazove te razmatranja mogućnosti za sistemsko djelovanje u oblasti očuvanja i unapređenja kulturno-historijskog naslijeđa kojim Islamska zajednica raspolaže. U fokusu je bio značajan broj vakufskih objekata, eksponata, artefakata i predmeta koji svjedoče o višestoljetnom prisustvu islama na ovim prostorima i nose autentični bosanskohercegovački kulturno-umjetnički pečat.

Iako Islamska zajednica nije jedini društveni subjekt odgovoran za zaštitu islamskog kulturnog naslijeđa, ona ima posebnu institucionalnu i moralnu obavezu da djeluje organizirano i odgovorno u ovoj oblasti. Upravo iz tog razloga, seminar je okupio stručnjake različitih profila kako bi, kroz razmjenu stručnih mišljenja i iskustava, definirali smjernice za unapređenje institucionalnog pristupa upravljanju naslijeđem.

Na seminaru su izlagali: Mensur Karaža, dr. Senaid Zajimović, mr. Osman Lavić, dr. Elvir Duranović, Ruhulah Hodžić, Adnan Muftarević i dr. Haris Dervišević. Tematski su obrađeni normativni okviri zaštite kulturnih dobara, vakufi kao specifičan oblik naslijeđa, iskustva Gazi Husrev-begove biblioteke, zaštita pisanog naslijeđa, rezultati arheoloških istraživanja, kao i čuvanje i valorizacija džamijskih ukrasnih predmeta.

Nakon održanog seminara, Organizacioni odbor pripremio je niz preporuka, na temelju kojih su Uprava za obrazovanje i nauku te druge nadležne organizacije jedinice Rijaseta formulirale konkretne zaključke koje je Rijaset usvojio. Ti zaključci predstavljaju osnovu za buduće institucionalne aktivnosti u ovoj oblasti i obuhvataju sljedeće zadatke i obaveze:

1. Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka zadužen je da u roku od godinu dana izvrši analizu stanja kulturnog naslijeđa u vlasništvu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.
2. Uprava za obrazovanje i nauku te Uprava za pravne i administrativne poslove obavezane su da u roku od šest mjeseci:
 - utvrde prijedlog kriterija za proglašenje materijalnih i nematerijalnih dobara kulturnim naslijeđem Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
 - te pripreme prijedlog uputstva o postupanju s kulturnim naslijeđem unutar Islamske zajednice.

3. Uprava za obrazovanje i nauku zadužena je da tokom 2023. godine organizira edukacijske programe za zaposlene u organima, organizacionim jedinicama i ustanovama Islamske zajednice na nivou muftijstava, s ciljem podizanja svijesti i jačanja stručnih kapaciteta za očuvanje kulturnog naslijeđa.
4. Uprava za obrazovanje i nauku, u saradnji s Institutom za islamsku tradiciju Bošnjaka, treba tokom 2023. godine započeti proces identifikacije, evidencije i valorizacije potencijalnog kulturnog naslijeđa, uz učešće svih relevantnih struktura unutar Zajednice.
5. Uprava za obrazovanje i nauku i Uprava za pravne i administrativne poslove zadužene su da do kraja 2024. godine formiraju Registar kulturnog naslijeđa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.
6. Obrazovnim ustanovama Islamske zajednice – fakultetima i medresama – upućena je preporuka da u okviru nastavnih programa razvijaju svijest o značaju kulturnog naslijeđa i potrebi njegove zaštite, kroz različite nastavne i vannastavne oblike: predavanja, istraživačke radove, ekskurzije i sl.
7. Uprava za pravne i administrativne poslove obavezana je da pripremi dopis kojim će upozoriti sve nadležne subjekte da se radovi na obnovi, adaptaciji, restauraciji i konzervaciji dobara proglašenih kulturnim

naslijeđem moraju izvoditi pod stručnim nadzorom mjerodavnih organa – kako državnih, tako i onih unutar Islamske zajednice.

8. Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka i Institut za društvena i religijska istraživanja trebaju u svoje redovne planove i programe uvrstiti kontinuirano istraživanje nematerijalnog naslijeđa, njegovo savremeno dokumentiranje i standardizaciju programa obilježavanja nematerijalnih kulturnih dobara.

Seminar u Mostaru potvrdio je potrebu za strateškim i koordiniranim pristupom upravljanju kulturnim naslijeđem Islamske zajednice, te dao konkretne smjernice za budući rad u ovoj oblasti. Time je načinjen značajan iskorak ka sistemskom razumijevanju i zaštiti kulturnih vrijednosti koje baštini Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini.

NAUČNOISTRAŽIVAČKI I IZLOŽBENI PROJEKT "POD NEBOM VEDRE VJERE – ISLAM I EVROPA U ISKUSTVU BOSNE"

U periodu od 2021. do 2025. godine Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, putem Uprave za obrazovanje i nauku, realizirao je veliki naučnoistraživački i izložbeni projekt pod nazivom "Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne". Ovaj projekt predstavlja nastojanje da se, iako sa značajnim vremenskim odmakom, nastavi "tamo gdje su započeli veliki istraživači između dva svjetska rata, između ostalih, Hamdija Kreševljaković, Vejsil Ćurčić, Derviš M. Korkut, Mehmed Handžić i Muhamed Hadžijahić",¹ kako je istakla glavna kustosica i autorica koncepta izložbe Aida Abadžić Hodžić u svom predgovoru velikoj ilustriranoj, dvojezičnoj monografiji istog naslova.

Ovaj multidisciplinarni i multimedijalni naučnoistraživački projekt rezultirao je realizacijom opsežne izložbene postavke, koja je premijerno predstavljena u Sarajevu u oktobru 2023. godine, zatim u Zagrebu u novembru 2024. i u Strasbourgu u aprilu 2025. godine.

U svim gradovima izložba je naišla na izuzetno dobar prijem, privukla značajnu pažnju šire javnosti² i dobila visoke ocjene i pohvalne stručne recenzije.³

1 *Monografija multimedijalne izložbe "Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne"*, El-Kalem, Sarajevo, 2023, 20.

2 Izložbu, koja je u Sarajevu trajala od 11. oktobra do 18. novembra 2023. godine, posjetio je veliki broj stručnjaka iz oblasti nauke, kulture i društvenog života, kao i učenici osnovnih i srednjih škola, medresa, studenti fakulteta iz Kantona Sarajevo i drugih dijelova Bosne i Hercegovine, polaznici mekteba, članovi udruženja građana te predstavnici firmi, organizacija i ustanova. Ukupno ju je posjetilo više od 40.000 osoba.

3 Dr. Vesna Miović objavila je opsežan osvrt na izložbu u dnevnom listu *Oslobođenje* (4. novembra 2023)

Tokom trajanja izložbe organiziran je niz stručnih vođenja za domaće i međunarodne delegacije iz oblasti nauke, obrazovanja, religije, kulture i politike. Među posjetiocima bili su istaknuti univerzitetski profesori i istraživači iz Sjedinjenih Američkih Država i Njemačke, kao i predstavnici vjerskih i obrazovnih institucija iz Bosne i Hercegovine.⁴

Izložba u Zagrebu održana je od 4. do 15. novembra 2024. godine. Tokom tog perioda zabilježeno je oko 1.500 posjeta, uključujući i individualne i organizirane dolaskе. Među posjetiocima bile su brojne organizirane grupe učenika osnovnih i srednjih škola iz različitih dijelova Hrvatske, uključujući Karlovac, Labin, Osijek, Poreč, Pulu, Sisak, Split, Umag, Varaždin i Zadar.⁵

Ovaj događaj dodatno je učvrstio međunarodni značaj i kulturnu važnost projekta, istovremeno doprinoseći edukaciji šire publike o bogatoj historijskoj i duhovnoj baštini Bosne i Hercegovine. U organizaciji Stalne misije Bosne i Hercegovine pri Vijeću Evrope i Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, a pod pokroviteljstvom člana Predsjedništva BiH Denisa Bećirovića, Izložba "Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne" svečano je otvorena 9. aprila 2025. godine u Palači Vijeća Evrope u Strasbourgu, gdje je ostala otvorena do 11. aprila. Autorica koncepta i stručne postavke izložbe bila je prof. dr. Aida Abadžić Hodžić.

Izložba je realizirana kao kulturno-diplomatski projekt koji afirmira bosansko iskustvo islama kao integralni dio evropske kulturne historije. Kroz umjetnička djela, arhivsku i dokumentarnu građu, postavka donosi pregled višestoljetne prisutnosti islama u Bosni i Hercegovini, s posebnim naglaskom na vrijednosti dijaloga, suživota i multireligijskog naslijeđa.

Na svečanom otvaranju prisutnima su se obratili šef delegacije Bosne i Hercegovine u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Evrope Saša Magazinović, ambasador Bosne i Hercegovine pri Vijeću Evrope Haris Bašić, autorica izložbe prof. dr. Aida Abadžić Hodžić, te predstavnik Parlamentarne skupštine Vijeća

te na portalu *Preporod.info* (6. novembra 2023). Adelheid Wölfl napisala je recenziju za austrijski list *Der Standard*.

- 4 Izložbu su posjetili i visoki zvaničnici, među kojima bivši predsjednik Diyaneta Republike Turske, dr. Mehmet Görmez, premijer Federacije Bosne i Hercegovine Nermin Nikšić sa saradnicima, te diplomatski predstavnici Republike Austrije u Bosni i Hercegovini. Svi posjetioci iskazali su veliko interesovanje za sadržaj izložbe i pohvalili njen istraživački, edukativni i reprezentativni potencijal.
- 5 Izložba je realizirana pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske, a svečano ju je otvorio premijer Andrej Plenković, koji je zajedno s brojnim drugim zvaničnicima podijelio svoje dojmove o izložbi. Među njima su ministar vanjskih i evropskih poslova Gordan Grlić Radman, papinski nuncij Giorgio Lingua, veleposlanica Republike Turske Nj.E. Hayriye Nurdan Erpulat Altuntaş, potpredsjednica Vlade Republike Kosovo Emilija Redžepi i drugi ugledni gosti.

Evrope iz Italije Francesco Verducci. Govornici su posebno istakli estetsku i edukativnu vrijednost izložbe, njen doprinos borbi protiv islamofobije, te važnost afirmacije kulturne raznolikosti Bosne i Hercegovine u savremenoj Evropi.

Postavku su tokom njenog trajanja obišli brojni ambasadori, članovi diplomatskog kora i predstavnici Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope. Svoje dojmove u knjizi utisaka, između ostalih, ostavili su Josip Juratović, zastupnik u njemačkom Bundestagu; Nurdan Bayraktar Golder, ambasadorica Turske pri Vijeću Evrope; Davor Ivo Stier, voditelj delegacije Hrvatskog sabora pri Parlamentarnoj skupštini Vijeća Evrope; ambasadorice Latvije, Slovenije i Irske; zamjenica stalnog predstavnika Ujedinjenog Kraljevstva; ambasador Andore, kao i brojne predstavнице civilnog sektora i međunarodnih organizacija.

Izložbu su posjetili i članovi džemata Strasbourg pri Islamskoj zajednici Bošnjaka u Francuskoj, koji su njen sadržaj doživjeli kao snažan podsjetnik na duhovne i kulturne korijene.

Realizacijom ove postavke u Strasbourg u nastavljen je međunarodni put izložbe, nakon prethodnih postavki u Sarajevu (2023) i Zagrebu (2024). Projekt je prepoznat kao vrijedan doprinos predstavljanju Bosne i Hercegovine kao zemlje s duboko ukorijenjenim evropskim identitetom, oblikovan kroz različitosti i međukulturalni dijalog.

U okviru projekta razvijen je i web-portal www.bosnianexperience.com i www.iskustvobosne.ba, koji je prerastao u jedinstvenu digitalnu platformu za prezentaciju kulturne i duhovne baštine islama u Bosni i Hercegovini. Portal je prvobitno zamišljen kao virtualna dopuna izložbenoj postavci, ali se ubrzo razvio u mnogo širi digitalni arhiv, koji sadrži autorske tekstove, istraživačke zapise, fotografske i videozapise, interpretativne eseje i druge relevantne sadržaje.

Od njegovog pokretanja u aprilu 2023. godine pa do zatvaranja izložbe u Sarajevu, na portalu je objavljeno ukupno 473 jedinice sadržaja, uključujući istraživačke tekstove, videopriloge i fotogalerije. Sav materijal objavljen je dvojezično (na bosanskom i engleskom), što osigurava širu dostupnost i međunarodnu komunikaciju. Važan segment čine multimedijalni sadržaji, među kojima su videointervjui, dokumentarni zapisi i audio-vizuelne prezentacije, opremljeni odgovarajućim prijevodima i titlovima.

Portal je realiziran kroz intenzivnu saradnju članova Redakcijskog savjeta i kustoskog tima, kao i više od osamdeset vanjskih saradnika – univerzitetskih profesora, istraživača i autora iz oblasti islamske kulture i civilizacije, arhitekture, teologije, muzeologije, književnosti, etnologije i srodnih disciplina. S obzirom na dvojezični karakter i dvokanalnu arhitekturu stranice, ukupan broj

objavljenih jedinica – računajući oba jezička korpusa – približava se brojci od hiljadu.

Uparedo s razvojem portala vođena je i koordinirana komunikacijska kampanja na društvenim mrežama (Facebook, Instagram i Twitter), kroz koju je javnost kontinuirano informirana o toku projekta, izložbenim segmentima, terenskim istraživanjima i aktuelnim sadržajima na portalu.

Prema statističkim podacima, do novembra 2023. godine oko 1,5 miliona ljudi vidjelo je objave na društvenim mrežama, te posjetilo web-stranicu projekta. Doseg reklamnih kampanja iznosio je dodatnih 2,5 miliona korisnika, što znači da je ukupni obuhvat digitalnog prisustva – kroz društvene mreže, web-stranicu i sponzorirane objave – premašio četiri miliona korisnika. Ovi podaci potvrđuju da je digitalna komponenta projekta ostvarila izuzetno važnu edukativnu i komunikacijsku funkciju, s posebnim akcentom na međunarodnu vidljivost i promociju kulturne baštine Bosne i Hercegovine.

Ovakvi rezultati potvrđuju važnu ulogu digitalnih platformi u savremenom predstavljanju i očuvanju kulturnog naslijeđa. Web-portal projekta “Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne” ne samo da je uspješno prenio koncepciju i sadržaj izložbe, već je uspostavljen i kao trajni digitalni resurs. Na toj osnovi dalje se razvija i institucionalno utemeljuje budući portal Muzeja islamske kulture i umjetnosti, koji će nastaviti sakupljati, predstavljati i interpretirati islamsku kulturnu baštinu Bosne i Hercegovine, čuvajući pritom istraživačku i edukativnu misiju projekta u digitalnom okruženju.

U okviru ovog projekta, u izdanju El-Kalema, objavljena je monografija *Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne*, u kojoj je obrađeno oko 1.500 eksponata predstavljenih na spomenutim izložbama, s najvažnijim podacima i historijskim informacijama o njima. Ekspoziti su predstavljeni kroz 23 sekcije: *Evropa u ogledalu Bosne, Od Kulina bana do naših dana, Istočno pitanje, Islam u vremenu, Raznolikosti, Islam u pluralu, Grad, Institucije, Znanje i obrazovanje, Kultura knjige, Allah je Lijep i voli ljepotu: umjetnost visokog stila, Sevdah, Bosanski svjetovi mističkog islama, Milosrđe, Dunjaluk i abiret, Prostori intime, Žena, Žive vode, Zeleni islam, Preplitanja, Čeif i merak, Savremeni odjeci, Zvijezde na istočnom i zapadnom nebu*. Svaka sekcija sadrži uvodni tekst i fotografije eksponata, dokumenata i umjetničkih radova, uz osnovne podatke i informacije, te predgovore Aide Abadžić Hodžić i Hilme Neimarlije, i to na bosanskom i engleskom jeziku.

MUZEJ ISLAMSKJE KULTURE I UMJETNOSTI

Posebno značajan iskorak u pogledu brige o islamskoj kulturnoj baštini u Bosni i Hercegovini predstavlja odluka koju je Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini donio na sjednici održanoj 18. jula 2023. godine – Odluka o osnivanju Muzeja islamske kulture i umjetnosti.⁶

Prema članu 5 navedene odluke, Muzej će svoju djelatnost, u skladu sa zakonom, obavljati na sljedeći način:

- a. istraživati, prikupljati i obrađivati muzejski materijal;
- b. čuvati muzejski materijal od oštećenja, uništenja i nestajanja;
- c. obezbjeđivati mjere zaštite muzejskog materijala, posebno u ratnom ili vanrednom stanju;
- d. Obezbeđivati korištenje muzejskog materijala u kulturne, naučne, vaspitno- obrazovne i druge svrhe, putem njegovog prezentiranja u okviru stalnih ili povremenih izložbi, kao i na druge načine;
- e. omogućavati naučnim i stručnim radnicima proučavanje muzejskog materijala;
- f. brinuti se o čuvanju i održavanju muzejskog materijala koji se nalazi van muzeja, na području na kojem Muzej obavlja svoju djelatnost;
- g. obavljati naučnoistraživački rad u skladu sa zakonom;
- h. objavljivati rezultate svog stručnog i naučnoistraživačkog rada putem vlastitih publikacija i na druge načine;
- i. ostvarivati saradnju na području Bosne i Hercegovine, kao i međunarodnu saradnju u oblastima muzejske djelatnosti;
- j. obavljati i druge poslove u skladu sa zakonom.

Početni fundus ovog muzeja, koji će sa svojim stalnim postavkama uskoro početi s radom u Hanikahu, Kuršumlji medresi i Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, oslanja se na rezultate trogodišnjeg istraživanja u okviru projekta “Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne”, u kojem je učestvovao veliki broj domaćih i međunarodnih stručnjaka.⁷

⁶ *Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 9–10, 2023, 905–910.

⁷ Historijsko nastojanje utemeljeno na ideji i projektu osnivanja muzeja sistematično, pregledno i dokumentirano predstavljeno je u knjizi Ekrema Tucakovića pod nazivom *Muzej Islamske zajednice – od ideje do realizacije*, El-Kalem, Sarajevo, 2024.

ANALIZA STANJA KULTURNOG NASLIJEĐA U VLASNIŠTVU ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

U okviru institucionalne brige o očuvanju kulturne baštine Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, značajan projekt realizirao je Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, koji je Rijaset Islamske zajednice, na sjednici održanoj 9. februara 2023. godine, zadužio da izradi *Analizu stanja kulturnog naslijeđa u vlasništvu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*.

Institut je realizirao ovaj obimni istraživački projekt u saradnji s koordinatorima iz svih muftijstava: za Muftijstvo banjalučko – Admir Blitović, Muftijstvo bihaćko – Mehmed Mešić, Muftijstvo goraždansko – Refik Čaušević, Muftijstvo mostarsko – Azem Feriz, Muftijstvo travničko – Muharem Dautović, Muftijstvo tuzlansko – Ševko Sulejmanović i Muftijstvo zeničko – Nihad Čamdžić. Na području Muftijstva sarajevskog istraživanje je u potpunosti realizirao sam Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka.

Analiza, koja obuhvata gotovo 2000 stranica, predstavlja sveobuhvatan i detaljan prikaz stanja islamskog kulturnog naslijeđa u Bosni i Hercegovini, s brojnim fotografijama, opisima, ključnim informacijama, kao i prijedlozima i preporukama za poduzimanje konkretnih mjera i aktivnosti zaštite.

Analizom je obuhvaćeno ukupno 236 objekata – spomenika ili njihovih dijelova – koji se nalaze na Listi nacionalnih spomenika i Privremenoj listi nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, a koji su locirani na teritoriji osam muftijstava:

- 31 na području Muftijstva banjalučkog,
- 24 na području Muftijstva bihaćkog,
- 13 na području Muftijstva goraždanskog,
- 69 na području Muftijstva mostarskog,
- 47 na području Muftijstva sarajevskog,
- 17 na području Muftijstva travničkog,
- 24 na području Muftijstva tuzlanskog,
- 11 na području Muftijstva zeničkog.

Posebna pažnja u ovom izvještaju posvećena je i objektima koji ispunjavaju uvjete za proglašenje kulturnim naslijeđem Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, ali se još uvijek ne nalaze ni na Listi nacionalnih spomenika ni na Privremenoj listi. Ukupno je evidentirano:

- 24 objekta na području Muftijstva banjalučkog,
- 28 na području Muftijstva bihaćkog,

- 25 na području Muftijstva goraždanskog,
- 39 na području Muftijstva mostarskog,
- 20 na području Muftijstva sarajevskog,
- 32 na području Muftijstva travničkog,
- 11 na području Muftijstva tuzlanskog,
- 29 na području Muftijstva zeničkog.

PRAVILNIK O PROGLAŠENJU MATERIJALNIH I NEMATERIJALNIH DOBARA KULTURNIM NASLIJEĐEM ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

Značajan iskorak u domenu institucionalnih aktivnosti, procedura i praksi na polju zaštite islamskog kulturnog naslijeđa predstavlja Pravilnik o proglašenju materijalnih i nematerijalnih dobara kulturnim naslijeđem Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,⁸ koji je Rijaset donio na svojoj sjednici održanoj 23. maja 2024. godine.

Ovim pravilnikom precizno su definirani pojmovi materijalnog i nematerijalnog kulturnog naslijeđa Islamske zajednice, kao i kriteriji za vrednovanje dobara. U članu 2 definira se vrijednost dobra, dok članovi 4 i 5 propisuju suštinska svojstva, funkciju i značaj dobra, te njegove opće odlike: autentičnost, jedinstvenost, rijetkost, reprezentativnost, integritet, kontekst i fizičko stanje. Član 6 propisuje kriterije za vrednovanje dobara, koji uključuju: duhovno-obrednu vrijednost, historijsku, umjetničku, estetsku, dokumentarnu i naučnu vrijednost, kao i društvenu vrijednost (simboličku, tradicionalnu i vrijednost za određenu zajednicu).

Dalje, Pravilnik sadrži jasno razgraničene definicije pokretnih i nepokretnih dobara, kao i nematerijalne kulturne baštine (članovi 10, 11 i 12), te razvrstava kulturno naslijeđe Islamske zajednice u najvažnije kategorije s obzirom na njegov značaj (članovi 15, 16, 17 i 18).

Glavni cilj Pravilnika, prema članu 19, jeste da Islamska zajednica – rukovođeci se principima interesa muslimana, objektivnosti, nepristrasnosti, stručnosti i profesionalnosti – putem mjera zaštite i očuvanja, podizanja svijesti o značaju kulturnog naslijeđa te prikupljanja i dokumentiranja relevantne građe, osigura očuvanje i kontinuitet vrijednosti naslijeđa za sadašnje i buduće generacije.

Jedan od ključnih zadataka koji proizlazi iz Pravilnika jeste uspostavljanje i vođenje Registra kulturnog naslijeđa Islamske zajednice, što spada u nadležnost

8 Glasnik Rijaseta IZ u BiH, br. 5–6, 2024, 533-545.

Uprave za pravne i administrativne poslove Rijasetu. U procesu implementacije aktivno učestvuju Uprava za obrazovanje i nauku te Muzej islamske kulture i umjetnosti.

Postupak proglašenja dobra kulturnim naslijeđem odvija se prema sljedećim koracima:

1. Inicijativa – može je podnijeti svako pravno ili fizičko lice, putem Uprave za obrazovanje i nauku Rijasetu, koristeći obrazac koji je sastavni dio Pravilnika. Obrazac mora sadržavati:
 - a. naziv i vrstu dobra;
 - b. preciznu lokaciju;
 - c. podatke o vlasniku, posjedniku i korisniku;
 - d. kratak opis i vrijeme nastanka;
 - e. trenutno stanje i namjenu;
 - f. eventualne rizike;
 - g. fotografije i prateću dokumentaciju (član 20).
2. Prethodna procjena – Uprava za obrazovanje i nauku utvrđuje osnovanost inicijative.
3. Stručna valorizacija – Stručna komisija Muzeja islamske kulture i umjetnosti, po nalogu Uprave, vrši naučnu i stručnu obradu inicijative (član 21).
4. Elaborat – Komisija izrađuje elaborat o utvrđivanju kulturnog naslijeđa (član 22).
5. Prijedlog odluke – Elaborat i prijedlog odluke dostavljaju se Rijasetu putem Uprave za obrazovanje i nauku (član 23).
6. Odluka o proglašenju – Konačnu odluku donosi Rijaset, a na osnovu nje se dobro upisuje u Registar kulturnog naslijeđa (član 24).
7. Mjere zaštite – Odluka o proglašenju obavezno sadrži mjere zaštite koje se odnose na: uslove čuvanja, održavanja i korištenja, tehničko-zaštitne mjere, dostupnost javnosti, način upotrebe, ograničenja i zabrane raspolaganja, te zabranu izvođenja građevinskih i drugih intervencija (član 26).

Ovaj Pravilnik, po svojoj strukturi i sadržaju, predstavlja važan normativni i institucionalni doprinos razvoju sistemske brige, odgovornosti i profesionalne prakse Islamske zajednice u oblasti zaštite, afirmacije i institucionalnog priznanja kulturnog naslijeđa.

ZAKLJUČAK

Sistematsko uređenje i institucionalizacija brige o materijalnom i nematerijalnom kulturnom naslijeđu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini predstavljaju važan iskorak u razumijevanju baštine kao dinamičnog resursa zajedničkog identiteta i društvene odgovornosti. Ovi procesi pokazuju da kulturno naslijeđe više nije prepušteno spontanom čuvanju i povremenim entuzijastičkim naporima, već postaje strateška oblast djelovanja koja se planski razvija, umrežava i interpretira u savremenim okvirima.

Formiranjem stručnih institucija, normativnim uređenjem i primjenom savremenih metoda dokumentacije i prezentacije, Islamska zajednica postavlja temelje za dugoročno očuvanje i dostupnost vlastite kulturne memorije. Time se otvara mogućnost da islamsko naslijeđe u Bosni i Hercegovini, izvan okvira isključivo vjerske ili vakufske domene, postane prepoznatljiv dio šireg kulturnog identiteta zemlje i relevantan segment evropske kulturne mreže.

U narednom periodu, ključni izazov bit će održavanje kontinuiteta započetih procesa kroz stručno obrazovanje kadrova, digitalizaciju i međunarodnu saradnju. Budućnost ovih napora zavisi od sposobnosti Islamske zajednice da naslijeđe ne promatra samo kao predmet zaštite, nego kao prostor dijaloga, istraživanja i stvaranja novih kulturnih vrijednosti. Takav pristup omogućava da se kulturna baština Islamske zajednice razvija ne kao statična tradicija, već kao živa, otvorena i stvaralačka komponenta savremenog bosanskohercegovačkog društva.

LITERATURA

Monografija multimedijalne izložbe "Pod nebom vedre vjere – Islam i Evropa u iskustvu Bosne", El-Kalem, Sarajevo, 2023.

Odluka o osnivanju Muzeja islamske kulture i umjetnosti. *Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 9–10, 2023, 905–910.

Pravilnik o proglašenju materijalnih i nematerijalnih dobara kulturnim naslijeđem Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. *Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5–6, 2024, 533–545.

ليلى بكتاش

Lejla Bektaš

العناية بالتراث الثقافي للجماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك

Care for the Cultural Heritage of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina

ملخص: تتناول الكاتبة في هذا البحث علاقة الجماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك بتراثها الثقافي، وتتحدث عن الأنشطة التي تم تنفيذها في الآونة الأخيرة في هذا المجال. وقد خصصت اهتماما خاصا لمشروع «تحت سماء الإيمان الصافي - الإسلام وأوروبا في تجربة البوسنة» و لمتحف الثقافة والفنون الإسلامية، وكذلك للنهج المؤسسي في التعامل مع هذا المجال الهام.

Summary: The author examines the relationship of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina toward its cultural heritage and discusses recent activities undertaken in this regard. Particular attention is devoted to the project “Under the Clear Sky of Faith – Islam and Europe in the Experience of Bosnia” and to the Museum of Islamic Culture and Art, highlighting the institutional approach to this important field.

Osvrt na knjigu *Mizan:* *Savez za planetu Zemlju*

MR. HAMZA MURATSPAHIĆ

hamza.muratspahic@islamska-skupnost.sl
imam u džematu nova gorica, slovenija

Sažetak: Ove godine je u Sarajevu, u izdanju *El-Kalema* – izdavačkog centra Rijasetu IZ u BiH i Udruženja „Centar za mirovno obrazovanje“, štampana i svjetlo dana ugledala knjiga, znakovitog i privlačnog naslova *Mizan: Savez za planetu Zemlju*. Autori su Othman Llewellyn, Fazlun Khalid i Aishah Ali Abdallah, a prijevod je priredio Haris Dubravac. Autor daje prikaz sadržaja te knjige kroz njenih pet poglavlja.

On (Bog) ravnotežu (el-mizan) je uspostavio, pa nemojte ni vi narušavati ravnotežu, i vagu pravo postavite, i ne remetite ravnotežu! A Zemlja – priredio ju je stvorenjima.
(55: 7–10)

UVOD

Ove godine je u Sarajevu, u izdanju El-Kalema – Izdavačkog centra Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i Udruženja “Centar za mirovno obrazovanje”, štampana knjiga koja je svjetlo dana ugledala pod znakovitim i privlačnim naslovom *Mizan: Savez za planetu Zemlju*, Sarajevo, 2025, 146 stranica. Autori su Othman Llewellyn, Fazlun Khalid i Aishah Ali Abdallah,¹ a prijevod je priredio Haris Dubravac.

Mizan - savez za
planetu Zemlju
(El-Kalem, 2025.)

Na osmoj Islamskoj konferenciji ministara za zaštitu okoliša (ICEM), održana 2019. godine, prepoznata je i odobrena strategija za jačanje kulturnih i religijskih faktora, među kojima religija islam ima reprezentativnu civilizacijsku ulogu u zaštiti okoliša i suočavanju s njegovim izazovima. Kao odgovor na ovu strategiju, skupina vodećih islamskih organizacija i učenjaka, okupljena kroz UNEP-ovu (UN Environment Programme) koaliciju “Vjera za očuvanje Zemlje” (Faith for Earth), činila je glavni tim za razvoj inicijative nazvane “Mizan: Savez za planetu Zemlju”. Autori su prezentirali islamski pogled na okoliš, nastojeći ponuditi konkretne prijedloge i akcione korake za prevenciju destrukcije, bespoštednog trošenja i neodgovornog gospodarenja prirodnim resursima.

1 Othman Abd-ar-Rahman Llewellyn član je IUCN-ove Svjetske komisije za zaštićena područja, prve Svjetske komisije za pravo životne sredine, te ekološki planer u Nacionalnom centru za divljinu Kraljevine Saudijske Arabije. Fazlun Khalid osnivač je Islamske fondacije za ekologiju i nauke o okolišu (IFES). Aishah Ali Abdallah vodič je kroz divljinu i član IUCN-ove komisije za obrazovanje i komunikaciju.

ISLAM KAO POKRETAČKA SNAGA

Pod utjecajem antropogenih faktora – *onoga što ljudske ruke čine* (30:41) – čovječanstvo je, uživajući u neviđenom stepenu tehnološke sofisticiranosti, dovelo svijet do ruba ekološke krize, mijenjajući prirodu Božije tvorevine i izazivajući nered na Zemlji. Islam može biti pokretačka snaga brige za okoliš, s naglaskom na istinsku promjenu ljudskog ponašanja, uz istovremeno uključivanje naučnih, tehničkih i političkih rješenja.

SADRŽAJ KNJIGE

Pored uvodnih napomena, knjiga sadrži pet glavnih poglavlja s podnaslovima, zatim posebno poglavlje u kojem su predstavljeni konkretni prijedlozi za djelovanje i doprinos u rješavanju globalnih ekoloških kriza, a podnožne bilješke (260 fusnota) smještene su u odvojenom poglavlju. U dijelu “Ključni arapski termini” autori analiziraju korištene arapske termine, što pomaže u recepciji i razumijevanju poruke *Mizana*. Na kraju je ponuđen pregled citiranih djela te predloženo obilno relevantno štivo u vezi s islamskom etikom, islamskim učenjem o okolišu, općom ekološkom etikom, filozofijom i poljoprivredom.

MIZAN – OBNAVLJANJE DINAMIČNE URAVNOTEŽENOSTI

U prvom poglavlju “Procjena stanja na Zemlji” autori podsjećaju na znakove Božije moći, mudrosti i dobrohotnosti koji se odražavaju na Zemlji i njenoj prolaznoj zajednici, kao i u veličanstvenom kosmosu koji odražava svetranscendentnu slavu Bogu svih svjetova. Onog trenutka kada su se ljudi “oslobodili sidra vjere”, Božansko i sveto su izgubili značaj. Naprosto, moderni čovjek poremetio je duboko urođene duhovne veze s prirodom.

Autori *Mizana* istinski cijene napore odgovornih zemalja u svijetu koje poduzimaju mjere za ublažavanje posljedica klimatskih promjena. Jedno njihovo upozorenje smatramo posebno važnim: čovječanstvo se i dalje više bavi simptomima nego uzrocima krize. Čovjek prkosi Božanski određenim obrascima i, kao takav, neće uspjeti vratiti Zemljine sisteme u stanje ravnoteže. Ljudski postupci, vođeni pohlepom i eksploatacijom, doveli su do uništenja čitavih ekosistema, a, kazano jezikom Kur’ana, na Zemlji su ostavili nered, neravnotežu i pustoš.

Autori zaključuju da smo upravo “obesvetili naš pogled” na Zemlju kao blagoslovljenu tvorevinu svih bića. Stoga je potrebno ne zatvarati oči kako bismo “etički učestvovali u ciklusima života i smrti”. Ukoliko bismo prepoznali temeljne obzire naše vjerske tradicije, mogli bismo poduzeti potrebne radnje za “obnavljanje dinamične uravnoteženosti (*mizan*)”, koju smo ozbiljno narušili.

DOSTOJANSTVO I VRIJEDNOST SVEGA STVORENOG

“Božije znakovlje na nebesima i na Zemlji” naziv je drugog poglavlja, u kojem autori podsjećaju na kur’anska upućivanja na prirodne fenomene. Islamska učenja o prirodnom svijetu postavljaju u središte svoje pažnje odnose između Boga i stvorenog, kojem pripada i čovječanstvo. Središnji aksiom, koji se višestruko naglašava u Kur’anu, podsjeća nas na prirodni svijet koji potvrđuje Božansko i Njegovu sveprisutnost. Sve stvoreno ima dostojanstvo i vrijednost, sva bića imaju prava, a svi skupa potvrđuju transcendentnu slavu Stvoritelja, Gospodara i Održavatelja. Stoga svako isključivanje bilo kojeg stvorenog bića iz moralne zapitanosti i razmatranja uzrokuje narušavanje načela *tevhida*.

Kur’an naglašava da je Gospodar Zemlju učinio da *na njoj sve s mjerom raste* (15:19–20), a nebo *podignuo i ravnotežu uspostavio* (55:7–10). Ovi i drugi ajeti prikazuju živopisne kur’anske obrasce kosmičke ravnoteže, smisla, svrhe, reda i ljepote. Etičke implikacije kur’anskog obzira prema zajednicama koje nisu ljudske, naglašavaju autori, prepoznate su kroz brigu, pažnju, samilost i činjenje najvišeg dobra. Stoga naglašavaju da je potrebno proširiti obzorja naše brige na budućnost kroz prostor i vrijeme, što bi obuhvatilo sve vrste, jedinke i naraštaje Božijih stvorenja.

NAPREDAK I BLAGOSTANJE SVIH BOŽIJIH STVORENJA

U poglavlju “Ekološki etos i etika islama” autori govore o potrebi činjenja dobra svim Njegovim stvorenjima. Praktične implikacije slijeđenja načela *tevhida* su ogromne, a kao svoj krajnji etički cilj trebaju razmotriti napredak i blagostanje svih Božijih stvorenja. Navodeći kur’anske ajete, autori jasno i utemeljeno obrazlažu principe pobožnosti, brige i pažljivosti prema stvorenom (*taqva*), činjenja najvišeg dobra, ljepote i izvrsnosti (*ihsan*), te Božije milosti koja obuhvata sve (*rahmet*). Autori, između ostalog, zahvalnost razumiju kroz korištenje Božijih blagodati “u skladu s ciljevima za koje su stvorene”, te kroz odustajanje od pokušaja da Planetu prilagodimo našim neograničenim željama.

Temeljne islamske dužnosti, zaključuju autori, ako se prakticiraju “svjesno i savjesno”, mogu promijeniti način na koji živimo. U tom pogledu, plemeniti primjer poslanika Muhammeda, a.s., onaj je kojeg slijedimo kao uzor samilosti, brige i najvećeg dobra prema svemu stvorenom. Autori navode neke od upečatljivih primjera iz prakse Muhammeda, a.s., koji je u povijesti čovječanstva pokazao brigu za očuvanje raznolikosti životnih oblika na Zemlji. Poslanik, a.s., obećava nagradu u vidu sadake svakom ko posadi drvo, a njegove plodove okuse ljudi ili bilo koje Božije stvorenje. Njegove poruke ohrabruju i odgajaju vjernika

te pružaju siguran oslonac svakom ko teži krajnjemu dobročinstvu ljudima, ali i drugim živim bićima.

PRAVIČNOST I RAVNOTEŽA

Četvrto poglavlje “Pravednost, pravičnost i pravda u dijeljenju izvora života” ističe zapitanost o tome šta tačno znači razvoj u islamskom kontekstu i koja je njegova ekološka cijena. Jedan od zaključaka jeste da ne smijemo dozvoliti da materijalno blagostanje ostvarujemo na štetu duhovnog. Kao takvo, mora biti podređeno etičkim ograničenjima. Duhovno blagostanje predstavlja zdrav, ispunjen i oplemenjujući život, nasuprot razvoju koji ima samo za cilj što više trošiti. Stvarni Vlasnik stvari je Stvoritelj, a ljudima je dopušteno plodouživanje u skladu s objavljenim zakonima. Umjerenost teži pravičnosti i, shodno tome, ravnoteži, dok neumjerenost za posljedicu ima nepravdu i neravnotežu. U islamskom svjetonazoru, gramzivost ili ljudska pohlepa, koja često ne poznaje granice, predstavlja jedan vid nezahvalnosti prema Gospodaru, iako je On pružio čovječanstvu sve potrebno, i više od toga.

ISLAMSKI VRT – BOŽANSKI UREĐENE MUSTRE U PRIRODI

Glavne teme petog poglavlja, “Načela i prakse za očuvanje Zemlje”, obuhvataju šerijat i njegove ciljeve, politiku i aktivizam u oblasti životne sredine, kao sredstva kojima je, navode autori, moguće obuzdati naše ruke. U ovom poglavlju autori su ponudili sažetu analizu islamskih pravnih načela koja osiguravaju ostvarenje koristi i otklanjanje štete. Zločini protiv tvorevine nisu ništa manje teški od zločina protiv čovječnosti. Uništenjem svakog jedinstvenog elementa života na Zemlji predstavlja utišavanje slavljenja Boga i brisanje Božanskog znaka s lica Zemlje. Islamska tradicija uređenja vrtova može pružiti “kosmološki, estetski i etički okvir za muslimanske zajednice širom svijeta za dizajn u skladu s prirodom”, kao najviši standard ekološke izvrsnosti i međusobnog sklada (*mizan*). Konceptualno gledano, naglašavaju autori, islamski vrt, kao takav, odražava upravo “Božanski uređene mustre u prirodi”.

Svaki muškarac i svaka žena odgovorni su za vlastito ponašanje i dužni su utjecati na porodicu, komšije i društvo u cjelini. Kakvo naslijeđe starije generacije ostavljaju svojoj djeci i djeci naše djece? Ovim upućuju na “međugeneracijsku nepravdu naše iskvarene ostavštine”. Ukoliko bi imali više senzibiliteta spram naredbe vjerovjesnika Muhammeda, a.s., da “ako nekoga od vas zadesi Kijametski dan, a u ruci mu je palmin izdanak, neka ga posadi”, postigli bi pozitivne promjene u suočavanju s međugeneracijskom nepravdom. Čini se

zanimljivim zapažanje autora da bi doprinos muslimana, budući da čine sada 25% svjetskog stanovništva, trebao sadržavati barem četvrtinu rješenja u pogledu globalnih kriza. Upozoravaju nas da posljedice ekološke krize ne prave razliku između rase, religije, kulture ili linija ucrtanim na kartama.

DALJNI KORACI ZA DJELOVANJE

U poglavlju “Daljnji koraci” autori se zalažu, između ostalog, za poticanje edukacije prosvjetnih radnika, duboko proučavanje primjera vjerovjesnika Muhammeda, a.s., propisivanje i poštivanje mjera koje omogućavaju i budućim generacijama zadovoljenje svojih potreba, pozivanje agencija i nevladinih organizacija, vjerski orijentiranih grupa i drugih da uspostave učinkovitu zaštitu bioraznolikosti ekosistema, poticanje islamskih zajednica na oživljavanje sistema vakufa, koji su primjer očuvanja prirode u prošlosti. Autori se snažno zalažu za viziju kojom će ljudska bića planirati i dizajnirati u skladu s prirodnim svijetom, tj. “sveopćim *el-mizanom* koji je stvorio Bog”.

ZAKLJUČAK

Pored drugih znanstvenih, stručnih i popularnih radova koji obrađuju pitanja ekologije i odnosa prema životnoj sredini, smatramo da će prijevod koji je pred nama doprinijeti unapređenju islamsko-ekološkog senzibiliteta. Iako je knjiga po broju stranica manja, nudi čitaocima mnoštvo važnih interpretacija temeljnih ekoloških problema, njihovih uzroka i mogućih pristupa u suočavanju s njima.

Mizan je, također, utemeljen na velikom broju relevantne literature, klasične i savremene, na arapskom i engleskom jeziku, koja može poslužiti kao svojevrsan prilog široj čitalačkoj publici, uključujući studente, imame, ekološke aktiviste i druge, kao pouzdan referentni okvir u njihovim praktičnim poduhvatima, te pri pisanju eseja, naučnih i stručnih radova. Knjiga pruža teorijski i praktični okvir, pri čemu su autori učinili hrabar iskorak koji će biti poticaj drugim autorima, posebno muslimanskim, da pitanja okoliša i zaštite životne sredine sagledavaju unutar rakursa savremenih izazova i mogućnosti ljudske civilizacije.

Zemlja je jedini dom koji imamo, a spoznaja da dijelimo jedan zajednički dom trebala bi nas učiniti svjesnijim važnosti brige o svemu stvorenom, “s pobožnim strahopoštovanjem prema Gospodaru”.

حمزة موراتسباهيتش

عرض لكتاب «ميزان - تحالف من أجل كوكب الأرض»

ملخص: صدر هذا العام في سراييفو عن دار النشر «القلم» التابعة لرئاسة المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك وبالتعاون مع جمعية «المركز للتعليم من أجل السلام» كتاب يحمل عنوانا مميزا وجذابا: «ميزان - تحالف من أجل كوكب الأرض».

المؤلفون هم عثمان لولين وفضلون خالد وعائشة علي عبد الله، أما الترجمة فقد أعدها حارث دوبراواتس. ويقدم الكاتب عرضا لمحتوى الكتاب من خلال فصوله الخمسة.

Hamza Muratspahić

A Review of the Book *Mizan: Savez za planetu Zemlju*

Summary: This year in Sarajevo, the book *Mizan: Savez za planetu Zemlju* was published by El-Kalem – the publishing center of the Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina – in cooperation with the Association *Center for Peace Education*. The authors of the book are Othman Llewellyn, Fazlun Khalid, and Aishah Ali Abdallah, and Haris Dubravac prepared the translation. The author provides an overview of the book's content through its five chapters.

Aktivnosti Vijeća muftija

Broj: 18-03-2-1-4695-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Konjic da može izvršiti transformaciju/zamjenu vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 396/7, u naravi dvorište, površine 6 m², upisane u PL i ZK uložak broj 32, KO Bijela, za nekretnine u vlasništvu Halilović Ismeta označene kao k.č. 396/5, u naravi ostalo neplodno zemljište, površine 16 m² i k.č. broj 396/6, u naravi pašnjak 4. klase, površine 14 m², upisane u PL i ZK uložak broj 560, KO Bijela

Obavezuje se Medžlis Islamske zajednice Konjic da nekretninu koju dobije u zamjeni upiše na ime istoimenog vakufa.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Konjic da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne zamjene.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Konjic i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4696-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu IZ Gradačac da može uspostaviti pravo građenja sa zasnivanjem prava služnosti pristupnog puta na dijelu vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 70/4, u naravi njiva 5. klase, upisana u PL broj 1310, KO Zelinja Donja u korist Udruženja dobitnika najvećih ratnih priznanja „Zlatni ljiljan“ a radi izgradnje jarbola sa zastavom.

Uspostava prava građenja će biti na dijelu vakufske nekretnine u površini od 90 m², a zasnivanje prava služnosti će biti uspostavljeno na površini od 95 m², a sve u skladu sa grafičkom skicom broj 06/1-19-1-702/25 od dana 12.06.2025. godine.

Uspostava prava građenja i prava služnosti se može izvršiti pod sljedećim uvjetima:

- Uspostava prava građenja i prava služnosti se vrši na period od dvije godine;
- Zabranjuje se opterećivanje, otuđenje ili prijenos prava građenja, kao i objekta izgrađenog na predmetnoj nekretnini;
- Zabranjuje se obavljanje djelatnosti i radnji koje su u suprotnosti sa šerijskim propisima na dijelu vakufske nekretnine na kojoj je uspostavljeno pravo građenja i pravo služnosti;
- Obavezuje se korisnik da redovno održava objekta i pristupni put, uz posebnu pažnju da jarbol i zastava budu uredni, čisti i bez vidnih oštećenja;
- Pravo građenja prestaje u slučaju kršenja navedenih zabrana, propasti stvari, pokretanja postupka gašenja pravnog lica u čiju korist je pravo uspostavljeno, kao i u drugim slučajevima definisanim zakonskim propisima;
- Po prestanku prava građenja, bilo istekom roka ili drugim razlozima, Medžlis Islamske zajednice Gradačac stiče vlasništvo nad objektom izgrađenim na vakufskoj nekretnini, bez obaveze da korisniku prava građenja isplati bilo kakvu naknadu za izgrađeni objekat.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Gradačac da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne transformacije.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Gradačac i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4697-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Gradačac da može izvršiti transformaciju/eksproprijaciju dijela vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 250, u naravi groblje, površine 34 m², upisana u ZK uložak broj 333, KO Kerep na način da se ista ustupi kroz eksproprijaciju u korist Grada Gradačac za iznos od 44,00 KM po m², što ukupno iznosi 1.496,00 KM.

Obavezuje se Medžlis Islamske zajednice Gradačac da dobijena sredstva utroši u izgradnju vakufske kuće u istom džematu.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Gradačac da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne transformacije.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Gradačac i Vakufska direkcija.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4698-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H.,

odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Busovača za uklanjanje odnosno rušenje objekta stare džamije i imamske kuće u džematu Kaćuni, Medžlis Islamske zajednice Busovača, radi izgradnje novog multifunkcionalnog vakufskog objekta.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4699-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Muftijstvu tuzlanskom da izvrši promjenu oznake vlasničkog upisa na vakufskoj nekretnini označenoj kao k.č. broj 3/3, površine 220 m², KO Tuzla II, što po starom premjeru odgovara nekretnini označenoj kao k.č. broj 4/101, površine 220 m², KO SP_Tuzla, tako da upis umjesto: Islamska zajednica u BiH – Medžlis IZ Tuzla – Vakuf Behram-begove džamije glasi: Islamska zajednica u BiH – Muftijstvo tuzlansko – Vakuf Behram-begove džamije.

Za provođenje ovog zaključka zadužuju se Muftijstvo tuzlansko, Medžlis Islamske zajednice Tuzla i Vakufska direkcija.

Obavezuje se Muftijstvo tuzlansko da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj po realizaciji ovog zaključka.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4700-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Sarajevo da može odobriti pristup preko dijela vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 14/1, u površini od 26 m², KO Semizovac u korist Žunić Ibrahima, Ahmećanović Dine i Hafizović Mevludina pod sljedećim uvjetima:

- Vlasništvo na dijelu vakufske nekretnine koja je predmet saglasnosti se neće mijenjati;
- Dio vakufske nekretnine na koju se odnosi saglasnost se ima koristiti isključivo za potrebe pristupa drugim nekretninama bez prava na promjenu namjene.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Sarajevo da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne saglasnosti.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Vakufska direkcija.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4702-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Zenica da može izvršiti transformaciju/zamjenu vakufskih nekretnina označenih kao k.č. br. 1516/3, povr-

šine 1.320 m², i k.č. br. 446/2, površine 620 m², što čini ukupnu površinu od 1.940 m², upisanih u PL broj 731, KO Orahovica, za dio nekretnine u vlasništvu Grada Zenica, označen kao k.č. br. 1050/1, površine 107,6 m², upisane u PL broj 247 i ZK uložak broj 1040, KO Zenica III.

Obavezuje se Medžlis Islamske zajednice Zenica da nekretninu koju dobije u zamjeni upiše na ime vakufa Bijele džamije u džematu Novo Radakovo.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Zenica da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne zamjene.

Za provođenje ovog zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Zenica i Vakufska direkcija.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4703-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Sarajevo da može provesti postupak rješavanja imovinsko-pravnih odnosa u postupku harmonizacije-uspostavljanje zemljišnoknjižnog uloška na nekretnini Kolobara han, označenoj kao k.č. broj 629, KO Sarajevo, površine 1441 m², što po starom premjeru odgovara nekretninama označenim kao k.č. 1, 2, 17, 28, 3, 19, 29, 30, 5, 31, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, KO Mahala III, k.č broj 5, 35, 37, KO Mahala IV i k.č. broj 22 i 24 KO Mahala XXXI na način da se Islamska zajednica u BiH-Medžlis Islamske zajednice Sarajevo-Vakuf Gazi Isa-bega upiše kao vlasnik i posjednik sa dijelom 9/10 pod sljedećim uvjetima:

Medžlis Islamske zajednice Sarajevo će zadržati pravo upravljanja nekretninom što podrazumijeva i pravo izdavanja i naplate zakupnine na cijeloj nekretnini sve do početka rekonstrukcije ili realizacije budućeg projekta;

Nosilac svih aktivnosti budućeg projekta bit će Medžlis Islamske zajednice Sarajevo;

Na nekretninama koje su predmet rješavanja imovinsko-pravnih odnosa upis mukate u C listu mora biti zadržan;

Prilikom eventualne realizacije budućeg projekta, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo će nastojati da se vakuf upiše kao vlasnik na cijeloj nekretnini uz adekvatno obeštećenje suvlasnika, a ako to bude nemoguće omjer suvlasništva vakufa u budućem projektu i objektu ne može biti manji od 9/10;

Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, pod nadzorom Vakufske direkcije, će sa Forumom d.d. u stečaju potpisati sporazum o regulisanju imovinsko-pravnih odnosa kojim će se definirati uvjeti iz ovog Zaključka.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Sarajevo da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije ovoga zaključka.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Vakufska direkcija.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4704-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Rogatica da može izvršiti transformaciju/zamjenu dijela vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 296/1, u površini od 16 m², upisanu u List nepokretnosti br. 521, KO Rogatica 2, za dio nekretnine u vlasništvu Radovanović Nemanje i Sorak Miodraga, označenu kao k.č. broj 296/2, u površini od 16 m², upisanu u List nepokretnosti 762, KO Rogatica 2“, na način kako je to predviđeno geodetskom podlogom“.

Obavezuje se Medžlis Islamske zajednice Rogatica da nekretninu koju dobije u zamjeni upiše na ime istoimenog vakufa odnosno da nekretninu upiše na ime Islamska zajednica u BiH-Medžlis Islamske zajednice Rogatica-vakuf Medžlisa Islamske zajednice Rogatica.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Rogatica da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne zamjene.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Rogatica i Vakufska direkcija.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4705-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Nešust Đevad sin Ahmeta, iz Jajca, može za potrebe proširenja mezarja u džematu Kruščica, Medžlis Islamske zajednice Jajce, uakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 14-30/1 zv. „Zgone“ u nara-vi oranica/njiva 4. klase, površine 1350 m², upisanu u PL br. 639 k.o. Kruščica, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Jajce – vakuf džemata Kruščica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Jajce i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4706-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H.,

odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Duranović Salih sin Salke, iz Jajca, može za potrebe mezarja ili izgradnje dječijeg igrališta u džematu Divičani, Medžlis Islamske zajednice Jajce, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 14-36/1 zv. „Bara“ u naravi voćnjak 2. klase, površine 500 m², upisanu u PL br. 651 k.o. Divičani, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Jajce – vakuf džemata Divičani.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Jajce i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4708-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Kukavica Huska kći Husejina, iz Sanskog Mosta, može za potrebe mezarja u džematu Hrustovo – Kukavice, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 995/1 zv. „Hambarište“ u naravi njiva 7. klase, površine 2890 m², upisanu u zk. ul. br. 379 k.o. Hrustovo, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Sanski Most – vakuf džemata Hrustovo – Kukavice.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Sanski Most i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4709-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Meša Ramiz sin Tifana, iz Fojnice, može u svoje ime i u ime supruge Meša Lejle, za potrebe mezarja u džematu Ostružnica, Medžlis Islamske zajednice Fojnica, uvakufiti svoju nekretninu označenu kao k.č. br. 611/1 zv. „Lastva“ u naravi livada 3. klase, površine 556 m² i stambena zgrada površine 56 m², upisanu u PL br. 569 k.o. Ostružnica, što po starom premjeru odgovora upisu u zk. ul. br. 467, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Fojnica – vakuf džemata Ostružnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Fojnica i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4710-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hasić Jusuf sin Naila, iz Srebrenika i Lipjankić rođ. Hasić Fatima kći Naila, iz Srebrenika, mogu za potrebe džemata Behrami, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu $\frac{1}{2}$, zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1037 zv. „Otava“ u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 4384, upisana u PL broj 190 k.o. Uroža, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Srebrenik – vakuf džemata Behrami.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Srebrenik i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4711-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Džematlije džemata Tinja, mogu za potrebe osnivanja mezarja u Centru Tinje, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, uvakufiti zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1624/1 zv. „Kućište“ u naravi voćnjak 3. klase,

površine 3558 m², k.č. br. 1624/2 zv. „Kućište“ u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 724 m² i k.č. br. 1625 zv. „Kućište“ u naravi livada 4. klase, površine 3625 m², upisane u PL br. 2021 k.o. Tinja, koje bi kupili od Udovčić Sejadalije, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Srebrenik – vakuf džemata Tinja.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Srebrenik i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4712-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Gegić Vahida kći Zejnila, iz Živinica i Avdagić Zahida kći Zejnila, iz Živinica, mogu za potrebe džemata Šerići Ribac, Medžlis Islamske zajednice Živinice, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu $\frac{1}{2}$, zemljišnih parcela označenih kao k.č. br. 656/1 zv. „PAŠINO“ u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 1510 m² i k.č. br. 656/2 zv. „PAŠINO“ u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 51 m², upisane u PL br. 4109, što po starom premjeru odgovara upisu u zk. ul. br.1924 k.o. Šerići, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Živinice – vakuf džemata Šerići Ribac.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifama izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Živinice i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4713-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ademović Mustafa sin Fehima, iz Srebrenice, može za potrebe proširenja mezarja u mjestu Šušnjari, džemata Potočari, Medžlis Islamske zajednice Srebrenica, uvakufiti svoju nekretninu označenu kao k.č. br. 1574 zv. „Dugulja“ u naravi njiva 6. klase, površine 3108 m², upisanu u List nepokretnosti br. 29 k.o. Milačevići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Srebrenica – vakuf džemata Potočari.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Srebrenica i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4714-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Rešidbegović Sead sin Kemala, iz Gračanice, može za administrativne i obrazovne potrebe Medžlisa Islamske zajednice Gračanica, uvakufiti svoje nekretnine označene kao k.č. br. 3744 zv. „Čiriš“ u naravi po-

slovna zgrada u privredi, površine 331 m² i zemljište uz privrednu zgradu, površine 31 m², k.č. br. 3745/2 zv. „Centar“, u naravi dvorište, površine 65 m² i k.č. br. 3753/2 zv. „Čiriš podjaz“ u naravi dvorište, površine 65 m², upisane u PL br. 4224 k.o. Gračanica, što po starom premjeru odgovara upisima u zk. ul. br. 8670, 5896 i 7083, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Gračanica – vakuf Medžlisa Islamske zajednice Gračanica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Gračanica i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4724-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Medošević Elvedin sin Ekrema, iz Čajniča, može za potrebe Medžlisa Islamske zajednice Čajniče, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 306 u naravi voćnjak 2. klase, površine 1102 m², upisanu u List nepokretnosti broj 113 k.o. Čajniče 1, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Čajniče – vakuf Medžlisa IZ Čajniče.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Čajniče i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4726-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ramić Omer sin Hamida, iz Turića, može za potrebe džemata Turići, Medžlis Islamske zajednice Travnik, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 265 zv. „Jature“ u naravi oranica/njiva 7. klase, površine 7785 m² i k.č. br. 266 zv. „Jature“ u naravi pašnjak 4. klase, površine 1025 m², upisane u PL br. 541 k.o. Vlahovići, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Travnik – vakuf džemata Turići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Travnik i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4728-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Grahić Maidin sin Fehre, iz Doboja i Joldić Ekrem sin Ibrahima, iz Doboja, mogu za potrebe mezarja u džematu Pridjel Gornji, Medžlis Islamske zajednice Doboj, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu ½,

zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1299/2 zv. „Selište“ u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 2876 i njiva 7. klase, površine 761 m², upisane u List nepokretnosti broj 921 k.o. Pridjel, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Doboj – vakuf džemata Pridjel Gornji.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Doboj i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4729-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ahmetašević rođ. Hrnjičić Rabija kći Sulejmana, iz Gračanice, Avdagić rođ. Hrnjičić Behija kći Sulejmana, iz Gračanice, Husić rođ. Hrnjičić Emina kći Sulejmana, iz Gračanice, Mujkić Džemil sin Hajrudina, iz Gračanice, Softić rođ. Hrnjičić Kadira kći Sulejmana, iz Gračanice, mogu uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu 1/6, Hadžić Aida kći Jakuba, iz Gračanice i Hadžić Enver sin Jakuba, iz Gračanice, mogu uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu 1/12, za potrebe džemata Škrebe, nekretnine označene kao k.č. br. 788/2 zv. „Bašča“ u naravi pomoćna zgrada površine 25 m² i voćnjak 1. klase površine 1147 m², upisanu u Posjedovni list i katastarsko-knjižni uložak broj 1306 k.o. Mala Brijesnica, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Doboj – vakuf džemata Škrebe.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Doboj i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4731-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Begić Naza kći Nurije, iz Vlasenice, može za potrebe džemata Vlasenica, Medžlis Islamske zajednice Vlasenica, uvakufiti svoje nekretnine označene kao k.č. br. 410 u naravi stambeni objekat, površine 77 m², garaža površine 30 m² i dvorište površine 215 m² i k.č. br. 411 u naravi voćnjak 2. klase površine 520 m², upisane u List nepokretnosti broj 269 k.o. Vlasenica 1, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Vlasenica – vakuf džemata Vlasenica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Vlasenica i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4732-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj re-

dovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Uljić Minela kći Himze, iz Zavidovića, može u svoje ime i u ime sestre Karakus Sanele, za potrebe proširenja mezarja u džematu Ružević, Medžlis Islamske zajednice Teslić, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 597/1 u naravi njiva 4. klase, površine 2500 m² i k.č. br. 659/2 u naravi njiva 5. klase, površine 3600 m², upisane u Posjedovni list broj 1455 k.o. Ružević, što po starom premjeru odgovara upisu u zk. ul. br. 749 k.o. SP Ružević, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Teslić – vakuf džemata Ružević.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifama izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Teslić i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4734-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Šarić Ejub sin Jakuba, iz Kuljana, može za potrebe izgradnje mekteba u naselju Kuljan, džemata Džebari, Medžlis Islamske zajednice Živinice, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 35/4 zv. „Lipa“ u naravi voćnjak 3. klase, površine 1667 m², upisanu u Posjedovni list broj 137 k.o. Kuljan, što po starom premjeru odgovara upisu u zk. ul. br. 193 k.o. SP_KULJAN, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islam-

ska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Živinice – vakuf džemata Džebari.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Živinice i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4735-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Rizvanović Smajl sin Ibri, iz SeljUBLja, može za potrebe džemata SeljUBLje, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 853/3 zv. „Dolovi“ u naravi voćnjak 4. klase, površine 3407 m², upisanu u Posjedovni list broj 724 k.o. Hrasno, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – vakuf džemata SeljUBLje.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Kalesija i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4736-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Serdarević Almir sin Avde, iz Brda, može za potrebe parking prostora kod džamije u džematu Brda-Hrvačići, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 2943/4 zv. „Njiva“ u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 190 m², upisanu u Posjedovni list broj 2377 k.o. Kalesija, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – vakuf džemata Brda-Hrvačići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Kalesija i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4737-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Omerović Muhamed sin Mehmeda, iz Kalesije, može za potrebe džemata Kalesija Gornja, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 3261 zv. „Ograda“ u naravi

oranica/njiva 6. klase, površine 669 m², upisanu u Posjedovni list broj 1377 k.o. Kalesija, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – vakuf džemata Kalesija Gornja.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Kalesija i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4738-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hadžić Vehid sin Halila, iz Međaša, može za potrebe džemata Međaš, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 95/1 zv. „Bregovi“ u naravi oranica/njiva 7. klase, površine 1985 m² i voćnjak 3. klase površine 29 m², ukupne površine 2104 m², upisanu u Posjedovni list broj 3049 k.o. Jeginov Lug, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – vakuf džemata Međaš.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Kalesija i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4740-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Baručić Nedin sin Mehe, iz Kalesije, može za potrebe proširenja mezarja u džematu Rainci Gornji, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 890/1 zv. „Merava“ u naravi oranica/njiva 7. klase, površine 2209 m² i k.č. br. 891/1 zv. „Merava“ u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 1342, ukupne površine 3551 m², upisane u Posjedovni list broj 4620 k.o. Rainci Donji, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – vakuf džemata Rainci Gornji.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Kalesija i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4741-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Sinanović rođ. Mujkanović Zilka kći Kasima, iz Kalesije, može za potrebe džemata Seljublje, Medžlis Islamske zajednice Kalesija,

uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 207/1 zv. „Ravan“ u naravi oranica/njiva 6. klase, površine 8174 m², upisanu u Posjedovni list broj 2905 k.o. Hrasno, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – vakuf džemata Seljuble.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Kalesija i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4742-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Alić Hamzalija sin Kasima, iz Dubrava Gornjih, može u svoje ime i u ime rahmetli supruge Alić rođ. Ahmedinović Merdže, za potrebe mezarja u džematu Kikači, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, uvakufiti svoju nekretninu označenu kao k.č. br. 1740 zv. „Male Ravni“ u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 4039 m² i kuća i zgrada površine 13 m², ukupne površine 4052, upisanu u Posjedovni list broj 3318 k.o. Kikači, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – vakuf džemata Kikači.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Kalesija i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4744-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Džematlije džemata Stavci, mogu za potrebe džemata Stavci, Medžlis Islamske zajednice Zavidovići, uvakufiti zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1257 zv. „BRDO“ u naravi oranica/njiva 7. klase, površine 4780 m2, upisanu u Posjedovni list broj 1039 k.o. Činovići, koju bi kupili od Vuković Azre, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići – vakuf džemata Stavci.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Zavidovići i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4756-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ibričić Nuraga sin Hašima, iz Lukavca, može u svoje ime i u ime Mukanović Almira, Mujagić Zinete, Bajrić Sanele, Mulalić Selme, Imamović Šuhredije, Huskanović Adeviye i Stanković Subhije, za potrebe pro-

širenja mezarja Ibričići u džematu Devetak, Medžlis Islamske zajednice Puračić, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 767/1 zv. „Njiva“ u naravi njiva 5. klase, površine 342 m², upisanu u Posjedovni list broj 247 k.o. Devetak, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Puračić – vakuf džemata Devetak.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Puračić i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4757-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Sulejmanović rođ. Beganović Hanifa kći Mehmeda, iz Lukavca, može za potrebe džemata Poljice-Pustoline, Medžlis Islamske zajednice Puračić, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 33/1 zv. „Mednica“ u naravi njiva 4. klase, površine 2152 m² i oranica/njiva 5. klase površine 215 m², upisanu u Posjedovni list broj 1020 k.o. Poljice I, što po starom premjeru odgovara upisu u zk. ul. br. 1708 k.o. Poljice I, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Puračić – vakuf džemata Poljice-Pustoline.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Puračić i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4758-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Alić Mujo sin Rame, iz Zvornika, može za potrebe džamije Drinjača, Medžlis Islamske zajednice Zvornik, uvakufiti svoje nekretnine označene kao k.č. br. 12887/3 zv. „Podlug“ u naravi kuća i zgrada, površine 66 m² i dvorište, površine 498 m², k.č. br. 12974 zv. „Hrast“ u naravi šuma 6. klase, površine 518, k.č. br. 12975 zv. „Hrast“ u naravi njiva 7. klase, površine 4531 m², k.č. br. 13148 zv. „Porlok“, u naravi kuća i zgrada, površine 26 m² i dvorište, površine 297 m², k.č. br. 13149/1 zv. „Porlog“ u naravi njiva 7. klase, površine 1047 m² i k.č. br. 13150/1 zv. „Parlog“ u naravi voćnjak, površine 886 m², upisane u Posjedovni list broj 100 k.o. Kamenica, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Zvornik – vakuf džamije Drinjača.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Zvornik i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4759-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Beširević Hava kći Arifa, iz Višegrada, može za potrebe mekteba u džematu Vlahovići, Medžlis Islamske zajednice Višegrad, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1717/2 u naravi njiva 4. klase, površine 961 m², upisanu u Posjedovni list broj 488 k.o. Gostinja, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Višegrad – vakuf džemata Vlahovići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Višegrad i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4760-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Redžić Eva kći Miše, iz Koraja, može za potrebe džemata Kovačevići Koraj, Medžlis Islamske zajednice Čelić, uvakufiti svoju nekretninu označenu kao k.č. br. 477 u naravi kuća i zgrada, površine 98 m² i dvorište površine 340 m², upisanu u Posjedovni list broj 550 k.o. Koraj 2, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Čelić – vakuf džemata Kovačevići Koraj.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Čelić i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4762-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Smajić Razija kći Ferida, iz Ratkovića, može za potrebe džemata Ratkovići, Medžlisa Islamske zajednice Čelić, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 516 zv. „Mehićka“ u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 5024 m², upisanu u katastarsko-knjižni uložak broj 464 k.o. Ratkovići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Čelić – vakuf džemata Ratkovići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Čelić i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4763-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hodžić Esed sin Zulfe, iz Srebrenice, može za potrebe proširenja mezarja u mjestu Broševići, džemata Potočari, Medžlisa Islamske zajednice Srebrenica, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br.

2661/2 u naravi voćnjak 3. klase, površine 1205 m², upisanu u p.l. br. 435, k.o. Milačevići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Srebrenica – vakuf džemata Potočari.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Srebrenica i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4764-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Medžlis Islamske zajednice Prijedor, može za potrebe džemata Zagrađ, uvakufiti zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1523/2 u naravi njiva 2. klase, površine 860 m², upisanu u p.l. br. 5277 k.o. Prijedor 1, koju bi kupio od Torbica Medine, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Prijedor – vakuf džemata Zagrađ.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Prijedor i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4765-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Odobašić Annel sin Husejina, iz Beča, može za potrebe Medžlisa Islamske zajednice Bosanski Novi, uvakufiti svoje nekretnine označene kao k.č. br. 3696 zv. „Plećina“ u naravi njiva 7. klase, površine 10731 m², k.č. br. 3697 zv. „Ljeskar“ u naravi šuma 2. klase, površine 4745 m² i šuma 4. klase, površine 4744 m², k.č. br. 3702 zv. „Pašnjak“ u naravi njiva 7. klase površine 921 m², k.č. br. 3704 zv. „Plećina“ u naravi njiva 8. klase, površine 3323 m², k.č. br. 3705 zv. „Okućnica“ u naravi pašnjak 3. klase, površine 415 m², k.č. br. 3706 zv. „Do Voćnjaka“ u naravi njiva 6. klase, površine 1021 m², k.č. br. 3708 zv. „Voćar“ u naravi voćnjak 2. klase, površine 4665 m², k.č. br. 3709 zv. „Bunar“ u naravi njiva 7. klase, površine 1561 m², k.č. br. 3710 zv. „Bukvik“ u naravi šuma 3. klase, površine 14438 m² i šuma 4. klase, površine 5342 m², k.č. br. 3754 zv. „Palučak“ u naravi njiva 5. klase, površine 200 m², k.č. br. 3758 zv. „Palučak“ u naravi pašnjak 2. klase, površine 50 m², k.č. br. 3759 zv. „Kućin put“ u naravi pašnjak 2. klase, površine 20 m², k.č. br. 3760 zv. „Vodenica“ u naravi vodenica-mlin, površine 12 m² i 133 m² i k.č. br. 3761 zv. „Pašnjak“ u naravi njiva 5. klase, površine 556 m², upisane u Posjedovni list broj 864 k.o. Novi Grad, uz uvjet da se predmetne nekretnine uknjiže na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Bosanski Novi – vakuf Medžlisa Islamske zajednice Bosanski Novi.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Bosanski Novi i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4767-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Kovačević Hajrija kći Osmana, iz Teslića, može za potrebe Medžlisa Islamske zajednice Teslić, uvakufiti svoju nekretninu označenu kao k.č. br. 1376 zv. „Kućište“ u naravi stambena zgrada, površine 92 m² i dvorište, površine 333 m², upisanu u List nepokretnosti broj 963 k.o. Teslić Grad, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Teslić – vakuf Medžlisa Islamske zajednice Teslić.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Teslić i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4769-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Dizdarević Huso sin Murata, iz Šturlića, može za potrebe džemata Šturlić, Medžlis Islamske zajednice Cazin, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1564/2 zv. „Debeljak“ u naravi oranica/njiva 6.

klase, površine 1666 m², upisanu u p.l. br. 261 k.o. Šturlić, što po starom premjeru odgovara parceli označenoj kao k.č. br. 1457/11 upisanoj u zk. ul. br. 20 k.o. SP_ŠTURLIĆ, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Cazin – vakuf džemata Štrulić.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Cazin i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4770-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Halilović Fadil sin Kadrije, iz Kotorskog, može za potrebe Gornjeg džemata Kotorsko, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 240 zv. „Prijedor“ u naravi njiva 3. klase, površine 2202 m², upisanu u p.l. br. 136 k.o. Bukovac Vranduk, Doboj, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Doboj – vakuf Gornjeg džemata Kotorsko.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Doboj i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4771-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Alibašić Avdija sin Ibri, iz Doboja, može za potrebe Medžlisa Islamske zajednice Doboja, uvakufiti svoj suvlasnički dio u udjelu 1/8, zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1581/1 zv. „Ograda“ u naravi nekategorisani put, površine 745 m², upisanu u p.l. br. 3970 k.o. Doboja, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Doboja – vakuf Medžlisa Islamske zajednice Doboja.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Doboja i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4772-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Alibašić rođ. Hrustić Zumreta kći Mulage, iz Doboja i Čaušević rođ. Hrustić Sabina kći Mulage, iz Doboja, mogu za potrebe Medžlisa Islamske zajednice Doboja, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu 1/2, zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1580/6 zv. „Ograda“ u naravi nekatego-

risani put, površine 148 m², upisanu u p.l. br. 4714 k.o. Doboj, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Doboj – vakuf Medžlisa Islamske zajednice Doboj.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifama izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Doboj i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4773-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Čaušević rođ. Hrustić Sabina kći Mulage, iz Doboja, može za potrebe Medžlisa Islamske zajednice Doboj, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1580/5 zv. „Ograda“ u naravi voćnjak 3. klase, površine 918 m², upisanu u p.l. br. 4713 k.o. Doboj, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Doboj – vakuf Medžlisa Islamske zajednice Doboj.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Doboj i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4774-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Alibašić rođ. Hrustić Zumreta kći Mulage, iz Doboja, može za potrebe Medžlisa Islamske zajednice Doboj, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1580/4 zv. „Ograda“ u naravi voćnjak 3. klase, površine 1054 m², upisanu u p.l. br. 3967 k.o. Doboj, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Doboj – vakuf Medžlisa Islamske zajednice Doboj.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Doboj i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4775-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Silajdzija Namira kći Hasana, iz Viteza, može za potrebe mezarja u džematima Vitez i Počulica, Medžlis Islamske zajednice Vitez, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 2502/2 zv. „Grobље“ u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 600 m², upisanu u p.l. br. 494 k.o. Poču-

lica, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Vitez – vakuf džemata Vitez i džemata Počulica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Vitez i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4776-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Tursić Rifet sin Rašida, iz Tursića, može za potrebe džemata Hajderovići, Medžlis Islamske zajednice Zavidovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 79/2 zv. „Ječmište“ u naravi voćnjak 3. klase, površine 822 m², upisanu u p.l. br. 339 k.o. Junuzovići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići – vakuf džemata Hajderovići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Zavidovići i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4777-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hasić Zirafeta kći Nazifa, iz Zavidovića, može za potrebe džemata Krivaja-Smailbašići, Medžlis Islamske zajednice Zavidovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 2017 zv. „Pod Guvnom“ u naravi oranica/njiva 7. klase, površine 2309 m², upisanu u p.l. br. 1817 k.o. Hajdarevići, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Zavidovići – vakuf džemata Krivaja-Smailbašići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Zavidovići i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4778-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hajdarbegović Jusuf sin Lutve, iz Bijeljine, može za potrebe mezarja u džematu Janjari, Medžlis Islamske zajednice Bijeljina, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 256 zv. „Podkućnica“ u naravi

njiva 4. klase, površine 3430 m², upisanu u p.l. br. 739 k.o. Janjari, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Bijeljina – vakuf džemata Janjari.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Bijeljina i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4779-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Mešić Ahmet sin Ahmeta, iz Tešnja i Mešić rođ. Braćkan Nađa kći Alje, iz Tešnja, mogu za potrebe Ferhabbegove džamije, Medžlis IZ Tešanj, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu ½, zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1080/3 zv. „Čaršija“ u naravi dvorište, površine 9 m², upisane u p.l. br. 652 k.o. Tešanj I, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Tešanj – vakuf Ferhabbegove džamije.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Tešanj i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4780-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ganjgo Redžo sin Rame, iz Mrkotića, može za potrebe vakufa džamije Mrkotić-Putešić, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 227 zv. „Osoje“ u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 608 m², upisanu u p.l. br. 149 k.o. Mrkotić, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Tešanj – vakuf džamije Mrkotić-Putešić.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama predmetnog uvakufljenja, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Tešanj i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4814/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, nakon prezentiranja zaključaka s dvadeset i osme telefonske sjednice Vijeća muftija, održane dana 5. safera 1447. god. po H., odnosno 28. augusta 2025. godine, i dvadeset i devete telefonske sjednice, održane dana 26. rebi'ul-evvela 1447. god. po H., odnosno 18. septembra 2025. godine, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Potvrđuje se zaključak Vijeća muftija o transformaciji vakufske imovine na području Medžlisa Islamske zajednice Maglaj, br. 18-04-1-3960-2/25, s dvadeset i osme telefonske sjednice Vijeća muftija, održane dana 5. safera 1447. god. po H., odnosno 28. augusta 2025. godine.

Potvrđuje se zaključak Vijeća muftija o transformaciji vakufske imovine na području Medžlisa Islamske zajednice Foča, br. 18-03-2-1-4347-2/25, s dvadeset i devete telefonske sjednice Vijeća muftija, održane dana 26. rebi'ul-evvela 1447. god. po H., odnosno 18. septembra 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4816/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, razmatrajući upite zainteresiranih fizičkih i pravnih lica u Bosni i Hercegovini o šerijatsko-pravnom statusu osiguranja, donijelo sljedeću

FETVU

o osiguranju

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ، نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog.

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Neka su mir i spas na Njegovog posljednjeg Poslanika, na njegovu plemenitu porodicu i sve ashabe.

Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini smatra da muslimani u Bosni i Hercegovini i ostalim evropskim zemljama mogu koristiti sve vrste neživotnog osiguranja: osiguranje motornih vozila i imovine, zdravstveno osiguranje (putničko i dodatno), osiguranje od nezgode, osiguranje transporta i sl., u komercijalnim osiguravajućim društvima.

Životno osiguranje, zbog elemenata kamate u njemu, nije dozvoljeno koristiti.

Obrazloženje

Razmatrajući odluke akademija islamskog prava i nacionalnih vijeća za fetve, kao i mišljenja savremenih islamskih pravnika o osiguranju, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini konstatira da postoje dvije vrste osiguranja:

komercijalno osiguranje, koje se bazira na plaćanju premija bez prava osiguranika na sudjelovanju u dobiti i gubicima osiguravajućeg društva;

solidarno osiguranje, koje se temelji na organiziranoj saradnji među osiguranicima i njihovom sudjelovanju u dobiti, ako se ostvari, uz ograničenje uloge menadžmenta osiguravajućeg društva na upravljanje fondom i investicijama društva.

Vijeće muftija konstatira da akademije islamskog prava i nacionalna vijeća za fetve, te pojedini islamski pravници, pored onih koji učestvuju u radu akademija i nacionalnih vijeća za fetve, smatraju poslovanje solidarnog osiguranja dozvoljenim (halal), dok o poslovanju komercijalnog osiguranja imaju različita mišljenja. Veći broj njih smatra sve vrste komercijalnog osiguranja zabranjenim, dok drugi neke vrste tog osiguranja smatraju dozvoljenim, a druge zabranjenim. Manji broj učenjaka smatra komercijalno osiguranje, u osnovi, dozvoljenim, pa su i poslovi tog osiguranja dozvoljeni, ukoliko u samom ugovoru o osiguranju nema odredbi koje su u koliziji s islamskim načinom poslovanja.

Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, analizirajući argumentaciju navedenih akademija, vijeća i pravnika, te uzimajući u obzir situaciju u kojoj žive muslimani u Bosni i Hercegovini i ostalim evropskim zemljama, gdje prevladava komercijalno osiguranje i ne postoji alternativno solidarno osiguranje, a zbog neophodne potrebe za ovim vrstama osiguranja, donijelo je gore navedenu fetvu.

Vijeće muftija svoju fetvu temelji, pored ranije navedenih razloga, i na činjenici da je ugovor o osiguranju vrsta ugovora koja nije bila poznata u normativnom periodu islamske tradicije. Ova vrsta ugovora pojavila se u novije vrijeme, tj. u interpretativnom periodu islamske tradicije, i o njemu postoje različita mišljenja, počevši od njegove pravne prirode pa do šerijatsko-pravnog statusa. Analizirajući njegovu pravnu prirodu, zaključuje se da u sebi ima elemente dobroćinog (tabarru') ugovora, ali ipak dominiraju elementi ekvivalentnog (mu'āwada) ugovora, zbog čega može biti zabranjen, ako ima velike neizvjesnosti (garar), velike nepoznanice (ġahāla) i velikog nesrazmjera u ugovornim obavezama, te elemente kamate.

Oni koji smatraju ugovor o osiguranju u komercijalnim osiguravajućim društvima zabranjenim ukazuju na postojanje tih elemenata u njemu.

Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini se slaže s mišljenjem da u neživotnim osiguranjima u komercijalnim osiguravajućim društvima ima neizvjesnosti i nepoznanice, ali one nisu tolike da bi zbog njih ugovor u osiguranju bio zabranjen, jer u svakom poslu postoji dio neizvjesnosti. Zabranjeni su oni poslovi i ugovori u kojima neizvjesnost prelazi uobičajenu prirodnu granicu i oni, kao takvi, ne mogu biti osnova za poslovanje.

Kada je riječ o ugovoru o osiguranju, određeni stepen neizvjesnosti postoji kod osiguravajućeg društva, jer je nepoznato da li će se nesreća desiti, pa će trebati isplatiti nadoknadu osiguraniku, ili neće doći do nesreće, pa neće ni do isplate. Ova neizvjesnost se odnosi samo na pojedinačne slučajeve, a ne na čitav sistem osiguranja, jer se on bazira na preciznim statističkim podacima. Kod osiguranika neizvjesnost ne postoji, jer on traži bezbjednost i dobiva je potpisivanjem ugovora. Ako se desi nesreća, osigurao je sebe, svoju imovinu i prava, a ako se ne desi sve to mu svakako ostaje. Dešavanje ili nedešavanje nesreće za njega, nakon potpisivanja ugovora, donosi iste posljedice. Ta sigurnost, koju je dobio potpisivanjem ugovora s osiguravajućim društvom, kompenzacija je za premije koje uplaćuje tom društvu i to je stvarna nadoknada iz ugovora.

Također, postojanje jednog vida nepoznanice, a ona je vezana za iznos koji uplaćuju obje ugovorne strane, ne utiče na ispravnost ovog ugovora, jer, prema praksi hanefijske pravne škole, postoje dvije vrste nepoznanice. Prva vrsta dovodi do problema i sprečava izvršnost ugovora. Kod nje su argumenti obje strane jednaki i nemoguće je presuditi koja od ugovornih strana je u pravu. Druga vrsta nepoznanice je ona koja ne dovodi do problema i ne utječe na izvršnost ugovora. Nepoznanica kod ugovora o osiguranju spada u ovu drugu vrstu.

Kada je riječ o postojanju elemenata kamate u ugovorima o osiguranju, ona je evidentna u ugovoru o životnom osiguranju i zbog toga je ono zabranjeno, a kod neživotnih osiguranja nije evidentna.

A Allah najbolje zna.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4843-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, razmatrajući prijedlog Kurikuluma na-

stavnog predmeta Islamska vjeronauka za osnovne škole i gimnazije za područje Srednjobosanskog kantona, donijelo je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Vijeće muftija daje saglasnost na prijedlog Kurikuluma nastavnog predmeta Islamska vjeronauka za osnovne škole i gimnazije na području Srednjobosanskog kantona.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4844-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, razmatrajući nacrt Nastavnog plana i organizacije Seminara za imame i pomoćne muallime na Univerzitetu u Sarajevu – Fakultetu islamskih nauka sa Praktikumom imameta i Praktikumom metodike mektepske nastave, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Vijeće muftija daje saglasnost na nacrt Nastavnog plana i organizacije Seminara za imame i pomoćne muallime na Fakultetu islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu, s Praktikumom imameta i Praktikumom metodike mektepske nastave.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4845-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, razmatrajući nacrt Nastavnog plana i organizacije Stručnog studija imameta na Univerzitetu u Sarajevu – Fakultetu

islamskih nauka sa Praktikumom imameta i Praktikumom metodike mektepske nastave, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Vijeće muftija daje saglasnost na nacrt Nastavnog plana i organizacije Stručnog studija imameta na Fakultetu islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu, s Praktikumom imameta i Praktikumom metodike mektepske nastave.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4846-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, razmatrajući izvještaj Rijaseta o organizaciji hadža u 1446/2025. godini, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Usvaja se izvještaj Rijaseta o organizaciji hadža u 1446/2025. godini.

Pohvaljuju se Ured i svi koji su bili angažirani u organizaciji hadža u 1446/2025. godini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4847-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, razmatrajući izvještaj Rijaseta o prikupljanju zekata i sadekatul-fitra u džematima u Dijaspори za 1446/2025. godinu, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Usvaja se izvještaj Rijasetu o prikupljanju zekata i sadekatul-fitra u džematima u Dijaspori za 1446/2025. godinu.

Vijeće muftija izražava zahvalnost članovima i pripadnicima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori na iskazanoj svijesti o vršenju ibadeta zekata i sadekatul-fitra.

Uprava će uputiti zahvalu džematima koji su dali najveći doprinos da prikupljanje zekata i sadekatul-fitra u dijaspori u 1446. god. po Hidžri bude uspješno.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4864-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Breza da može izvršiti transformaciju/zamjenu dijela vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 377, ukupne površine 85 m², upisane u posjedovni list broj 190, KO Slivno, za zemljište u vlasništvu Smajić Alme i Šarić Selme, označeno kao k.č. broj 369, KO Slivno, ukupne površine 170 m², uz uslov da dio vakufske nekretnine označene kao k.č. br. 377, koja se daje u zamjenu bude upisan kao suvlasništvo vakufa u omjeru 1/3.

Obavezuje se Medžlis Islamske zajednice Breza da nekretnine koje dobije u zamjeni, upiše na ime istoimenog vakufa, odnosno da nekretnine upiše na Islamsku zajednicu u Bosni i Hercegovini – Medžlis Islamske zajednice Breza – Vakuf džemata Slivno.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Breza da nakon realizacije predmetne zamjene dostavi izvještaj Vakufskoj direkciji o izvršenju navedene transformacije/zamjene.

Za provođenje ovog zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Breza i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4865-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Gradačac da može izvršiti transformaciju/zamjenu vakufske nekretnine označene k.č. broj 2195/2, u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 11 m², upisana u PL broj 904, KO Gradačac II, za nekretninu u vlasništvu Delić Semira, označena kao k.č. broj 2196/3, u naravi oranica/njiva 5. klase, površine 466 m², upisane u PL broj 3725, KO Gradačac II

Obavezuje se Medžlis Islamske zajednice Gradačac da dobijenu nekretninu pripoji postojećoj vakufskoj nekretnini koja je u naravi mezarje.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Gradačac da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije predmetne transformacije.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Gradačac i Vakufska direkcija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4866-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Ne daje se saglasnost Medžlisu Islamske zajednice Zenica da može izvršiti transformaciju/zamjenu vakufske nekretnine označene kao k.č. broj 2189 u površini od 780 m², koja se nalazi na području džemata Arnauti, za nekretnine

označene kao k.č. broj 2547, površine 1750 m² i k.č. broj 2487, površine 1419 m², KO Puhovac, u vlasništvu Arnaut Ajke i Arnaut Zahida.

Predmet se vraća na dodatnu provjeru.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Zenica i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4957-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.

22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, razmatrajući prijedlog Ureda za zekat za određivanje nisaba, donijelo je sljedeću:

ODLUKU

**o utvrđivanju visine nisaba za džumadel-ula,
džumadel-uhra i redžeb 1447. god. po H.**

21.011,00 KM / 10.741,00 €, / 12.531,00 \$

OBRAZLOŽENJE

Cijena zlata na dan 29. rebi'ul-ahir 1447. god. po H. odnosno, 20. oktobra 2025. godine, na svjetskoj berzi plemenitih metala (New York) i na tržištu u Bosni i Hercegovini iznosila je 229,386 KM/, 117,263 €/, 136,8 \$ za jedan gram (g), što za 91,6 g. zlata iznosi 21.011,75 KM (zaokruženo 21.011,00 KM), 10.741,29 € (zaokruženo 10.741,00 €), 12.530,88\$ (zaokruženo 12.531,00 \$)

Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini se opredijelilo za određivanje nisaba po cijeni koštanja zlata (finoće "good delivery gold" 999/99, odnosno 24 karata), o čemu postoji uporište u šerijatskim propisima i dugogodišnjoj praksi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Vijeće muftija je zadužilo Ured za zekat da svakog kvartala objavi novi iznos nisaba, shodno utvrđenim principima od strane Vijeća muftija i promjenama cijene zlata na svjetskom i domaćem tržištu.

Zekat na zlato, srebro, novac, štednju, dionice, trgovačku robu i druge vrijednosti koje podliježu ovoj vrsti nisaba se daje u iznosu od 2,5% na ukupnu vrijednost na dan obračuna.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 18-03-2-1-4987-2/25

Datum: 30. rebi'ul-ahir 1447. godine po H.
22. oktobar 2025. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj četrdeset i šestoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 30. rebi'ul-ahira 1447. godine po H., odnosno 22. oktobra 2025. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo je sljedeći

ZAKLJUČAK

Mezarje-harem Poplašići, označen kao k.č. broj 2007/56, 2007/58, 2007/172, 2007/173 i 2007/174, upisan u Pl broj 1872, KO Stolac i mezarje-harem Djetelina, označen kao k.č. broj 2001/499, upisan u PL broj 1872, KO Stolac, proglašavaju se neaktivnim.

Na predmetnim mezarjima dozvolit će se ukop osobama koje imaju raniju rezervaciju, kao i osobama koje imaju ukopanog supružnika o čemu će računa voditi Medžlis Islamske zajednice Stolac.

Medžlis Islamske zajednice Stolac je dužan poduzeti sve radnje s ciljem zatvaranja predmetnih mezarja.

Obavezuje se Medžlis Islamske zajednice Stolac da redovno održava predmetna mezarja.

Zadužuje se Medžlis Islamske zajednice Stolac da Vakufskoj direkciji dostavi izvještaj nakon realizacije ovog zaključka.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuju se Medžlis Islamske zajednice Stolac i Vakufska direkcija.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Dekreti

Broj: 03-07-1-3023-2/25

Datum: 28. zul-hidždže 1446. god. po H.

24. juni 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Živinice br. 02-07-1-202/25 od 16. maja 2025. godine, a na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-658-3/25 od 11. juna 2025. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hrusto (Muriz) Hamzić, rođen 30. aprila 1999. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Gornje Dubrave, Medžlis Islamske zajednice Živinice, počevši od 1. juna 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. juna 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3856-3/25

Datum: 25. safer 1447. god. po H.

19. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br.: 02-07-1-423/25 od 27. juna 2025 godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-277-2/2025 od 13. augusta 2025 godine, u predmetu postavljenja ima-

ma u Džemat Blatuša, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2/), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Aldin (Enes) Hasić, rođen 16. juna 1992. godine u Donjoj Orahovici, Gračanica, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Blatuša, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-2916-2/25

Datum: 09. zul-hidždže 1446. god. po H.

05. juni 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Orašje br. 88/25 od 20. maja 2025. godine, a na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-02-07-1-687-2/25 od 2. juna 2025. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hfz. Redžo (Hamzalija) Sivić, rođen 13. decembra 1997. godine u Gradačcu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Sultan Abdul-Azizova džamija, Medžlis Islamske zajednice Orašje, počevši od 15. juna 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. juna 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3690-2/25

Datum: 10. safer 1447. god. po H.
04. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 03-07-1-1951/25 od 4. juna 2025 godine, te na osnovu mišljenja Muftije br. 03-07-1-303-1/25 od 27. juna 2025. godine, shodno odredbi čl. 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, čl. 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Jusuf (Ismet) Babajić, rođen 27. juna 1990 godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Nova Breka, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 1. juna 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. juna 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3692-2/25

Datum: 10. safer 1447. god. po H.
04. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa islamske zajednice Kiseljak br. 02-06-151/25 od 19. maja 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog br. 03-07-1-304-1/25 od 2. jula 2025 godine, shodno odredbi čl. 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te članova 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Aldin (Sabahudin) Arnautović, rođen 16. decembra 1998. godine u Visokom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Brestovsko, Medžlis Islamske zajednice Kiseljak, počevši od 15. jula 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. jula 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3749-2/25

Datum: 14. safer 1447. god. po H.
08. august 2025. godine.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Mostar br. 03-07-1-871/25 od 31. jula 2025 godine, te na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 03-07-1-476-1/25 od 4. augusta 2025 godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Brankovac, shodno odredbi čl. 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, članova 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2/), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hafiz Dževad (Halil) Gološ, rođen 9. jula 1981. godine u Mostaru, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Brankovac, Medžlis Islamske zajednice Mostar, počevši od 15. juna 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici

Dekret stupa na snagu 15. juna 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3803-2/25

Datum: 19. safer 1447. god. po H.

13. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornja Tuzla br. 02-07-1-86/2025 od 16. maja 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-688/25 od 2. jula 2025. godine, shodno odredbi čl. 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 18 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T **o postavljenju imama**

Isad (Mirsad) Halilović, rođen 1. maja 1985. godine u G. Kamenici, Zvornik, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Potur Mahala, Medžlis Islamske zajednice Gornja Tuzla, počevši od 1. augusta 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2005. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3858-2/25

Datum: 25. safer 1447. god. po H.

19. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br.: 02-07-1-474/25 od 30. jula 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-279-2/2025 od 13. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Pojske, shodno odredbi čl. 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, članova 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2/), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hafiz Sakib (Eniz) Grabus, rođen 21. maja 1974 godine u Doboju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Pojske, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 1. maja 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. maja 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-2923-2/25

Datum: 09. zul-hidždže 1446. god. po H.

05. juni 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-755/25 od 4. juna 2025. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 14 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju glavnog imama

Amir (Ago) Abdulahović, rođen 8. septembra 1983. godine u Sniježnici, Teočak, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Teočak, na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 15. juna 2025. godine.

Na temelju ovoga dekreta, Medžlis Islamske zajednice Teočak i Amir Abdulahović će, u skladu sa odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor kojim će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Glavnog imama, u skladu sa Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. juna 2025. godine i važi do 14. juna 2029. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-2834-2/25

Datum: 09. zul-hidždže 1446. god. po H.

05. juni 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije bihaćkog br. 01-07-1-137-2/25 od 29. maja 2025. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 14 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju glavnog imama

Hariz (Nezir) Ahmić, rođen 27. augusta 1979. godine u Travniku, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Kostajnica, na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 1. juna 2025. godine.

Na temelju ovoga dekreta, Medžlis Islamske zajednice Bosanska Kostajnica i Hariz Ahmić će, u skladu sa odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor kojim će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Glavnog imama, u skladu sa Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. juna 2025. godine i važi do 31. maja 2029. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-2846-2/25

Datum: 09. zul-hidždže 1446. god. po H.

05. juni 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije bihaćkog br. 01-07-1-138-2/25 od 29. maja 2025. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 14 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islam-

ske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju glavnog imama

Mehmed (Edham) Harčević, rođen 13. jula 1970. godine u Jezerskom, Borsanska Krupa, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bužim, na mandatni period od jedne (1) godine, počevši od 1. juna 2025. godine.

Na temelju ovoga dekreta, Medžlis Islamske zajednice Bužim i Mehmed Harčević će, u skladu sa odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor kojim će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Glavnog imama, u skladu sa Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. juna 2025. godine i važi do 31. maja 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3094-2/25

Datum: 24. zul-hidždže 1446. god. po H.

20. juni 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije mostarskog br. 03-07-1-384/25 od 19. juna 2025. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te članova 14 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju v.d. glavnog imama

Muhamed (Jonuz) Dragolovčanin, rođen 3. marta 1976. godine u Sjenici, R. Srbija, postavlja se za vršioca dužnosti glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Glamoč, na period od jedne (1) godine, počevši od 29. juna 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Glamoč i Muhamed Dragolovčanin će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i v.d. glavnog imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 29. juna 2025. godine i važi do 28. juna 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3095-2/25

Datum: 24. zul-hidždže 1446. god. po H.

20. juni 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije mostarskog br. 03-07-1-385/25 od 19. juna 2025. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te članova 14 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju v.d. glavnog imama

Šemso (Ibrahim) Germić, rođen 6. marta 1973. godine u Zvorniku, postavlja se za vršioca dužnosti glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Ljubuški, na period od jedne (1) godine, počevši od 29. juna 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Ljubuški i Šemso Germić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i v.d. glavnog imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 29. juna 2025. godine i važi do 28. juna 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3748-2/25

Datum: 14. safer 1447. god. po H.

08. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije mostarskog br. 03-07-1-473/25 od 31. jula 2025. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te članova 14 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju v. d. glavnog imama

Mehmed (Dervo) Čopelj, rođen 25. maja 1961. godine u Presjeci, Nevesinje, postavlja se za vršioca dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Nevesinje, na period od jedne (1) godine, počevši od 22. augusta 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlisa Islamske zajednice Nevesinje i Mehmed Čopelj će, u skladu s odredbama čl. 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i v. d. glavnog imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 22. augusta 2025. godine i važi do 21. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3859-2/25

Datum: 25. safer 1447. god. po H.

19. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br.: 01-07-1-464/25 od 23. jula 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-278-2/2025. od 13. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Briznik, shodno odredbi čl. 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2/), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i

Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Benjamin (Omer) Arnaut, rođen 23. februara 1990. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Briznik, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3861-3/25

Datum: 25. safer 1447. god. po H.
19. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 02-07-1-472-2/25 od 29. jula 2025. godine, te te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-280-2/2025 od 13. augusta 2025. godine, shodno odredbi čl. 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 16, 26 i 49 Pravilnika o i službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Dženan (Đevad) Krajišnik, rođen 6. augusta 1981. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Stranjani, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3871-2/25

Datum: 25. safer 1447. god. po H.

19. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog br. 03-07-1-363-1/25 od 13. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kakanj br. 03-2-07-1-350-2/25 od 4. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Kučići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 18 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Mersad (Muhamed) Čobo, rođen 30. decembra 1996. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Kučići, Medžlis Islamske zajednice Kakanj, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Kakanj i Mersad Čobo će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2029. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3754-2/25

Datum: 14. safer 1447. god. po H.

08. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Konjic br. 03-07-1-331/25 od 30. jula 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 03-07-1-478-1/25 od 4. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Buturović Polje, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, odr-

žanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Alija (Mustafa) Keško, rođen 24. maja 1967. godine u Zagrađu, Travnik, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Buturović Polje, Medžlis Islamske zajednice Konjic, počevši od 1. augusta 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3754-2/25

Datum: 14. safer 1447. god. po H.
08. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Konjic br. 03-07-1-331/25 od 30. jula 2025 godine, te na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 03-07-1-478-1/25 od 4. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Buturović Polje, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Alija (Mustafa) Keško, rođen 24. maja 1967. godine u Zagrađu, Travnik, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Buturović Polje, Medžlis Islamske zajednice Konjic, počevši od 1. augusta 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3896-2/25

Datum: 28. safer 1447. god. po H.

22. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prijedor br. 02-07-1-222-2/25 od 12. augusta 2025. godine, shodno odredbi članova 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti imama**

Asmir (Mirhad) Bajrektarević, rođen 7. decembra 1994. godine u Varoškoj Rijeci, Bosanska Krupa, imam, hatib i mualim u Džematu Bišćani, Medžlis Islamske zajednice Prijedor, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 1. oktobrom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3935-2/25

Datum: 03. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

26. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most br. 02-07-1-362-1/25 od 26. augusta 2025. godine, shodno odredbi članova 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti imama**

Irhan (Abdulah) Čehajić, rođen 13. decembra 1997. godine u Zenici, imam, hatib i mualim u Džematu Lukavice, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. augustom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3931-2/25

Datum: 02. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

25. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most br. 01-03-1-355-3/25 od 14. augusta 2025. godine, shodno odredbi člana 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o razrješenju dužnosti imama

Mustafa (Faik) Kahrić, rođen 8. aprila 2001. godine u Travniku, imam, hatib i muallim u Džematu Stari Majdan, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. augustom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3977-2/25

Datum: 05. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

28. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-1-563/25 od 27. augusta 2025. godine, shodno odredbi članova 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2/), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o razrješenju dužnosti imama

Mustafa (Nail) Mešanović, rođen 13. maja 1963. godine u Jelovče Selu, Gradačac, imam, hatib i mualim u Džematu Brka Stara, Medžlis Islamske zajednice Brčko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. augustom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3832-2/25

Datum: 11. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

03. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-147-3/25 od 28. maja 2025. godine, shodno odredbi članova 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti muallime**

Vasvija (Meho) Tekešinović, rođena 8. decembra 1966. godine u Visokom, muallima u Medžlisu Islamske zajednice Visoko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 10. septembrom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4133-2/25

Datum: 16. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

08. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bosanski Kobaš br. 01-03-1-30/25 od 18. augusta 2025. godine, shodno odredbi člana 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti glavnog imama**

Senad (Jusuf) Karić, rođen 30. jula 1989. godine u Bijeljini, glavni imam u Medžlisu Islamske zajednice Bosanski Kobaš, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 15. septembrom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3719-2/25

Datum: 09. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

1. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 01-07-1-417/25 od 24. juna 2025. godine, shodno odredbi članova 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti imama**

Sulejman (Arif) Rafuna, rođen 16. septembra 1969. godine u Ričici, Zenica, imam, hatib i muallim u Džematu Blatuša, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 11. aprilom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4231-2/25

Datum: 19. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

11. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kakanj br. 03-2-07-1-107-2/25 od 21. augusta 2025. godine, shodno odredbi članova 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2/) donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti imama**

Asim (Hasan) Hasanspahić, rođen 19. juna 1964. godine u Žunovi, Olovo, imam, hatib i mualim u Džematu Doboj, Medžlis Islamske zajednice Kakanj, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. augustom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4116-2/25

Datum: 18. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

10. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kakanj br. 03-2-07-2-373-12/25 od 8. septembra 2025. godine, shodno odredbi člana 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti imama**

Mufid (Vehab) Halilović, rođen 24. augusta 1984. godine u Visokom, imam, hatib i muallim u Džematu Tičići, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. augustom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4384-2/25

Datum: 27. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

19. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 03-07-1-2846/25 od 8. septembra 2025. godine, shodno odredbi članova 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2/) donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti pomoćnika glavnog imama**

Hafiz Ammar (Nihad) Bašić, rođen 6. aprila 1989. godine u Derventi, pomoćnik glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. augustom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4428-2/25

Datum: 02. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.

24. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 07-1-186-2/25 od 23. septembra 2025. godine, shodno odredbi članova 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2/) donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

DEKRET o razrješenju dužnosti imama

Rasim (Himzo) Alihodžić, rođen 9. septembra 1965. godine u Dautovima, Visoko, imam, hatib i mualim u Džematu Goduša, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. junom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4462-2/25

Datum: 03. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

25. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf br. 02-07-1-168/25 od 23. septembra 2025. godine, shodno odredbi člana 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisul-ulema donosi

DEKRET o razrješenju dužnosti imama

Ismet (Ibrahim) Abdibegović, rođen 18. marta 1962. godine u Pruscu, imam, hatib i mualim u Džematu Dražev Dolac, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. septembrom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4515-2/25

Datum: 08. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.

30. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most br. 02-07-1-405-1/25 od 24. septembra 2025. godine, shodno odredbi člana 26 i 135 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T **o razrješenju dužnosti imama**

Mirsad (Hasan) Spahić, rođen 20. decembra 1968. godine u Bužimu, imam, hatib i mualim u Džematu Tomina, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 8. septembrom 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3928.2/25

Datum: 02. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

25. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-201-2/25 od 25. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-405/2022-08 od 4. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Dera, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T **o postavljenju imama**

Tarik (Sefer) Arifagić, rođen 6. aprila 2001. godine u Sanskom Mostu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Dera, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Tarik Arifagić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3943-2/25

Datum: 03. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

26. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog br. 03-07-1-318-1/25 od 2. jula 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Vereš br. 03-08-9-162/25 od 23. juna 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Striježovo, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ines (Aziz) Zukić, rođen 12. februara 2001. godine u Konjicu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Striježovo, Medžlis Islamske zajednice Vareš, počevši od 1. januara 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Vareš i Ines Zukić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. januara 2025. godine i važi do 31. decembra 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3953-2/25

Datum: 03. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

26. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-199-2/25 od 25. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bužim br. 02-07-1-230/25 od 12. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Konjodor Stari, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Adnan (Izet) Bajrektarević, rođen 12. februara 1986. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Stari Konjodor, Medžlis Islamske zajednice Bužim, počevši od 1. augusta 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Bužim i Adnan Bajrektarević će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2025. godine i važi do 31. jula 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3931-3/25

Datum: 02. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

25. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-200-2/25 od 25. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most br. 01-03-1-355-3/25 od 14. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Stari Majdan, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, odr-

žanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mustafa (Faik) Kahrić, rođen 8. aprila 2001. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Stari Majdan, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most i Mustafa Kahrić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra. 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3964-2/25

Datum: 04. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

27. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-203-2/25 od 25. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-399/2025-08 od 4. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Kalata, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Elvedin (Almina) Hodžić, rođen 24. augusta 1997. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Kalata, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Elvedin Hodžić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici,

zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3967-2/25

Datum: 04. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

27. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-189-2/25 od 4. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-82-2/2025 od 30. juna 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Tržac, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Safet (Hasan) Ćoralić, rođen 24. augusta 1995. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Tržac, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. jula 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Cazin i Safet Ćoralić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. jula 2025. godine i važi do 30. juna 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3980-2/25

Datum: 05. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

28. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-734-2/25 od 2. jula 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gračanica br. 02-07-1-140-1/25 od 5. maja 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Malešići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Mustafa (Mustafa) Šakušić, rođen 3. juna 1982. godine u Gračanici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Malešići, Medžlis Islamske zajednice Gračanica, počevši od 1. juna 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Gračanica i Mustafa Šakušić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. juna 2025. godine i važi do 31. maja 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3985-2/25

Datum: 05. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

28. august 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-157-2/25 od 30. juna 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Krupa br. 02-07-1-265/25 od 27. juna 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Ljusina, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, odr-

žanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hafiz Amel (Aida) Didić, rođen 17. decembra 1997. godine u Bosanskom Petrovcu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Ljusina, Medžlis Islamske zajednice Bosanska Krupa, počevši od 1. jula 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Bosanska Krupa i Amel Didić će, u skladu s odredbama člana 69 16 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. jula 2025. godine i važi do 30. juna 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3906-2/25

Datum: 11. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

03. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-344/25 od 1. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bugojno br. 01-07-289/25 od 22. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Glavice, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Musa (Suad) Nuspahić, rođen 3. oktobra 2001. godine u Bugojnu postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Glavice, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Bugojno i Musa Nuspahić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici,

ci, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4114-2/25

Datum: 16. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

08. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog br. 03-07-1-368-2/25 od 29. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kakanj br. 03-2-07-1-150-15/25 od 8. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Papratnica, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET **o postavljenju imama**

Adis (Edin) Alajbegović, rođen 16. juna 1997. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Papratnica, Medžlis Islamske zajednice Kakanj, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Kakanj i Adis Alajbegović će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4148-2/25

Datum: 17. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

09. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije banjalučkog br. 01-03-1-511/25 od 25. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Gradiška br. 04-07-123-2/2025 od 20. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Orahova, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Merzuk (Munever) Kozlić, rođen 31. jula 1991. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Orahova, Medžlis Islamske zajednice Bosanska Gradiška, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Bosanska Gradiška i Merzuk Kozlić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4258-2/25

Datum: 20. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

12. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihačkog br. 01-07-1-204-2/25 od 25. augusta 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-402/2022-08 od 4. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Mujkanovići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u

Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Almin (Jasmin) Okić, rođen 9. juna 2000. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Mujkanovići, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Almin Okić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4286-2/25

Datum: 23. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.
15. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-1114-2/25 od 10. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Puračić br. 02-07-3-406/25 od 9. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Gnojnica, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Šahim (Fuad) Salčinović, rođen 3. aprila 2000. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Gnojnica, Medžlis Islamske zajednice Puračić, počevši od 15. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Puračić i Šahim Salčinović će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici,

ci, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2025. godine i važi do 14. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4292-2/25

Datum: 23. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

15. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 03-07-1-518-1/25 od 12. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prozor br. 01-07-1-101-3/25-05 od 10. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Duge, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Rusmir (Suljo) Čelebić, rođen 25. aprila 1994. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Duge, Medžlis Islamske zajednice Prozor, počevši od 15. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Prozor i Rusmir Čelebić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2025. godine i važi do 14. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4227-2/25

Datum: 23. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

15. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 03-07-1-516-1/25 od 12. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prozor br. 01-07-1-101-1/25-05 od 10. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Lizoperci, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Amir (Nazif) Drežnjak, rođen 27. januara 1977. godine u Grevićima, Prozor, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Lizoperci, Medžlis Islamske zajednice Prozor, počevši od 15. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Prozor i Amir Drežnjak će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2025. godine i važi do 14. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4304-2/25

Datum: 23. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

15. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 03-07-1-517-1/25 od 12. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prozor br. 01-07-1-101-2/25-05 od 10. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Varvara, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajed-

nice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mahir (Vahid) Ćosić, rođen 12. augusta 2003. godine u Mostaru, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Varvara, Medžlis Islamske zajednice Prozor, počevši od 15. septembra 2025.. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Prozor i Mahir Ćosić će, u skladu s odredbama člana 69 16 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2025. godine i važi do 14. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4307-2/25

Datum: 23. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.
15. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 03-07-1-515-1/25 od 12. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prozor br. 01-07-1-101-4/25-05 od 10. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Šćipe, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Selvedin (Sabit) Imamović, rođen 4. maja 1985. godine u Šćipama, Prozor-Rama, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Šćipe, Medžlis Islamske zajednice Prozor, počevši od 15. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Prozor i Selvedin Imamović će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici,

ci, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2025. godine i važi do 14. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4314-2/25

Datum: 24. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

16. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-298/25 od 16. jula 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. 03-03-2-4-633/2025 od 2. jula 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Maline, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET **o postavljenju imama**

Aldin (Safet) Mehmedović, rođen 5. maja 1992. godine u Kopicama, Maglaj, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Maline, Medžlis Islamske zajednice Travnik, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Travnik i Aldin Mehmedović će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4358-2/25

Datum: 25. rebi'ul-evvel. 1447. god. po H.

17. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije goraždanskog br. 01-07-1-111-01/25 od 12. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Goražde br. 01-07-1-201-2/25 od 12. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Bogušići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Kerim (Ahmed) Imamović, rođen 30. aprila 1999. godine u Goraždu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Bogušići, Medžlis Islamske zajednice Goražde, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Goražde i Kerim Imamović će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4378-2/25

Datum: 27. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

19. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-360/25 od 18. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf br. 03-07-1-350/25 od 16. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Oborci-Suhodol, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajed-

nice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mahir (Alen) Bašić, rođen 31. oktobra 1998. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Oborci-Suhodol, Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf, počevši od 15. oktobra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf i Mahir Bašić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. oktobra 2025. godine i važi do 14. oktobra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4381-2/25

Datum: 27. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.
19. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-359/25 od 18. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf br. 03-07-1-351/25 od 16. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Kutanja, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Kenan (Enes) Sultanović, rođen 7. septembra 1997. godine u Bugojnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Kutanja, Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf, počevši od 15. oktobra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf i Kenan Sultanović će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj

zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. oktobra 2025. godine i važi do 14. oktobra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4374-2/25

Datum: 27. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

19. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-994-2/25 od 10. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Srebrenik br. 04-07-1-551-1/25 od 24. jula 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Čojluk, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET **o postavljenju imama**

Salkan (Fadil) Delić, rođen 22. aprila 1999. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost drugog imama, hatiba i muallima u Džemat Čojluk, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, počevši od 1. septembra 2025.. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik i Salkan Delić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4415-2/25

Datum: 01. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.

23. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-1152-2/25 od 19. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gračanica br. 02-07-1-328/25 od 11. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Gornja Orahovica I, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Mehrudin (Abdulah) Husić, rođen 2. maja 2002. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Gornja Orahovica I, počevši od 15. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Gračanica i Mehrudin Husić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2025. godine i važi do 14. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4419-2/25

Datum: 01. rebi'ul-ahir 1447. po H.

23. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-1153-2/25 od 19. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gračanica br. 02-07-1-338/25 od 16. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Rašljeva, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajed-

nice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Vedad (Mersudin) Džaferović, rođen 28. augusta 2002. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Rašljeva, počevši od 1. oktobra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Gračanica i Vedad Džaferović će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2025. godine i važi do 30. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4422-2/25

Datum: 02. rebi'ul-ahir 1447.,

24. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-220-2/25 od 15. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-118-2/2025 od 29. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Stijena, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mujo (Mujaga) Begić, rođen 12. jula 1999. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Stijena, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. novembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Cazin i Mujo Begić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaklju-

čiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2025. godine i važi do 31. oktobra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4425-2/25

Datum: 02. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.

24. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-221-2/25 od 15. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-117-2/2025 od 29. augusta 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Brezova Kosa, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T **o postavljenju imama**

Uzeir (Mirsad) Mlivo, rođen 15. oktobra 1998. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Brezova Kosa, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. novembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Cazin i Uzeir Mlivo će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2025. godine i važi do 31. oktobra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4254-2/25

Datum: 02. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.

24. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-361/25 od 18. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Busovača br. 01-08-94/25 od 12. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Putiš-Stara džamija, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Almedin (Ramo) Mešković, rođen 6. novembra 1986. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Putiš-Stara džamija, Medžlis Islamske zajednice Busovača, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Busovača i Almedin Mešković će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4452-2/25

Datum: 02. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.

24. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-362/25 od 18. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Vitez br. 01-02-375/25 od 2. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Preočica, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u

Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Muhamed (Muzafer) Rebihić, rođen 4. oktobra 2003. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Preočica, počevši od 1. oktobra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Vitez i Muhamed Rebihić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2025. godine i važi do 30. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4533-2/25

Datum: 08. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.
30. septembar 2025. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-1166-2/25 od 26. septembra 2025. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bijeljina br. 03-07-1-376/25 od 23. septembra 2025. godine, u predmetu postavljenja imama u Džemat Srednja Trnova, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 17 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Abdulah (Nijaz) Mušić, rođen 26. novembra 2004. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Srdnja Trnova, Medžlis Islamske zajednice Bijeljina, počevši od 1. oktobra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Bijeljina i Abdulah Mušić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici,

zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2025. godine i važi do 30. septembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4715-2/25

Datum: 18. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.

10. oktobar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 02-07-1-605/25 od 6. oktobra 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-357-2/2025 od 8. oktobra 2025. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 16 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET **o postavljenju imama**

Hafiz Fahir (Ramiz) Arnaut, rođen 25. septembra 1976. godine u Arnautima, Zenica, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Potok, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 10. oktobra 2025. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu s odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 10. oktobra 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3899-2/25

Datum: 28. safer 1447. god. po H.

22. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije goraždanskog br. 01-07-1-102-1/25 od 13. augusta 2025. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva

Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te članova 14 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T

o postavljenju v. d. glavnog imama

Miralem (Juso) Hodžić, rođen 29. augusta 1983. godine u Travniku, postavlja se za vršioca dužnosti glavnog imama, Medžlisa Islamske zajednice Foča, na period od jedne (1) godine, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Foča i Miralem Hodžić će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i v. d. glavnog imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3946-2/25

Datum: 05. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

28. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije zeničkog br. 01-07-1-303/2025 od 26. augusta 2025. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te članova 14 i 26 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T

o postavljenju glavnog imama

Džafer (Agan) Gračić, rođen 1. jula 1966. godine u Starini, Zenica,, postavlja se na dužnost glavnog imama u Medžlisa Islamske zajednice Žepče, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlisa Islamske zajednice Žepče i Džafer Gračić, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor kojim će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Glavnog imama, u skladu sa Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine i važi do 31. augusta 2029. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4284-2/25

Datum: 20. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

12. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-1-564/25 od 27. augusta 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-1115-2/25 od 10. septembra 2025. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te članova 16, 26 i 49 12 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2) donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446 god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET **o premještaju imama**

Muaz (Zuhdija) Sinanović, rođen 10. februara 1990. godine u Zavidovići-ma, do sad raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u Džematu Rašljani, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. augustom 2025. godine, i postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Brka Stara, Medžlis Islamske zajednice Brčko, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Brčko i Muaz Sinanović će, u skladu s odredbama člana 68 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o obavljanju imamske službe. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu s odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4421-2/25

Datum: 02. rebi'ul-ahir 1447. god. po H.
24. septembar 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-116-2/2025 od 29. augusta 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije bihačkog br. 01-07-1-219-2/25 od 15. septembra 2025. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te članova 16 26 i 49 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Sabahudin (Sejad) Dizdarević, rođen 2. marta 1996. godine u Bužimu, do sada raspoređen na dužnost imama, hatiba i muallima u Džematu Rujnica, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. augustom 2025. godine, i postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Džemat Čajići, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. septembra 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Cazin i Sabahudin Dizdarević će, u skladu s odredbama člana 68 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o obavljanju imamske službe. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici..

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3965-2/25

Datum: 04. rebi'ul-evvel 1447. god. po H.

27. august 2025. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-81-2/2025 od 30. juna 2025. godine, te na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-169-2/25 od 10. jula 2025. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u Džemat Prošići, shodno članovima 16, 26 i 75 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2025, br. 1-2), donesenom na četvrtoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T

o postavljenju imama pripravnika

Ismail (Ramiz) Jonuzović, rođen 19. decembra 1997. godine u Czinu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u Džemat Prošići, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. jula 2025. godine.

Na temelju ovog dekreta, Medžlis Islamske zajednice Cazin i Ismail Jonuzović će, u skladu s odredbama člana 69 Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i Imama pripravnika u skladu s Pravilnikom o službi u Islamskoj zajednici.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu s odredbama Pravilnika o službi u Islamskoj zajednici. Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. jula 2025. godine i važi do 30. juna 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijaset Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službeni akta organa Rijaset Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijaset IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna transkripcija pri-

mjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; Redakcija: MEHO ŠLJIVO, SAMEDIN KADIĆ, SENADA TAHIROVIĆ, MEVLUDIN DIZDAREVIĆ, EKREM TUCAKOVIĆ i ALDINA SULJAGIĆ-PIRO; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ lektura: TARIK JAKUBOVIĆ, AMILA ŠADIĆ HAJDAREVIĆ; dizajn korice: AMINA ARNAUTOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija DOBRA KNJIGA, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.